

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΤΗΣ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΙΚΗΣ ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑΣ ΣΤΗ ΘΡΑΚΗ

Ο Δ Η Γ Ι Ε Σ
ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ
ΤΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΤΗΣ Γ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΒΙΒΛΙΟ ΔΑΣΚΑΛΟΥ

ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ ΓΛΩΣΣΑΣ ΤΗΣ Γ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΟΔΗΓΙΕΣ
ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ
ΤΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΤΗΣ Γ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ
ΤΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ ΤΗΣ Γ' ΤΑΞΗΣ

«Ο ΚΡΥΜΜΕΝΟΣ ΘΗΣΑΥΡΟΣ»
ΚΑΙ
«ΤΖΕΣΟΥΡ ΚΑΙ ΤΖΑΡΤΖΟΥΡ»

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η διδασκαλία της ελληνικής στα μειονοτικά σχολεία της Θράκης βασίστηκε για πολλά χρόνια στην εσφαλμένη αντίληψη ότι η ελληνική γλώσσα δε χρειαζόταν ή, ίσως, δεν έπρεπε να διδάσκεται με τρόπο διαφορετικό από αυτόν που διδάσκεται σε όλα τα άλλα σχολεία της χώρας. Με άλλα λόγια, η ελληνική διδασκόταν σαν να ήταν η *μητρική* γλώσσα των μουσουλμανοπαίδων.

Πράγματι, πριν από τη συστηματική παρέμβαση του «Προγράμματος Εκπαίδευσης Μουσουλμανοπαίδων» (1997-2000), οι δάσκαλοι/δασκάλες¹ των μειονοτικών σχολείων ήταν αναγκασμένοι να χρησιμοποιούν τα βιβλία που έφεραν τον γενικό τίτλο «Η γλώσσα μου». Το σημαντικότερο χαρακτηριστικό αυτών των βιβλίων ήταν ότι *προϋπέθεταν* γνώση της ελληνικής, τη γνώση ακριβώς που έχουν οι μαθητές/μαθήτριες² φυσικοί ομιλητές όταν έρχονται στο σχολείο. Ήταν εντελώς ακατάλληλα τα βιβλία αυτά για τη διδασκαλία της ελληνικής ως *δεύτερης* ή *ξένης* γλώσσας, ήταν δηλαδή ακατάλληλα για τη διδασκαλία της ελληνικής σε *αλλόγλωσσους*.

Οι δάσκαλοι της μειονοτικής εκπαίδευσης που κλήθηκαν αβοήθητοι να διδάξουν με τα βιβλία αυτά την ελληνική γλώσσα βρίσκονταν γρήγορα αντιμέτωποι με προβλήματα που έμοιαζαν αζεπέραστα. Οι μαθητές των μειονοτικών σχολείων αντιμετώπιζαν με δέος, αμηχανία ή και εχθρότητα την ελληνική γλώσσα και τα βιβλία με τα οποία γινόταν η διδασκαλία της. Δύσκολα κατόρθωναν οι δάσκαλοι να σπάσουν τα τείχη της σιωπής, της αποξένωσης και της ανασφάλειας, πίσω από το οποία συσπειρώνονταν οι μαθητές, ειδικά στις πρώτες τάξεις του δημοτικού σχολείου. Παρά τις φιλότιμες προσπάθειες των δασκάλων, τα παιδιά δε μάθαιναν ελληνικά, «κόμπιαζαν» όταν μιλούσαν, το λεξιλόγιό τους παρέμενε φτωχό, μετά από δεκάδες ώρες διδασκαλίας εξακολουθούσαν να κάνουν τα ίδια λάθη, έγραφαν με αδόκιμο τρόπο κάνοντας χρήση ενός εξαιρετικά περιορισμένου γραπτού κώδικα και, συχνά, διάβαζαν χωρίς να καταλαβαίνουν. Η γνώση τους της ελληνικής παρέμενε ανεπαρκής, ακόμα και για τις στοιχειώδεις ανάγκες επικοινωνίας μέσα στην τάξη.

1 Στο εξής «ο δάσκαλος».

2 Στο εξής «ο μαθητής».

Το νέο εκπαιδευτικό υλικό για τη διδασκαλία της ελληνικής, το οποίο παρουσιάζουμε εδώ, δοκιμάστηκε από 130 περίπου εθελοντές δασκάλους κατά τη διάρκεια των σχολικών ετών 1998-1999 και 1999-2000. Τα αποτελέσματα της γλωσσικής διδασκαλίας με βάση το νέο αυτό εκπαιδευτικό υλικό ήταν παραπάνω από ενθαρρυντικά. Τα νέα βιβλία καλύπτουν, πιστεύουμε, τις ανάγκες των μαθητών και διευκολύνουν σημαντικά την επικοινωνία τους με τους δασκάλους. Η ανταπόκριση των μαθητών ήταν θερμή και δε θα ήταν υπερβολή να πούμε ότι οι μαθητές αγάπησαν τα καινούρια τους βιβλία. Οι σχετικές μελέτες αξιολόγησης έδειξαν ότι με τα βιβλία αυτά η ελληνομάθεια των παιδιών βελτιώθηκε σημαντικά.

Στην παρούσα Εισαγωγή παρουσιάζουμε συνοπτικά τις βασικές αρχές που διέπουν το νέο εκπαιδευτικό υλικό, το οποίο από τη σχολική χρονιά 2000-2001 χρησιμοποιείται για τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας στις τάξεις όλων των μειονοτικών σχολείων της Θράκης. Θεωρούμε απαραίτητο να κατανοήσουν οι δάσκαλοι που εργάζονται στα σχολεία αυτά τις ιδιαίτερες συνθήκες στις οποίες ανταποκρίθηκε το υλικό αυτό, καθώς και την εκπαιδευτική μεθοδολογία που προϋποθέτει. Είναι απαραίτητο να αποκτήσει ο δάσκαλος μια σφαιρική αντίληψη των συνθηκών διδασκαλίας στα μειονοτικά σχολεία, προκειμένου να αξιοποιήσει εποικοδομητικά τις οδηγίες για τη χρήση του εκπαιδευτικού υλικού.

Ας δούμε τι περιλαμβάνει.

Το εκπαιδευτικό υλικό

Τα βιβλία και το συμπληρωματικό εκπαιδευτικό υλικό για τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας στα μειονοτικά σχολεία είναι, κατά τάξη, τα ακόλουθα:

Α' τάξη:

1. «Πατημασιές» (1ο βιβλίο) + συμπληρωματικό υλικό (καρτέλες, τόμπολα)
2. «Πού είναι ο Φασαρίας;» (2ο βιβλίο) + συμπληρωματικό υλικό (καρτέλες, κασέτα)
3. «Πάμε στην αγορά» (3ο βιβλίο) + συμπληρωματικό υλικό (καρτέλες, κασέτα)
4. «Καλό ταξίδι» (4ο βιβλίο)
5. Εξωσχολικά βιβλία («Τα χρώματα του Έλμερ», «Ο πρώτος περίπατος του Σποτ», «Χρωματιστές ιστορίες», «Ο υπναράς», «Πού είναι ο Σποτ;», «Αυτό το σπίτι τίνος είναι;», «Ο ωραίος Δαρείος», «Η Μάρω πάει για ψώνια», «Ο κόμπος της Νέλλης», «Οι μέρες με τον γίγαντα»)
6. «Οδηγίες για τον δάσκαλο (Α' τάξη)»

Β' τάξη:

1. «Μια μέρα στο δάσος» (1ο βιβλίο)
2. 1ο Τετράδιο ασκήσεων
3. «Ο Θωμάς φεύγει» (2ο βιβλίο)
4. «Μια μέρα στη θάλασσα» (3ο βιβλίο)
5. 2ο Τετράδιο ασκήσεων
6. Συμπληρωματικό υλικό (κασέτα, επιτραπέζιο παιχνίδι)
7. Εξωσχολικά βιβλία («Τα ζώα του κήπου», «Το δέντρο», «Ο Σποτ στο δάσος», «Μάντεψε πόσο σ' αγαπώ»)
8. «Οδηγίες για τον δάσκαλο (Β' τάξη)»

Γ' τάξη:

1. «Ο κρυμμένος θησαυρός» (βιβλίο 1α)
2. «Τζεσούρ και Τζαρτζούρ» (βιβλίο 1β)
3. 1ο Τετράδιο ασκήσεων
4. «Μια φορά κι έναν καιρό» (βιβλία 2α, 2β, 2γ)
5. 2ο Τετράδιο ασκήσεων
6. Εξωσχολικά βιβλία («Ο λύκος ξαναγύρισε», «Το μυστήριο με τα μπλε βέλη», «Η Χιονάτη και οι 7 νάνοι», «Μικρό ελληνικό λεξικό»)
7. «Οδηγίες για τον δάσκαλο (Γ' τάξη)»

Δ' τάξη:

1. «Συννεφο-ιστορίες» (1ο βιβλίο)
2. 1ο Τετράδιο ασκήσεων
3. «Χιονο-ιστορίες» (2ο βιβλίο)
4. 2ο Τετράδιο ασκήσεων
5. «Ηλιο-ιστορίες» (3ο βιβλίο)
6. 3ο Τετράδιο ασκήσεων

7. Εξωσχολικά βιβλία («Ιστορίες με τους 12 μήνες», «Ο μικρός Νικόλας»)
8. «Οδηγίες για τον δάσκαλο (Δ΄ τάξη)»

Ε΄ τάξη:

1. «Περίπατοι με τις λέξεις», βιβλίο 1ο
2. 1ο Τετράδιο ασκήσεων
3. «Περίπατοι με τις λέξεις», βιβλίο 2ο
4. 2ο Τετράδιο ασκήσεων
5. «Περίπατοι με τις λέξεις», βιβλίο 3ο
6. 3ο Τετράδιο ασκήσεων
7. Αυθεντικά κείμενα από διάφορα είδη λόγου, που περιέχονται στα γλωσσικά εγχειρίδια του Προγράμματος, καθώς και κείμενα από τα βιβλία για τη διδασκαλία των υπόλοιπων μαθημάτων (ιστορία, γεωγραφία κτλ.) και από τα αντίστοιχα εξωσχολικά βιβλία που έχουν διατεθεί στις βιβλιοθήκες των σχολείων
8. «Οδηγίες για το δάσκαλο (Ε΄ τάξη)»

Στ΄ τάξη:

1. «Ταξίδια... με λόγια», βιβλίο 1ο
2. 1ο Τετράδιο ασκήσεων
3. « Ταξίδια... με λόγια », βιβλίο 2ο
4. 2ο Τετράδιο ασκήσεων
5. « Ταξίδια... με λόγια », βιβλίο 3ο
6. 3ο Τετράδιο ασκήσεων
7. Αυθεντικά κείμενα από διάφορα είδη λόγου, που περιέχονται στα γλωσσικά εγχειρίδια του Προγράμματος, καθώς και κείμενα από τα βιβλία για τη διδασκαλία των υπόλοιπων μαθημάτων (ιστορία, γεωγραφία κτλ.) και από τα αντίστοιχα εξωσχολικά βιβλία που έχουν διατεθεί στις βιβλιοθήκες των σχολείων
8. «Οδηγίες για τον δάσκαλο (Στ΄ τάξη)»

Όπως φαίνεται από τον παραπάνω κατάλογο, σε κάθε τάξη χρησιμοποιούνται 3-5 βασικά βιβλία για τη διδασκαλία της ελληνικής. Τα βιβλία αυτά συνοδεύονται από 2-3 τετράδια ασκήσεων ανά τάξη. Αντί για ανθολόγια κειμένων, προτείνονται κατάλληλα εξωσχολικά βιβλία, με τα οποία έχουν ήδη εξοπλιστεί οι σχολικές βιβλιοθήκες των περισσότερων μειονοτικών σχολείων.

Ας σημειωθεί, επίσης, ότι σε πολλά σχολεία έχουν διατεθεί υπολογιστές και χρησιμοποιείται ειδικό εκπαιδευτικό λογισμικό για την Γ΄, Δ΄, Ε΄ και Στ΄ τάξη.

Συνθήκες για τη διδασκαλία της ελληνικής

Το πλούσιο αυτό εκπαιδευτικό υλικό ανταποκρίνεται στις ειδικές συνθήκες διδασκαλίας της ελληνικής που επικρατούν στα μειονοτικά σχολεία.

Οι συνθήκες αυτές είναι οι εξής:

A. Δίγλωσση εκπαίδευση

Το πρόγραμμα των μειονοτικών σχολείων είναι δίγλωσσο. Γλώσσες και αντικείμενο της διδασκαλίας είναι η ελληνική και η τουρκική. Η ελληνική είναι επίσης όργανο για τη διδασκαλία και άλλων μαθημάτων: Ιστορίας, Γεωγραφίας, Μελέτης Περιβάλλοντος, Κοινωνικής-Πολιτικής Αγωγής. Τα υπόλοιπα μαθήματα του δημοτικού σχολείου διδάσκονται στα τουρκικά. Ο σχολικός χρόνος κατανέμεται εξίσου στις δύο γλώσσες (περίπου από 3 ώρες κάθε μέρα).

B. Αλλόγλωσσος πληθυσμός

Η μητρική γλώσσα των περισσότερων μαθητών είναι η τουρκική. Η πομακική ή η ρομανί είναι επίσης μητρική γλώσσα αρκετών μαθητών. Οπωσδήποτε, τα ελληνικά δεν είναι η μητρική τους γλώσσα. Ο αλλόγλωσσος αυτός μαθητικός πληθυσμός παρουσιάζει επίσης σημαντικές πολιτισμικές ιδιαιτερότητες, που πρέπει να γίνουν σεβαστές.

Γ. Περιορισμένη επαφή με τα ελληνικά

Οι πομακόφωνοι και ρομανόφωνοι μαθητές ενδέχεται να έχουν αποκτήσει από το περιβάλλον τους κάποια γνώση της τουρκικής όταν έρχονται στο μειονοτικό σχολείο. Ωστόσο, η επαφή όλων των παιδιών με τα ελληνικά πριν από το σχολείο είναι περιορισμένη, μερικές φορές (όπως συμβαίνει κυρίως στα χωριά) ανύπαρκτη. Ακόμα όμως κι αν θεωρήσουμε ότι οι μαθητές έχουν κάποια παθητική γνώση της ελληνικής, από την άποψη του σχεδιασμού του γλωσσικού μαθήματος η γνώση αυτή μπορεί να θεωρείται αμελητέα.

Δ. Έλλειψη προσχολικής αγωγής για αρκετούς μειονοτικούς μαθητές

Ε. Η ελληνική ως αντικείμενο και μέσο διδασκαλίας

Στο σχολείο η ελληνική διδάσκεται χωρίς γλώσσα στήριξης, δεν επιτρέπεται δηλαδή, ή δε συνηθίζεται, να χρησιμοποιείται άλλη γλώσσα –η τουρκική– για την εξήγηση της ελληνικής. Με άλλα λόγια, η ελληνική είναι και αντικείμενο και μέσο διδασκαλίας.

Στ. Ανισότητα στη γλωσσική μάθηση

Διαπιστώνεται σημαντική διαφορά στον ρυθμό και στον βαθμό κατάκτησης της ελληνικής μεταξύ παιδιών της πόλης και παιδιών του χωριού· σε γενικές γραμμές, τα παιδιά της πόλης κατακτούν γρηγορότερα και ευκολότερα τα ελληνικά σε σχέση με τα παιδιά του χωριού.

Ζ. Ολιγοθέσια σχολεία

Τα περισσότερα μειονοτικά σχολεία είναι ολιγοθέσια.

Η. Πλειονοτική μέση εκπαίδευση

Υπάρχει ανάγκη κατάρτισης των μαθητών ώστε να μπορούν να συνεχίσουν τις σπουδές τους, εφόσον το επιθυμούν, στην πλειονοτική μέση εκπαίδευση. Με άλλα λόγια, παρ' όλο που στόχος της δημοτικής μειονοτικής εκπαίδευσης μπορεί να θεωρείται η ισορροπημένη ανάπτυξη και καλλιέργεια της διγλωσσίας (τουρκικά -ελληνικά), οι απόφοιτοι του δημοτικού σχολείου πρέπει να έχουν τις απαραίτητες γνώσεις ώστε να μπορούν να συνεχίσουν τις σπουδές τους σε μονόγλωσσα ελληνόφωνα σχολεία.

Οι βασικές αρχές της γλωσσικής διδασκαλίας

Από τις παραπάνω «προκείμενες» έπονται ορισμένα «πορίσματα» ή «αιτήματα» στα οποία ανταποκρίνεται το εκπαιδευτικό υλικό:

Α. Η ελληνική ως δεύτερη γλώσσα

Τα νέα εγχειρίδια διδάσκουν την ελληνική ως δεύτερη γλώσσα και ακολουθούν σύγχρονη διδακτική μεθοδολογία. Το βασικό γνώρισμα των νέων αυτών βιβλίων είναι ότι δεν προϋποθέτουν γνώση της ελληνικής γλώσσας και αναλαμβάνουν να εξηγήσουν τους κανόνες που συνήθως οι δάσκαλοι θεωρούν δεδομένους όταν διδάσκουν σε ελληνόφωνους· λόγου χάριν, σε κανένα ελληνόφωνο σχολείο δε θα εξηγήσει ο δάσκαλος τη συμφωνία άρθρου-ονόματος – απλώς θα την προϋποθέσει.

Β. Διαπολιτισμική προσέγγιση

Τα νέα βιβλία έχουν αναγνωρίσιμα διαπολιτισμικά χαρακτηριστικά, που τα κάνουν προσιτά στους μουσουλμανόπαιδες. Πρέπει να τονίσουμε εδώ ότι τα βιβλία δε δίνουν έμφαση στην πολιτισμική ιδιαιτερότητα του μουσουλμανικού πληθυσμού της περιοχής, όπως άλλωστε δε δίνουν έμφαση στην πολιτισμική ιδιαιτερότητα του ελληνόφωνου πληθυσμού. Ως έναν βαθμό, όπως είναι φυσικό, μαζί με την ελληνική γλώσσα διδάσκεται και ο πολιτισμός της. Αυτό όμως δε γίνεται σε βάρος της πολιτισμικής ταυτότητας των μαθητών. Η μέριμνά μας ήταν να αναγνωρίζονται και να γίνονται σεβαστές όλες οι πολιτισμικές ταυτότητες της περιοχής. Το εκπαιδευτικό υλικό λαμβάνει υπόψη τις ιδιαίτερες συνθήκες ζωής της μειονότητας, καθώς και τη συναφή πολιτισμική της ιδιαιτερότητα.

Γ. Επικοινωνιακή πρακτική

Εφόσον η επαφή με τα ελληνικά περνάει κατεξοχήν μέσα από τη σχολική εκπαίδευση, και με δεδομένη την έλλειψη προσχολικής αγωγής, τα εγχειρίδια εκμάθησης της ελληνικής πρέπει να είναι φιλικά, ελκυστικά, παιγνιώδη. Ιδιαίτερα τα βιβλία των μικρών τάξεων πρέπει να αναπληρώνουν την έλλειψη προσχολικής αγωγής. Με τα βιβλία αυτά η ελληνική μπορεί να αποβάλει το στίγμα της «εχθρικής» ή της «δύσκολης» γλώσσας που τυχόν φέρει. Κατά συνέπεια, πρέπει να είναι συνεχής η έμφαση στην επικοινωνιακή πρακτική.

Δ. Παραστατικότητα

Εφόσον δε χρησιμοποιείται γλώσσα στήριξης, είναι απαραίτητο το υλικό για την εκμά-

θηση της ελληνικής να συνοδεύεται από πλούσια εικονογράφηση και να αξιοποιεί το κοινό λεξιλόγιο ελληνικής και τουρκικής (η τουρκική είναι όχι μόνο η πιο διαδεδομένη γλώσσα στην περιοχή, αλλά και μία από τις δύο «επίσημες» γλώσσες της μειονοτικής εκπαίδευσης), καθώς επίσης και το κοινό λεξιλόγιο ελληνικής και πομακικής. Φωτογραφίες και εικόνες του περιβάλλοντος χώρου, καθώς και αυθεντικά κείμενα (πινακίδες, ανακοινώσεις, διαφημίσεις, άρθρα και ειδήσεις του τοπικού τύπου κτλ.) υποβοηθούν σημαντικά την κατανόηση και παραγωγή λόγου. Στις δύο πρώτες τάξεις θεμελιώδης στόχος είναι να κατακτηθεί με γρήγορο ρυθμό το βασικό λεξιλόγιο.

Ε. Αντιστάθμισμα στη σχολική διμορφία

Εφόσον ορισμένα μαθήματα του σχολικού προγράμματος, όπως τα μαθηματικά και η φυσική, γίνονται αποκλειστικά στην τουρκική γλώσσα, τα γλωσσικά εγχειρίδια της ελληνικής πρέπει να περιλαμβάνουν το βασικό λεξιλόγιο (τουλάχιστον) αυτών των μαθημάτων. Με άλλα λόγια, η διδασκαλία της ελληνικής πρέπει να αντισταθμίσει το γεγονός ότι διαφορετικές γλώσσες χρησιμοποιούνται εντός του σχολείου για διαφορετικά αντικείμενα και λειτουργίες. Επιπλέον, για να μπορεί η ελληνική να χρησιμοποιηθεί ως μέσο για τη διδασκαλία άλλων μαθημάτων (Γεωγραφίας, Ιστορίας κτλ.) είναι απαραίτητο να στηρίζουν τα βιβλία της γλώσσας, τουλάχιστον λεξιλογικά, τα υπόλοιπα εκτός γλώσσας βιβλία του ελληνόφωνου προγράμματος. (Η Μελέτη του Περιβάλλοντος έχει ενταχθεί εν μέρει στο υλικό για τη γλωσσική διδασκαλία και εν μέρει στο υλικό για τα υπόλοιπα μαθήματα του ελληνόφωνου προγράμματος.)

Στ. Προσαρμοστικότητα

Εφόσον κάθε ηλικιακή ομάδα έχει διαφορετική γνώση της ελληνικής και εφόσον η γνώση αλλά και ο ρυθμός κατάκτησης της γλώσσας ποικίλλει ανάλογα με την περιοχή και το «κοινωνικό προφίλ» των μαθητών, το εκπαιδευτικό υλικό πρέπει να είναι εύκαμπτο, προσαρμοσμένο, «αρθρωτό», με κείμενα και ασκήσεις ποικίλων βαθμών δυσκολίας. Η παρέμβαση του δασκάλου για τις απαραίτητες προσαρμογές στο εκάστοτε μαθητικό κοινό είναι καθοριστική.

Ζ. Βοηθήματα για τη συνδιδασκαλία

Για να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα των ολιγοθέσιων σχολείων, μια χρήσιμη λύση προσφέρουν τα «τετράδια ασκήσεων», επαναληπτικών και εμπεδωτικών του σχολικού βιβλίου, κατάλληλα για σιωπηρή εργασία κατά τη διάρκεια της συνδιδασκαλίας, καθώς και για υποστηρικτική εργασία στα πολυθέσια σχολεία.

Η. Η προοπτική της μέσης εκπαίδευσης

Τα βιβλία των μεγαλύτερων τάξεων πρέπει να προετοιμάζουν τους μαθητές στην προοπτική συνέχισης των σπουδών τους στη μέση εκπαίδευση. Μεταξύ άλλων, υπάρχει ανάγκη για σταδιακή εισαγωγή της «γραμματικής μεταγλώσσας», αφού αυτή, καλώς ή κακώς, κυριαρχεί στα γλωσσικά μαθήματα του Γυμνασίου και του Λυκείου. Η εισαγωγή γραμματικής μεταγλώσσας γίνεται σταδιακά από την Γ΄ μέχρι και την Στ΄ τάξη.

Γενικά χαρακτηριστικά του εκπαιδευτικού υλικού

Με βάση τα παραπάνω, το εκπαιδευτικό υλικό στη διάθεση των δασκάλων μπορεί να χαρακτηριστεί: α) πολυδύναμο, β) αρθρωτό και γ) μεταβατικό.

Το εκπαιδευτικό υλικό είναι πολυδύναμο, αφού, όπως είδαμε, αποτελείται από πολλά διαφορετικά είδη κειμένων και δίνει αφορμή για ποικίλες επικοινωνιακές δραστηριότητες.

Επιπλέον, το εκπαιδευτικό υλικό είναι αρθρωτό. Ο δάσκαλος μπορεί να κάνει επιλογές και να προσαρμόσει το υλικό αυτό στο επίπεδο γλωσσομάθειας των μαθητών του. Τα κείμενα, οι δραστηριότητες και οι ασκήσεις κάθε βιβλίου επιδέχονται διαφορετικού τύπου επεξεργασία, με ανάλογο βαθμό δυσκολίας (υποδεικνύεται στις οδηγίες για τον δάσκαλο). Για τα πρώτα χρόνια εφαρμογής του Προγράμματος, και ιδιαίτερα για τις μεγάλες τάξεις, είναι φυσικό να διδάσκονται ορισμένα βιβλία σε χαμηλότερη από την προβλεπόμενη τάξη ή να διδάσκεται μέρος μόνο και όχι το σύνολο της διδακτέας ύλης. Ο αρθρωτός χαρακτήρας του εκπαιδευτικού υλικού ανταποκρίνεται επίσης, όπως επισημάναμε, στη διαπιστωμένη διαφορά στη γλωσσομάθεια που έχει παρατηρηθεί μεταξύ παιδιών της πόλης και παιδιών του χωριού. Πρέπει να τονιστεί, επίσης, ότι και τα υπόλοιπα βιβλία του Προγράμματος Εκπαίδευσης Μουσουλμανοπαίδων, που αφορούν τα μη γλωσσικά μαθήματα, μπορούν και αυτά να χρησιμοποιηθούν για να ενισχύσουν την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας.

Τέλος, το εκπαιδευτικό υλικό, ως προς τα πρότυπα και τις μεθόδους που ακολουθεί, είναι μεταβατικό. Στις τρεις πρώτες τάξεις του δημοτικού σχολείου η εκπαιδευτική διαδικασία έχει ελαφρώς διαφορετικό προσανατολισμό απ' ό,τι στις τρεις τελευταίες. Στις πρώτες τάξεις επιδιώκεται να αποβάλει η ελληνική το στίγμα της δύσκολης ή εχθρικής γλώσσας, γίνεται προσπάθεια να αναπληρωθεί η έλλειψη προσχολικής αγωγής και να εδραιωθούν οι βασικές δεξιότητες των μαθητών, τόσο στον προφορικό όσο και στο γραπτό λόγο. Με την ταχύρυθμη κατάκτηση ενός βασικού λεξιλογίου θέλουμε να εδραιώσουμε στους μαθητές την πεποίθηση ότι «μπορούν να τα καταφέρουν». Στη συνέχεια, στις μεγαλύτερες τάξεις, η διδασκαλία αρχίζει σταδιακά να προσανατολίζεται προς τις ανάγκες του Γυμνασίου. Κρίσιμη για τη μετάβαση από το ένα πρότυπο διδασκαλίας στο άλλο θεωρείται η Γ' τάξη, οπότε και αρχίζει η διδασκαλία των υπόλοιπων μαθημάτων του ελληνόφωνου προγράμματος, καθώς και η χρήση του λογισμικού.

Ειδικότερα, στα βιβλία των τριών πρώτων τάξεων (Α', Β', Γ') αναπτύσσονται αφηγηματικά επεισόδια με ήρωες παιδιά από διαφορετικές πολιτισμικές ομάδες. Τα αφηγηματικά επεισόδια δίνουν την ευκαιρία για εξοικείωση με το βασικό λεξιλόγιο και με βασικές δομές της νέας ελληνικής. Ενεργοποιείται το ενδιαφέρον των παιδιών και παρέχονται κίνητρα για κατανόηση, παραγωγή λόγου και άσκηση στην ανάγνωση και γραφή.

Τα βιβλία των τριών τελευταίων τάξεων (Δ', Ε', Στ') χωρίζονται σε θεματικές ενότητες (π.χ. «Ο φίλος μου το βιβλίο», «Παιχνίδια απ' όλο τον κόσμο», «Τεχνολογία και επικοινωνία»), όπου αξιοποιούνται διάφορα είδη κειμένων (άρθρα από εφημερίδες, διαφημίσεις, κόμικ κ.ά.). Τα κείμενα συνοδεύονται από ασκήσεις κατανόησης και παραγωγής προφορι-

κού και γραπτού λόγου, καθώς και ασκήσεις γραμματικής, τόσο δομικού-λειτουργικού όσο και επικοινωνιακού τύπου· τα κείμενα συνοδεύουν επίσης γλωσσικά παιχνίδια, κυρίως για εμπέδωση του λεξιλογίου και της ορθογραφίας. Το κεντρικό θέμα κάθε ενότητας υποβοηθεί σημαντικά την επεξεργασία και την παραγωγή λόγου και τη σύνδεση με επιλεγμένα γραμματικά φαινόμενα. Η γραμματική μεταγλώσσα εισάγεται επιλεκτικά, όπου κρίνεται σκόπιμο και χρήσιμο, από την Γ΄ τάξη. Παρέχονται μόνο τα εντελώς απαραίτητα κλιτικά υποδείγματα, με προσπάθεια σύνδεσης μορφής και λειτουργίας.

Η κατανομή της γραμματικής ύλης

Είναι προφανές από τα παραπάνω ότι αναθεωρείται η διδακτέα ύλη του Προγράμματος Σπουδών, με βάση την ιδιαιτερότητα του μαθητικού πληθυσμού και την ανάγκη διδασκαλίας της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας. Έτσι, για παράδειγμα, ασκήσεις συμφωνίας γένους-αριθμού-πτώσης απαντώνται σε όλα τα βιβλία, μέχρι και την Στ΄ τάξη, εφόσον ιδιαίτερα οι τουρκόφωνοι μαθητές συναντούν δυσκολίες στον τομέα αυτό. Η κατανομή της βασικής γραμματικής ύλης (μορφολογία-σύνταξη) για τις τάξεις Γ΄-Στ΄ έχει ως ακολούθως:

ΣΥΝΤΑΞΗ

Γ' τάξη	Δ' τάξη	Ε' τάξη	Στ' τάξη
ονομαστική – Υ	→	→	→
αιτιατική – Α	→ όροι Υ – Α γενική: δήλωση χρόνου ηλικίας, κτητική, προέ- λευσης, τόπου κτλ.	→ → →	→ → →
συμφωνία Υ – Κ, Υ – Ρ	→ ανασύνθεση ΥΡΑ/ΥΡΚ /ΥΡΑΑ ανάλυση – σύνθεση προτάσεων μετατροπές εν. – πληθ., ενεργ. – παθ. φωνή	→ → → →	→ → → →
αιτιατική με προθέσεις	→ προθετικές φράσεις επιρρηματικές φράσεις	→ →	→ →
αιτιατική χρόνου	→	→	→
συμφωνία επιθ. – ουσ.	→	→	→
άρνηση	→ ερώτηση, παράκληση, ευχή, διαταγή	→ → μετατροπή ευθύς – πλάγιος, ΟΣ – ΡΣ	→ →
MTB – AMTB	→	→	→
δίπτωτα ρ. (αιτ. + γεν.)	→	→	→
εισαγωγή σε παράταξη – υπόταξη (βασικοί σύνδεσμοι)	διάκριση ανεξάρτητων – εξαρτημένων προτ. σύνδεση με και, αλλά, ή, είτε...είτε, ούτε...ούτε λοιπόν, δηλαδή, μη, μήπως, ίσως, παρά (σύγκριση) χρονικούς συνδ. (όταν, ενώ, καθώς, πριν, μόλις), αιτιολογικούς, ειδικούς (ότι, πως, που) υποθετικούς (αν+ενεστ. / αόρ. υποτ.→ προστ. / συνοπτ. μέλλοντας), τελικούς (να, για να), βουλ. να απρόσωπες εκφρ. με να	→ υποθετικές αν + πρτ. → θα + πρτ. αναφορικές (αυτός που, εκείνος που...)	→ →

ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑ

Γ' τάξη	Δ' τάξη	Ε' τάξη	Στ' τάξη
Ρήματα: σε -άω, -άς και -ώ, -είς ρήματα α' συζυγίας	→ παραγωγ. καταλήξεις -ώνω, -αίνω, -ίζω, -ιάζω, -εύω μτχ.-οντας, -ώντας, -μένος διάκριση προσώπων μετατροπή εν. – πληθ. συμφωνία προσ. – αριθμού	→ →	→ →
έχω, είμαι	→		
συχνόχρηστα ανώμαλα, π.χ. πάω, τρώω	→	→	→
ενεστώτας συνοπτικός μέλλοντας αόριστος	→ διάκριση ενεστώτα – συνοπτ. μέλλοντα – αορίστου ενεργ. και παθ. φωνής μετατροπές χρονικής βαθμίδας παρατατικός εισαγωγή στην υποτακτική ενεστ., αορίστου	→ → διάκριση πρτ. – αορ. → διάκριση ενεστ. – αορ. υποτ. και προστ. διάκριση εξακολουθ. – συνοπτ. μέλλοντα	→ → παρακείμενος υπερσυντέλικος συντελεσμ. μέλλοντας θα + παρατατικός
παθητική φωνή (συχνόχρηστα -ομαι, -ιέμαι, -άμαι)	→ διάκριση ενεργ. – παθ. φωνής μετατροπές ενεργ. → παθ. φωνή (και αντίστροφα)	→ →	→ →

Γ' τάξη	Δ' τάξη	Ε' τάξη	Στ' τάξη
Άρθρα: οριστικό, αόριστο, απουσία άρθρου	→	→	→
Ουσιαστικά: ΟΝ. ΑΙΤ. ΓΕΝ. σταθερού τόνου ισοσύλλαβα -ας, -ης, -ος / -α, -η / -ο, -ι ανισοσύλλαβα -άς, -ης, -ές, -ούς / -ά, -ού / -μα	→ ΓΕΝ. μη σταθερού τόνου υποκοριστικά: -άκι, -ούλης, -ούλα, -άκης, -ίτσα κτλ.	→ → ουδ. σε -ος (λάθος) θηλ. σε -ος (οδός) -η, πληθ. -εις (πόλη) →	→ → → →
Επίθετα: -ος, -η, -ο / -ος, -α, -ο / -ός, -ιά, -ό πολύς, πολλή, πολύ	→ -ύς / -ής, -ης, -α, -ικο συγκρ. βαθμός	→ → -ής, -ής, -ές → υπερθετικός	→ → → → →
Αντωνυμίες: προσωπικές, κτητικές, δεικτικές ερωτημ. (τι, ποιος, πόσος), αόριστες (ένας, μερικοί, άλλος, κάθε)	→ δικός μου τίνος, ποιου/ποιανού μόνος μου κάποιος, κανένας, αρκετοί, κάτι, τίποτε που, αυτός που...	→ →	→ →
Επιρρήματα: σε -α	→ σε -ιά (< -ύς), -ικα (< -ης) συγκρ. βαθμός	→ → ορισμένα σε -ως	→ → →

Συνοπτική περιγραφή ενοτήτων

ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ

- Έντυπος λόγος (χάρτης, εφημερίδα, διαφήμιση, αφίσα, τηλεγράφημα, επιστολή, κατάλογοι, συνταγή, κόμικ, λεξικό)
- Υπηρεσίες, καταστήματα (ταχυδρομείο, σιδηροδρομικός σταθμός, περίπτερο, βιβλιοπωλείο, εστιατόριο)

ΣΤΟΧΟΙ (ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΙ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΙ)

A)

- Αόριστο άρθρο (*ένας, μία, ένα*)
- Ουσιαστικά σταθερού τόνου: αρσενικά σε *-ος, -ας, -ης*, θηλυκά σε *-α, -η*, ουδέτερα σε *-ο, -ι* στον ενικό και πληθυντικό αριθμό
- Επίθετα (*-ος, -η, -ο*) στον ενικό και πληθυντικό αριθμό
- Πτώσεις: ονομαστική, αιτιατική
- Συμφωνία επιθέτου / ουσιαστικού: ονομαστική / αιτιατική ενικού και πληθυντικού
- Ασθενείς τύποι προσωπικών αντωνυμιών στον ενικό και πληθυντικό αριθμό
- Καταφατικοί / ερωτηματικοί / αρνητικοί τύποι προτάσεων
- Συλλαβισμός
- Ενεστώτας των ρημάτων *είμαι / έχω*
- Ενεστώτας ενεργητικής φωνής ρημάτων α' συζυγίας
- Ενεστώτας ρημάτων ενεργητικής φωνής β' συζυγίας
- Ενεστώτας ιδιόκλιτων ρημάτων
- Ενεστώτας ενεργητικής φωνής των ρημάτων *θυμάμαι, έρχομαι*
- Δομή *υπάρχει / υπάρχουν*
- Δομή *μου αρέσει / μου αρέσουν*
- Σύνθετες προθέσεις
- Ερωτηματικές προτάσεις (*ποιος, τι, πού, πότε, πώς, γιατί*)
- *Σαν* + ονομαστική
- Επιρρήματα συχνότητας
- Η λέξη *που*

B)

- Κατανόηση οδηγιών
- Κατανόηση κειμένου με απλή δομή περιεχομένου
- Χρήση πηγών πληροφοριών (εφημερίδα, κατάλογοι κτλ.)
- Χρήση ερμηνευτικού λεξικού
- Εμπλουτισμός λεξιλογίου με λέξεις και φράσεις απαραίτητες για τις ανάγκες της καθημερινής επικοινωνίας
- Ανάπτυξη κριτικής και δημιουργικής σκέψης
- Δημιουργική γραπτή έκφραση (ευχές, ανακοινώσεις, συνεντεύξεις, ερωτηματολόγια, παραμύθι, σύνθεση ιστορίας)
- Καλλιέργεια της φαντασίας και της δημιουργικότητας

ΧΡΟΝΙΚΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ:

Τρεις μήνες

ΔΙΔΑΚΤΙΚΑ ΜΕΣΑ ΚΑΙ ΥΛΙΚΑ

- Δραστηριότητες που περιέχονται στις *Οδηγίες*
- Τι ωραία που μυρίζει (εκπαιδευτικό υλικό 3)
- Ένα μήνυμα σου στέλνω (εκπαιδευτικό υλικό 3)
- Εγώ κι εσύ, εδώ κι εκεί. (εκπαιδευτική βαλίτσα)
- Λεξικό

ΓΕΝΙΚΑ ΓΙΑ ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

Το πρώτο βιβλίο της Γ΄ Δημοτικού είναι χωρισμένο σε δύο μέρη.

Το βιβλίο **1α** λέγεται «Ο κρυμμένος θησαυρός».

Οι ήρωες του βιβλίου είναι οι βασικοί ήρωες των βιβλίων των δύο προηγούμενων τάξεων (Αχμέτ, Μελέκ, Αγγέλα) που αναζητούν ένα θησαυρό. Η αναζήτηση αυτή προκαλεί την επαφή των ηρώων αλλά και των μαθητών με διάφορα είδη έντυπου / γραπτού λόγου (επιστολή, εφημερίδα, διαφήμιση, τηλεγράφημα, χάρτης, τηλεφωνικός κατάλογος, δρομολόγια, κατάλογος εστιατορίου, λεξικό, κόμικ, αίνιγμα).

Εκτός από τους βασικούς ήρωες εμφανίζονται σ' αυτό το βιβλίο πρόσωπα που δουλεύουν σε καταστήματα ή δημόσιες υπηρεσίες (ταχυδρόμος - ταχυδρομείο, περίπτερο, βιβλιοπώλης - βιβλιοπωλείο, σταθμός τρένου, εστιατόριο - μάγειρας).

Η εξέλιξη της ιστορίας βασίζεται σε εικόνες και σε κείμενα με διαλόγους.

Το βιβλίο **1β** είναι η γραμματική και λέγεται «Τζεσούρ και Τζαρτζούρ».

Στην Γ΄ τάξη γίνεται για πρώτη φορά μια συστηματική παρουσίαση των γραμματικών φαινομένων. Επιλέχθηκε η παρουσίαση της γραμματικής να γίνει με τη μορφή κόμικ, μέσα από το ταξίδι δύο φανταστικών ηρώων, του Τζεσούρ και του Τζαρτζούρ. Αυτοί οι δύο ήρωες κάθε φορά εισάγουν, με σύντομα κείμενα επικοινωνιακού χαρακτήρα, τα προς εξέταση γραμματικά φαινόμενα. Η δράση τους είναι παρεμφερής με αυτήν των ηρώων του βιβλίου 1α «Ο κρυμμένος θησαυρός», ώστε να δίνεται ευκαιρία για επανάληψη του βασικού λεξιλογίου της κάθε ενότητας. Τα κείμενα αυτά έχουν υποτυπώδη αφηγηματική δομή, με σκοπό να κάνουν ευχάριστη την εξέταση των γραμματικών φαινομένων και να δώσουν στις ασκήσεις περισσότερο παιγνιώδη μορφή.

Τα δύο βιβλία δουλεύονται παράλληλα. Γίνεται η επεξεργασία της ενότητας από το βιβλίο «Ο κρυμμένος θησαυρός» και στη συνέχεια η επεξεργασία των γραμματικών φαινομένων και η επανάληψη του σχετικού λεξιλογίου από τις αντίστοιχες σελίδες του βιβλίου «Τζεσούρ και Τζαρτζούρ». Για τον λόγο αυτό στις Οδηγίες που ακολουθούν η επεξεργασία των σελίδων από τα δυο βιβλία δίνεται παράλληλα.

Τα βιβλία αυτά συνοδεύονται από ένα τετράδιο ασκήσεων σιωπηρής εργασίας. Προτείνεται η παράλληλη χρήση λεξικού και των εξωσχολικών βιβλίων: «Η Χιονάτη και οι εφτά νάνοι», «Το μυστήριο με τα μπλε βέλη», «Ο Λύκος ξαναγύρισε».

Οι μαθητές χρειάζονται δύο τετράδια. Το ένα θα είναι πρόχειρο και το άλλο τετράδιο εργασιών όπου θα μπορούν να κάνουν τις εργασίες που προτείνονται για την περαιτέρω επεξεργασία των ενοτήτων.

Γραμματική

Στο βιβλίο «Τζεσούρ και Τζαρτζούρ» εισάγεται η συστηματική παρουσίαση των γραμματικών φαινομένων. Αυτό σημαίνει ότι τη θεματική οργάνωση του υλικού ακολουθεί μια συγκεκριμένη διάταξη και ιεράρχηση της γραμματικής. Συγκεκριμένα, το βιβλίο διαιρείται σε ενότητες με βάση επεισόδια. Σε καθένα από αυτά καλύπτονται είτε γραμματικά φαινόμενα είτε επικοινωνιακές πράξεις είτε γλωσσικές δεξιότητες στις οποίες πρέπει να ασκηθεί ο μαθητής.

Τα γραμματικά φαινόμενα που εξετάζονται είναι αυτά που έχουν σχέση με τη δόμηση απλών κυρίως προτάσεων. Σκοπός μας είναι να αποκτήσει ο μαθητής τη βασική γνώση της ελληνικής. Έτσι, στο πρώτο βιβλίο δίνεται έμφαση στη μορφολογία του ονόματος και του ρήματος, στη συμφωνία ουσιαστικού - επιθέτου και στη λειτουργία της πτώσης (ονομαστική: υποκείμενο, αιτιατική: αντικείμενο, σε εμπρόθετους προσδιορισμούς), καθώς και δομικά σχήματα που παρουσιάζουν πρόβλημα στην εκμάθησή τους (υπάρχει / υπάρχουν).

Κριτήρια στην επιλογή του υλικού ήταν η σπουδαιότητα και η συχνότητα των στοιχείων που εξετάζονται, σε συνάρτηση με τις ιδιαίτερες δυσκολίες που συναντούν οι μαθητές λόγω των δομικών διαφορών της ελληνικής με τη μητρική τους γλώσσα.

Παράλληλα, στόχος είναι να αναπτύξει ο μαθητής μια πρώτη μορφής συστηματική γνώση της ελληνικής.

Δηλαδή, στο πλαίσιο της ονομαστικής και ρηματικής μορφολογίας στόχος είναι ο μαθητής να συνειδητοποιήσει τον συσχετισμό υπό ένα κοινό παράδειγμα τύπων όπως οι: τρέχω, τρέχεις, τρέχει κτλ. ή ο δρόμος / τον δρόμο. Αυτό θα τον βοηθήσει να κάνει μια σειρά από γενικεύσεις και ομαδοποιήσεις στην κλίση των ουσιαστικών (π.χ. ότι το ουσιαστικό ο νάνος έχει τις ίδιες καταλήξεις με το ουσιαστικό ο δρόμος, αλλά όχι με το ουσιαστικό ο χάρτης). Έτσι, οι βασικοί τρόποι παρουσίασης του υλικού αυτού είναι η εισαγωγή κλιτικών υποδειγμάτων στο βιβλίο 1β, καθώς και η έμφαση σε συγκεκριμένους τύπους εντός κειμένου.

Στο στάδιο αυτό αποφεύγεται η χρήση μεταγλώσσας και όρων της γραμματικής (όπως ουσιαστικό, ενεστώτας κτλ.), η οποία εισάγεται στην Δ' Δημοτικού. Αυτό γιατί είναι αρκετό για την Γ' Δημοτικού ο μαθητής να συνειδητοποιήσει σωπηρά συστηματικές σχέσεις σαν αυτές που αναλύονται.

Συγκεκριμένα, στη θέση της μεταγλώσσας χρησιμοποιείται κυρίως το χρώμα:

1. Για να δηλώσει τη γραμματική κατηγορία του γένους σε επίθετα και ουσιαστικά (μπλε και μαύρο για τα αρσενικά, κόκκινο για τα θηλυκά, πράσινο για τα ουδέτερα).
2. Για να διακρίνει σε ονόματα και ρήματα το θέμα από την κατάληξη.
3. Για να χαρακτηρίσει μια γραμματική κατηγορία (όλα τα κλιτικά υποδείγματα των ρημάτων είναι σε γαλάζιο φόντο).
4. Για να δώσει έμφαση στους τύπους που εξετάζονται εντός κειμένου και στη σχέση τους.
5. Για να διακρίνει, σε μια σύνθετη δομή, τα συστατικά εκείνα που πρέπει να προσέξουν οι μαθητές.
6. Αναφορά γίνεται στην κατηγορία ενικού / πληθυντικού για τα επίθετα και τα ουσιαστικά με τα ☺ / ☹ ☹

Η εξήγηση των γραμματικών φαινομένων πρέπει να γίνεται σε αυτή τη φάση με παραδείγματα και όχι με τη χρήση ορολογίας (αποφεύγονται όροι όπως ενεστώτας, αντικείμενο, φωνή κτλ.).

Λεξικό

Κατά την επεξεργασία των ενοτήτων των σχολικών βιβλίων, καλό είναι τα παιδιά να εξοικειώνονται με τη χρήση του λεξικού, να το χρησιμοποιούν για να «λύσουν» ασκήσεις και να μπορούν να το συμβουλευθούν είτε ορθογραφικά είτε ερμηνευτικά.

ΠΡΩΤΗ ΕΠΑΦΗ ΜΕ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

«Ο ΚΡΥΜΜΕΝΟΣ ΘΗΣΑΥΡΟΣ»

Ο δάσκαλος μοιράζει τα βιβλία. Τα παιδιά τα ξεφυλλίζουν, διαβάζουν τον τίτλο, τα σχολιάζουν και κάνουν υποθέσεις για το περιεχόμενο. Συμπληρώνουν τα στοιχεία τους.

Σημείωση: Οι αριθμοί σελίδων, π.χ. 3, 20, αναφέρονται στον «Κρυμμένο θησαυρό». Οι αριθμοί που συνοδεύονται από το γράμμα β, π.χ. 3β, 16β, αναφέρονται στο «Τζεσούρ και Τζαρτζούρ».

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ 2

Τα παιδιά συζητούν την εικόνα, θυμούνται τους ήρωες, διαβάζουν τους διαλόγους. Ο δάσκαλος εξηγεί στα παιδιά τη λέξη *τεύχος*. Καλό είναι να φέρει στο σχολείο τεύχη από περιοδικά.

Στη συνέχεια ρωτάει τα παιδιά αν θέλουν να διαβάσουν και αυτά το περιοδικό «Τζεσούρ και Τζαρτζούρ». Ο δάσκαλος μοιράζει το αντίστοιχο βιβλίο, το ανοίγουν και αρχίζει η επεξεργασία του κόμικ.

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΣΕΛΙΔΩΝ 4β-7β

«Τζεσούρ και Τζαρτζούρ»

► Στόχοι

- Επαφή με διαφορετικά είδη έντυπου λόγου (περιοδικό, κόμικς, χάρτης)
- Κατανόηση κειμένου
- Επανάληψη αριθμών

Ο δάσκαλος διαβάζει την αφήγηση. Τα παιδιά σχολιάζουν τις πληροφορίες που δίνονται. Στη συνέχεια διαβάζουν και σχολιάζουν καρέ καρέ όλη την περιπέτεια του ήρωα, περιγράφουν τις εικόνες, διαβάζουν τους διαλόγους.

► Δραστηριότητες

1. Ο δάσκαλος εξηγεί τι είναι ένα κόμικ και μιλάει για τη μορφή του (ιστορία σε καρέ, διάλογοι σε φούσκες, αφήγηση). Φέρνει στο σχολείο κόμικς. Ρωτάει τα παιδιά αν έχουν διαβάσει κόμικς. Αν έχουν, τα φέρνουν στο σχολείο και συζητούν για τις ιστορίες που περιέχονται.
2. Ο δάσκαλος κρύβει στην αυλή ένα αντικείμενο. Φτιάχνει έναν απλό χάρτη με σημάδια και οδηγίες (π.χ. Προχωρείς 10 βήματα, δεξιά βλέπεις ένα δέντρο, 3 βήματα αριστερά είναι μία πέτρα...). Τα παιδιά, ακολουθώντας τις οδηγίες, φτάνουν στο κρυμμένο αντικείμενο.

3. Η δραστηριότητα επαναλαμβάνεται από τα παιδιά: Σε ομάδες φτιάχνουν παρόμοιους χάρτες, τους αλλάζουν μεταξύ τους και «ψάχνουν τον θησαυρό».

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΣΕΛΙΔΩΝ 8β-9β

► Στόχος

- Δημιουργική έκφραση (γραφτή και προφορική)

Τα παιδιά κάνουν τη δραστηριότητα της σελίδας 8β. Ζωγραφίζουν ό,τι νομίζουν πως περιέχει το σεντούκι του θησαυρού και γράφουν αυτά που ζωγράφισαν.

Στη συνέχεια κάνουν τη δραστηριότητα της σελίδας 9β. Ζωγραφίζουν τα καρέ και γράφουν διαλόγους και αφήγηση.

Δραστηριότητα

Ο δάσκαλος ζητάει από τα παιδιά να φτιάξουν ένα κόμικ στο σπίτι ή στο σχολείο, σε σιωπηρή εργασία: μια δική τους ιστορία ή την ιστορία από ένα απλό βιβλίο της βιβλιοθήκης. Για να διευκολύνει τα παιδιά χωρίζει ένα χαρτί A_4 σε 6 ίσα τμήματα στα οποία τα παιδιά γράφουν την ιστορία τους.

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΣΕΛΙΔΩΝ 10β – 17β

Στις σελίδες αυτές τα παιδιά μαθαίνουν τι έκανε ο Τζεσούρ τις 7 προηγούμενες μέρες και νύχτες πριν φτάσει στον θησαυρό. Οι πληροφορίες δίνονται μέσα από ασκήσεις που είναι επαναληπτικές της γραμματικής που έχει ήδη διδαχθεί στις δύο προηγούμενες τάξεις. Οι ασκήσεις επικεντρώνονται στη συμφωνία ουσιαστικού – επιθέτου και στη συντακτική λειτουργία της πτώσης.

Μπορεί ο δάσκαλος στην τάξη ή σαν εργασία για το σπίτι να δίνει παρόμοιες ασκήσεις που κινούνται στο ίδιο πλαίσιο. Θα πρέπει οι ασκήσεις να είναι στον ενικό αριθμό, γιατί η συστηματική παρουσίαση του πληθυντικού αριθμού ακολουθεί παρακάτω.

Σελίδα 10β

► Στόχοι

- Επανάληψη των τακτικών αριθμητικών (πρώτος - δέκατος)
- Άσκηση στη γραπτή έκφραση

Ο δάσκαλος διαβάσει την αφήγηση και συζητάει με τα παιδιά τι μπορεί να έκανε ο Τζεσούρ τις 7 αυτές μέρες. Τα παιδιά γράφουν στο τετράδιό τους μία δύο προτάσεις για την κάθε μέρα του ταξιδιού.

Κάνουν την άσκηση με τα αριθμητικά.

► Δραστηριότητες

Προφορικές ασκήσεις στην τάξη:

- Ο δάσκαλος βάζει τα παιδιά σε σειρά και ζητάει από έναν μαθητή να κάνει προτάσεις του τύπου «Πρώτος είναι ο Αχμέτ, δεύτερη η Αϊσέ, τρίτος...». Αλλάζει τη σειρά των παιδιών, κάνει προτάσεις άλλο παιδί κ.ο.κ.
- Ο δάσκαλος βάζει σε σειρά τα βιβλία της βιβλιοθήκης και τα παιδιά λένε τη σειρά, π.χ. «Πρώτο βιβλίο το λεξικό, δεύτερο βιβλίο Τζεσούρ και Τζαρτζούρ...»
- Τα παιδιά λένε το πρόγραμμα του σχολείου όλης της εβδομάδας, π.χ. Δευτέρα: πρώτη ώρα γλώσσα, δεύτερη ώρα γυμναστική...

Σελίδα 11β

► Στόχοι

- Εκμάθηση της συμφωνίας επιθέτου – ουσιαστικού (στην ονομαστική ενικού)
- Επανάληψη και κατηγοριοποίηση των βασικών καταλήξεων ουσιαστικών (ισοσύλλαβα: αρσενικά σε -ος, -ας, -ης, θηλυκά σε -α, -η, ουδέτερα σε -ο, -ι) και επιθέτων (-ος, -η, -ο)

Πρέπει να τονιστεί ότι οι καταλήξεις των επιθέτων ταυτίζονται με καταλήξεις συγκεκριμένων ουσιαστικών. Δηλαδή ότι το αρσενικό επίθετο έχει την ίδια κατάληξη με τα αρσενικά σε -ος και όχι με τα αρσενικά σε -ας και -ης.

Τα παιδιά γράφουν τα ζευγάρια επιθέτων – ουσιαστικών της άσκησης. Θα γίνουν δεκτοί όλοι οι πιθανοί συνδυασμοί.

► Δραστηριότητα

Το κάθε παιδί περιγράφει προφορικά τη διαδρομή που έφτιαξε (στη σελίδα 11β) και τη ζωγραφίζει σαν χάρτη. Μετά γράφει τη διαδρομή, π.χ. Ξεκινάω από το μεγάλο σπίτι, βρίσκω τον κόκκινο βράχο κτλ.

Σελίδα 12β

► Στόχοι

- Επανάληψη του 3^{ου} προσώπου ενικού των ρημάτων
- Δημιουργική έκφραση

► Δραστηριότητες

1. Τα παιδιά γράφουν στο τετράδιό τους τι άλλο μπορεί να έκανε ο Τζεσούρ εκείνη τη μέρα.
2. Γράφουν τι κάνουν μια μέρα τους (πρωί / μεσημέρι / βράδυ).
3. **Παιχνίδι παντομίμας:** Όλοι κάθονται σε κύκλο. Ο δάσκαλος έχει ένα καπέλο ή ένα τόπι. Ο δάσκαλος φοράει το καπέλο ή κρατάει το τόπι και ζητάει μυστικά από τον διπλανό του να δείξει με παντομίμα κάτι που κάνει (π.χ. πλένει τα δόντια του). Το παιδί το δείχνει. Οι άλλοι μαθητές προσπαθούν μαντέψουν και λένε τη φράση. Κατόπιν ο δάσκαλος δίνει το καπέλο ή το τόπι στο διπλανό παιδί και εκείνο με τη σειρά του ζητάει από το επόμενο παιδί να μιμηθεί μια πράξη. Το παιχνίδι συνεχίζεται μέχρι να τελειώσει ο κύκλος.
4. **Παιχνίδι με εικόνα – παντομίμα:** Τα παιδιά χωρίζονται σε ομάδες των τριών / τεσσάρων. Ο δάσκαλος δίνει σε κάθε ομάδα μια εικόνα / φωτογραφία που δείχνει ανθρώπους να κάνουν κάτι (π.χ. ψαρεύουν, παίζουν μπάσκετ). Η κάθε ομάδα με τη σειρά παριστάνει με

παντομίμα αυτό που δείχνει η εικόνα της. Οι άλλες ομάδες προσπαθούν να το βρουν. Η ομάδα που θα το βρει πρώτη κερδίζει πόντους. Το παιχνίδι συνεχίζεται μέχρι να παίξουν όλες οι ομάδες. Αν τα παιδιά επιθυμούν, παίζουν 2-3 γύρους ακόμα χρησιμοποιώντας νέες εικόνες. Μπορούν να χρησιμοποιήσουν εικόνες από τα βιβλία των άλλων μαθημάτων ή από παλιά περιοδικά.

Σελίδες 13β-15β

► Στόχοι

- Συνειδητοποίηση της συμφωνίας επιθέτου – ουσιαστικού (ονομαστική / αιτιατική)
- Διδασκαλία πτώσης: ονομαστική – υποκείμενο / αιτιατική – αντικείμενο / εμπρόθετος προσδιορισμός σε αιτιατική
- Επανάληψη των τοπικών επιρρημάτων *αριστερά, δεξιά*
- Κατανόηση οδηγιών

Πρέπει να τονιστεί ότι στα αρσενικά ουσιαστικά η πτώση φαίνεται από την αλλαγή του άρθρου και την απώλεια του -ς, στα θηλυκά από την αλλαγή του άρθρου, ενώ στα ουδέτερα δεν υπάρχει διαφορά.

Ακόμα, πρέπει ναδειχθεί ότι τα επίθετα ακολουθούν πιστά τις αλλαγές στη μορφολογία του ουσιαστικού.

► Δραστηριότητες

1. Τα παιδιά φαντάζονται τον διάλογο της συνάντησης Τζεσούρ και Τζαρτζούρ και τον γράφουν στο τετράδιό τους.
2. Ο δάσκαλος δίνει στα παιδιά αινίγματα με οδηγίες σαν της σελίδας 14β ή τους ζητάει να φτιάξουν δικά τους.

Σελίδα 16β

► Στόχος

Επανάληψη στις καταλήξεις ουσιαστικών / επιθέτων

Σελίδα 17β

► Στόχοι

- Επανάληψη στην προφορά και γραφή του γράμματος ψ
- Καλλιέργεια της γραπτής έκφρασης

Σ' αυτό το σημείο ολοκληρώνεται η περιπέτεια του Τζεσούρ που αφορά τις 7 μέρες αναζήτησης του θησαυρού.

► Δραστηριότητες

1. Τα παιδιά χωρίζονται σε ομάδες και η κάθε ομάδα ορίζει ένα γράμμα. Οι υπόλοιπες ομάδες προσπαθούν να βρουν λέξεις που να αρχίζουν απ' αυτό ή να το περιέχουν. Τα παιδιά της κάθε ομάδας γράφουν τις λέξεις με το γράμμα που όρι-

- σαν. Τέλος, γράφουν μια ιστορία χρησιμοποιώντας όλες τις λέξεις που μάζεψαν. Στη συνέχεια χωρίζουν την ιστορία τους σε «σκηνές» και την εικονογραφούν.
2. (Επαναληπτική) Τα παιδιά ατομικά ή σε ομάδες φτιάχνουν ένα κείμενο με προτάσεις που περιγράφουν τη διαδρομή των 7 ημερών του Τζεσούρ. Π.χ. Ο Τζεσούρ συναντάει μια μάγισσα. Η μάγισσα δίνει στον Τζεσούρ ένα χαρτί κ.ο.κ. Αφού τα διαβάσουν, συμφωνούν σε ένα κοινό κείμενο. Το κείμενο αυτό φωτοτυπείται και μοιράζεται στα παιδιά. Μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως υλικό ανάγνωσης.

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ 3

(Ο κρυμμένος θησαυρός)

Πριν την επεξεργασία της σελίδας, τα παιδιά θυμούνται και συζητούν τι έκαναν οι ήρωες της ιστορίας.

Στο εξής, κάθε φορά που διαβάζουν μια καινούρια σελίδα της περιπέτειας «Του κρυμμένου θησαυρού», συζητούν τι προηγήθηκε, ώστε να κάνουν τη σύνδεση και να θυμούνται τα προηγούμενα.

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΣΕΛΙΔΩΝ 18β-19β

► Στόχοι

- Διδασκαλία της δομής υπάρχει / υπάρχουν
- Πρώτη επαφή με τον πληθυντικό ουσιαστικών (ονομαστική)
- Διδασκαλία του αόριστου άρθρου (ένας, μία, ένα)

Επειδή στα τουρκικά δεν υπάρχει διαφορά ενικού / πληθυντικού στην αντίστοιχη με το *υπάρχει* λέξη (var), ο δάσκαλος πρέπει να τονίσει μέσα από παραδείγματα ότι στα ελληνικά η δομή συμφωνεί με τον αριθμό του ουσιαστικού που τη συνοδεύει.

Είναι αναγκαίο να δοθεί έμφαση στο ότι το αόριστο άρθρο ισχύει μόνο για τον ενικό.

Τα αντικείμενα στη μαγική εικόνα της σελίδας 19α είναι τα εξής: δράκος, σπίτι, ψάρι, μολύβι, δέντρο, ξύστρα.

► Δραστηριότητες

1. Τα παιδιά γράφουν τι υπάρχει στην τσάντα τους, π.χ. «Στην τσάντα μου υπάρχει μια κασετίνα, υπάρχει ένας χάρακας» κ.ο.κ.
2. Τα παιδιά γράφουν τι υπάρχει σε τυπικούς χώρους (ντουλάπα, ψυγείο, κουζίνα, μανάβικο, μπακάλικο, σχολείο, τάξη κτλ.).

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ 4

► Στόχος

- Εμπλουτισμός λεξιλογίου

Ο δάσκαλος εξηγεί τα στοιχεία της επιστολής: διεύθυνση, αποστολέας, γραμματόσημο, ταχυδρομική θυρίδα, καθώς και ότι οι ήρωες της ιστορίας μπορούν να επικοινωνούν με τον Κ.Π. μέσω της ταχυδρομικής θυρίδας.

Τα παιδιά κάνουν υποθέσεις για το περιεχόμενο του γράμματος.

Ο μυστηριώδης Κ.Π. είναι ο πατέρας της Αγγέλας, ο Κώστας Παυλίδης. Στη σελίδα 3, όπως φαίνεται στην εικονογράφηση, άκουσε τη συζήτηση των παιδιών και «έστησε» το κυνήγι του θησαυρού.

Τα παιδιά δεν πρέπει ακόμα να μάθουν ποιος είναι ο Κ.Π., εκτός αν το βρουν μόνα τους. Η αποκάλυψη γίνεται στο τέλος του βιβλίου.

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΣΕΛΙΔΩΝ 20β-23β

► Στόχοι

- Διδασκαλία ενεστώτα του ρήματος *είμαι*
- Διδασκαλία ερωτήσεων με *ποιος*
- Διδασκαλία της δομής *έχω + αόριστο άρθρο + αιτιατική ενικού*
έχω + αιτιατική πληθυντικού
- Διδασκαλία καταφατικών, ερωτηματικών, αρνητικών τύπων προτάσεων

Είναι αναγκαίο να δοθεί έμφαση στο ότι το αόριστο άρθρο ισχύει μόνο για τον ενικό στη δομή *έχω*.

Στο κλιτικό υπόδειγμα του *είμαι* (σελίδα 22β) εμφανίζονται οι τύποι της προσωπικής αντωνυμίας. Αυτό επαναλαμβάνεται άλλη μια φορά στη σελίδα 36β, ενώ από εκεί πέρα το ρήμα εμφανίζεται μόνο του, γιατί αυτό αντιστοιχεί στην προαιρετική χρήση του υποκειμένου στα νέα ελληνικά. Σ' αυτά τα κλιτικά υποδείγματα υπάρχουν οι αντωνυμίες, ώστε οι μαθητές να εξοικειωθούν λεξιλογικά με αυτές. Σε καμία όμως περίπτωση δεν πρέπει να κάνουν τη γενίκευση ότι η αντωνυμία είναι υποχρεωτική.

► Δραστηριότητες

1. Παίζουν στην τάξη το παιχνίδι «της αμνησίας». Κάποιο παιδί προσποιείται ότι έπαθε αμνησία, όπως ο Τζαρτζούρ, και δε θυμάται ποιος είναι ο ίδιος και ποιοι οι γύρω του. Τα άλλα παιδιά κάνουν ερωτήσεις όπως των σελίδων 20β-21β.
2. Στο τετράδιό τους κάνουν ανά δύο την άσκηση της σελίδας 22β για το τι έχει ο καθένας στην τσάντα του.

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ 5

Τα παιδιά διαβάζουν το γράμμα που έλαβε η Αγγέλα. Διατυπώνουν υποθέσεις για το περιεχόμενο του δέματος και τον θησαυρό.

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΣΕΛΙΔΩΝ 24β-26β

► Στόχος

- Εισαγωγή στην ταυτοπροσωπία (θέλω να κάνω / να φάω / να πιω)

Η δομή αυτή είναι αρκετά σύνθετη, παρουσιάζεται όμως εδώ γιατί είναι βασική και εξαιρετικά συχνόχρηστη. Ο δάσκαλος φροντίζει να εμπλουτιστεί το λεξιλόγιο των μαθητών και με άλλους βασικούς τύπους (να πάω, να έρθω, να φύγω) πάντα με συνοπτικό ποιόν ενέργειας (όχι να πηγαίνω, να έρχομαι, να φεύγω). Μέσα από παραδείγματα επικοινωνιακού τύπου δίνει έμφαση στο ότι ο ρηματικός τύπος μεταβάλλεται υποχρεωτικά ανάλογα με το ρήμα της εξάρτησης, ότι δηλαδή κλίνεται.

► Δραστηριότητες

1. Τα παιδιά φτιάχνουν ένα ομαδικό κείμενο με τα πράγματα που θέλουν ή δε θέλουν να κάνουν.
2. Κάνουν μεταξύ τους προφορικές ασκήσεις με μορφή συνεντεύξεων χρησιμοποιώντας τη δομή *θέλω να*:
«Εσύ τι θέλεις να κάνεις;»
«Θέλεις να φας ένα παγωτό;» «Ναι, θέλω...» «Όχι, δε θέλω...»
«Αυτός τι θέλει να κάνει;»
«Θέλει να...;» «Ναι, θέλει...» «Όχι, δε θέλει...»

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ 6

► Στόχοι

- Παραγωγή προφορικού λόγου σχετικού με την επικοινωνία
- Παραγωγή γραπτού λόγου σε μορφή διαλόγων

Τα παιδιά μοιράζονται ρόλους και διαβάζουν παραστατικά τους διαλόγους.

► Δραστηριότητα

Τα παιδιά φτιάχνουν τηλέφωνο με πλαστικά ποτήρια, σπάγκο και σπέρτα. Κάνουν μεταξύ τους τηλεφωνικούς διαλόγους. Σε δυάδες γράφουν τηλεφωνικούς διαλόγους.

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΣΕΛΙΔΩΝ 27β-28β

► Στόχοι

- Διδασκαλία του σχηματισμού ερωτηματικών προτάσεων (ποιος / ποιον / τι / γιατί)
- Παραγωγή γραπτού λόγου (ερωτηματολογία, συνεντεύξεις)

► Δραστηριότητες

1. Ο δάσκαλος με τα παιδιά φτιάχνουν ερωτηματολόγια για να πάρουν συνέντευξη π.χ. από τον διευθυντή του σχολείου ή όποιον άλλο θέλουν.

2. Τα παιδιά σε ζευγάρια «παίζουν» συνεντεύξεις. Ο ένας κάνει τον δημοσιογράφο και ο άλλος έναν ηθοποιό, τραγουδιστή ή ποδοσφαιριστή. Γράφουν τις ερωτήσεις και τις απαντήσεις.

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ 7

► Στόχος

- Γνωριμία με τη λειτουργία του ταχυδρομείου και εμπλουτισμός λεξιλογίου

Γίνεται συζήτηση για το ταχυδρομείο. Αν υπάρχει δυνατότητα, τα παιδιά το επισκέπτονται. Συζητούν για τις υπηρεσίες που παρέχει το ταχυδρομείο.

Ένα μήνυμα σου στέλνω (Εκπαιδευτικό υλικό ΠΕΜ): Ο δάσκαλος, για την καλύτερη κατανόηση της λειτουργίας του ταχυδρομείου χρησιμοποιεί τις σελίδες 46-49.

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΣΕΛΙΔΩΝ 29β-30β

► Στόχοι

- Κατανόηση της έννοιας της οικογένειας λέξεων και της παραγωγής λέξεων (ουσιαστικά σε -είο, -τζής)
- Παραγωγή γραπτού λόγου

Ο δάσκαλος εισάγει τα παιδιά στην έννοια της οικογένειας λέξεων. Τα συγκεκριμένα παραδείγματα έχουν επιλεγεί λόγω της συχνότητάς τους και της συνάφειάς τους (κατάστημα – επάγγελμα). Επιπλέον η κατάληξη -τζής έχει το ακριβές αντίστοιχό της στην τουρκική γλώσσα.

► Δραστηριότητες

- Τα παιδιά φτιάχνουν λίστες με τα μαγαζιά του χωριού, της γειτονιάς ή της πόλης και τα αντίστοιχα επαγγέλματα.
- Φτιάχνουν ερωτηματολόγια και παίρνουν συνεντεύξεις από επαγγελματίες της γειτονιάς.
- Ο δάσκαλος ρωτάει τα παιδιά αν γνωρίζουν την ιστορία της Χιονάτης. Αν δεν τη γνωρίζουν, διαβάζει ή αφηγείται την ιστορία.

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΣΕΛΙΔΑΣ 8

► Στόχοι

- Εκμάθηση ορολογίας μαθηματικών
- Ενασχόληση με αινίγματα

Διαβάζουν τον τίτλο του βιβλίου και τις ερωτήσεις του σημειώματος που το συνοδεύει. Κατόπιν συμπληρώνουν τις απαντήσεις των ηρώων.

► Δραστηριότητα

Ο δάσκαλος εξηγεί τι είναι τα αινίγματα. Μαθαίνει στα παιδιά απλά αινίγματα. Τα παιδιά λένε αινίγματα που ξέρουν απ' τα τουρκικά. Ο μουσουλμάνος συνάδελφος μπορεί να βοηθήσει στη μετάφραση στα ελληνικά, αν τα παιδιά δυσκολεύονται.

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΣΕΛΙΔΩΝ 31β-33β

► Στόχοι

- Επανάληψη λεξιλογίου (ημέρες, μήνες).
- Διδασκαλία των ισοσύλλαβων ουσιαστικών σε -ας, -α, -ί.
- Κατανόηση της αιτιατικής του χρόνου.

Διευκρίνιση: η διδασκαλία της γενικής πτώσης εισάγεται στο 2ο βιβλίο.

► Δραστηριότητα

Τα παιδιά ασκούνται στη χρήση της αιτιατικής του χρόνου. Πρώτα ο δάσκαλος και στη συνέχεια οι μαθητές θέτουν ερωτήσεις του τύπου «Τι κάνεις την Παρασκευή / το Σάββατο;» και τις απαντούν. Στη συνέχεια μιλάνε για συνήθειες ή ασχολίες σχετικές με κάποιο μήνα. Π.χ. «Τον Αύγουστο δεν έχουμε μάθημα», «Τον Σεπτέμβρη μαζεύουμε το καλαμπόκι».

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ 9

Τα παιδιά διαβάζουν το αίνιγμα και τους διαλόγους και συζητούν την εικόνα.

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ 34β

► Στόχοι

- Διδασκαλία των ασθενών τύπων των προσωπικών αντωνυμιών στον ενικό αριθμό (με, σε, τον, την, το)
- Διδασκαλία ισοσύλλαβων αρσενικών σε -ος και ουδέτερων σε -ο

Είναι αναγκαίο να τονιστεί μέσα από παραδείγματα ότι η επιλογή αντωνυμίας στο γ' πρόσωπο εξαρτάται από το γένος του ουσιαστικού στο οποίο αναφέρεται η αντωνυμία.

Διαβάζουν τον διάλογο Τζεσούρ, Τζαρτζούρ και νάνου.

Στη συνέχεια ο δάσκαλος κάνει αντίστοιχες ερωτήσεις προφορικά. Ρωτάει τα παιδιά αν βλέπουν πράγματα που βρίσκονται μέσα ή έξω απ' την τάξη. Π.χ. «Αϊσέ, βλέπεις το δέντρο;» «Ναι, το βλέπω».

Οι προφορικές ασκήσεις μπορούν να γίνουν και με εικόνες που δείχνουν αντικείμενα.

Τέλος, τα παιδιά διαβάζουν την οδηγία και συμπληρώνουν τις απαντήσεις στις ερωτήσεις του νάνου στη σελίδα 34β.

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ 10

► Στόχοι

- Επαφή με είδος έντυπου λόγου (εφημερίδα)
- Παραγωγή καθημερινού προφορικού λόγου

Συζητούν την εικόνα και υποθέτουν τι λέει η εφημερίδα.

► Δραστηριότητες

1. Ο δάσκαλος με τα παιδιά συζητούν για το περίπτερο. Στο τετράδιό τους τα παιδιά κάνουν λίστες με ψώνια που μπορούν να κάνουν από το περίπτερο, τον φούρνο, το μπακάλικο κ.ο.κ.
2. Παίζουν τα μαγαζιά κάνοντας διαλόγους αγοραπωλησίας.
3. Ο δάσκαλος φέρνει στην τάξη εφημερίδες. Συζητούν για τις πληροφορίες που παίρνουμε από την εφημερίδα (ειδήσεις, αγγελίες, διαφημίσεις κτλ.).

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΣΕΛΙΔΩΝ 35β-37β

► Στόχοι

- Διδασκαλία ενεστώτα ρημάτων *α' συζυγίας* (ψάχν-ω).
- Διδασκαλία ισοσύλλαβων αρσενικών σε *-ης* και θηλυκών σε *-η*

Πρέπει να τονιστεί ότι ο ενεστώτας συνδέεται με το *τώρα* και το *σήμερα*. Είναι δηλαδή χρόνος που κατεξοχήν συνδέεται με το παρόν. Στη σελίδα **56β** συνδέεται με τα επιρρήματα συχνότητας.

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ 11

► Στόχος

- Επαφή με είδος του έντυπου λόγου (διαφήμιση)

Διαβάζουν τη διαφήμιση και τη συζητούν. Ο δάσκαλος φέρνει στην τάξη λεξικά και τα ξεφυλλίζουν.

► Δραστηριότητες

1. Ο δάσκαλος φέρνει στην τάξη όσο περισσότερα και ποικίλα διαφημιστικά έντυπα μπορεί. Τα παιδιά επιλέγουν ένα προϊόν που θέλουν. Σε χαρτί A_4 το ζωγραφίζουν ή κολλούν φωτογραφία του και γράφουν μια διαφήμιση γι' αυτό.
2. Σ' αυτό το σημείο μπορεί να ξεκινήσει μια εφημερίδα τοίχου, εβδομαδιαία ή μηνιαία. Ο δάσκαλος κολλάει χαρτί του μέτρου στον τοίχο, όπου τα παιδιά μπορούν να γράφουν ειδήσεις που άκουσαν στην τηλεόραση ή που διάβασαν ή κάποιο γεγονός που συνέβη και τους έκανε εντύπωση. Μπορούν να συνοδεύουν την είδησή τους με μία ζωγραφιά. Στο τέλος κάθε εβδομάδας ή κάθε μήνα ο δάσκαλος μαζεύει και φωτοτυπεί τα κείμενα

σε χαρτί A_4 , τα δένει και γίνεται η εφημερίδα του μήνα. Στην εφημερίδα μπορεί να προσθέσουν τα παιδιά αινίγματα, διαφημίσεις, σταυρόλεξα που φτιάχνουν.

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΣΕΛΙΔΩΝ 38β-39β

► Στόχοι

- Εξοικείωση με δομές *κατηγορούμενου* στον ενικό
- Παραγωγή γραπτού λόγου

Ο μαθητής πρέπει να συνειδητοποιήσει τη συμφωνία ουσιαστικού – επιθέτου (ονομαστική) μέσα από τη σύνδεσή τους με το ρήμα *είμαι*. Στα τουρκικά το συνδετικό ελλείπει.

► Δραστηριότητες

1. Ο δάσκαλος λέει ένα ουσιαστικό και τα παιδιά βρίσκουν ένα επίθετο, που έχει θέση κατηγορούμενου, εμπλουτίζοντας την πρόταση. Αυτή η δραστηριότητα μπορεί να γίνει σε κύκλο. Ο δάσκαλος ξεκινάει βάζοντας ένα επίθετο και κάθε παιδί προσθέτει το δικό του. Π.χ. λέει το ουσιαστικό «κουτί» και τα παιδιά προσθέτουν σταδιακά «Είναι ένα μεγάλο, τετράγωνο, χάρτινο, χρωματιστό κουτί».
2. Τα παιδιά χωρίζονται σε ομάδες. Ο δάσκαλος δίνει σε κάθε ομάδα έναν κατάλογο με ουσιαστικά. Τα παιδιά εμπλουτίζουν τα ουσιαστικά με επίθετα (όσα περισσότερα μπορούν) και γράφουν μια ιστορία μ' αυτές τις προτάσεις.
3. Ο δάσκαλος δείχνει φωτογραφίες ανθρώπων, ζώων, αντικειμένων και τα παιδιά γράφουν περιγραφές.
4. Ζωγραφίζουν το αγαπημένο τους ζώο και φτιάχνουν αφίσα με την περιγραφή του.

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ 12

► Στόχος

- Επαφή με το βιβλιοπωλείο και το σχετικό με αυτό λεξιλόγιο

Γίνεται συζήτηση για το βιβλιοπωλείο και χρησιμοποιείται το αντίστοιχο λεξιλόγιο (ράφια, βιβλιοπώλης, κατηγορίες βιβλίων).

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΣΕΛΙΔΩΝ 40β-42β

► Στόχοι

- Διδασκαλία ισοσύλλαβων αρσενικών σε -ος, ουδέτερων σε -ο
- Πλήρης παρουσίαση της συμφωνίας ουσιαστικού - επιθέτου (όλες οι κατηγορίες σε ονομαστική και αιτιατική ενικού και πληθυντικού)
- Εξοικείωση με τη δομή του κατηγορούμενου στον πληθυντικό

Καλό θα ήταν ο δάσκαλος στα παραδείγματα που θα χρησιμοποιήσει να επιλέξει αρσενικά σε -ος σταθερού τόνου (π.χ. «ο αδερφός, τους αδερφούς», αλλά όχι «ο δάσκαλος, τους δασκάλους»).

► Δραστηριότητες

1. Επαναλαμβάνονται οι ασκήσεις των δραστηριοτήτων 1 και 2 που περιγράφονται στην επεξεργασία των σελίδων 38β και 39β και τοποθετούνται τα ουσιαστικά στον πληθυντικό αριθμό.
2. Τα παιδιά φτιάχνουν ένα ομαδικό κείμενο ή κείμενα σε μικρότερες ομάδες στο οποίο / στα οποία περιγράφουν σε τι θα χρησίμευαν τα αντικείμενα που πήραν μαζί τους ο Τζεσούρ και ο Τζαρτζούρ στη σελίδα **41β**.

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ 13

► Στόχος

- Εξοικείωση με τη μορφή και το περιεχόμενο του λεξικού

Τα παιδιά διαβάζουν τους τίτλους των λεξικών. Ο δάσκαλος δείχνει ένα λεξικό και συζητούν για τη χρησιμότητά του.

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΣΕΛΙΔΩΝ 43β-45β

► Στόχοι

- Διδασκαλία του ερωτηματικού *πού*
- Επανάληψη των τοπικών επιρρημάτων *εδώ – εκεί*
- Διδασκαλία των δεικτικών αντωνυμιών *αυτός – εκείνος*

Είναι αναγκαίο να γίνει συσχετισμός των λέξεων *αυτός – εδώ* με την εγγύτητα και *εκεί – εκείνος* με την απόσταση.

Προηγείται η προφορική επεξεργασία των απαντήσεων στις ερωτήσεις της σελίδας **44β**.

► Δραστηριότητες

1. Ο δάσκαλος χρησιμοποιώντας φωτογραφίες ή αντικείμενα της τάξης, κάνει προφορικές ασκήσεις με τις αντωνυμίες *αυτός / εκείνος*.
2. Ο δάσκαλος δείχνει βιβλία της βιβλιοθήκης ή γράφει τίτλους στον πίνακα και τα παιδιά τα βάζουν στη σωστή κατηγορία.

Στη σελίδα **45β** βρίσκουν το σπίτι της Χιονάτης, «το πιο ψηλό» απ' όλα, και συζητούν για τη συνάντηση των ηρώων με τη Χιονάτη.

► Δραστηριότητες

1. Γράφουν στο τετράδιό τους τον διάλογο της συνάντησης Τζεσούρ, Τζαρτζούρ, Χιονάτης.
2. Με αφορμή το κείμενο της σελίδας 13, «το πιο μικρό λεξικό», κάνουν προφορικά προτάσεις με επίθετα στο συγκριτικό / υπερθετικό βαθμό (μαλακό – σκληρό, φτηνό – ακριβό, κοντινό – μακρινό κτλ.).

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΣΕΛΙΔΩΝ 14-15

► Στόχος

- Εξοικείωση με τα λήμματα ενός λεξικού (ερμηνευτική χρήση του λεξικού)

Τα παιδιά διαβάζουν το μήνυμα που υπάρχει μέσα στο λεξικό και τους διαλόγους των δύο σελίδων. Επίσης διαβάζουν την εξήγηση των λέξεων άφιξη και αμαξοστοιχία. Ο δάσκαλος εξηγεί την ερμηνευτική χρήση του λεξικού. Δίνει κάποια παραδείγματα άγνωστων λέξεων και δείχνει πώς ψάχνουμε στο λεξικό για να βρούμε τη σημασία τους.

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ 46β

► Στόχος

- Χρήση του λεξικού

► Δραστηριότητα

Ο δάσκαλος δίνει στα παιδιά μικρές φράσεις από τίτλους εφημερίδων με λέξεις άγνωστες. Τα παιδιά βρίσκουν τις λέξεις στο λεξικό και ξαναγράφουν τις φράσεις έτσι ώστε να τους είναι σαφές το νόημα.

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ 16

► Στόχοι

- Εμπλουτισμός λεξιλογίου
- Προφορική έκφραση

Συζητούν για τον σταθμό του τρένου χρησιμοποιώντας αντίστοιχο λεξιλόγιο (επιβάτες, βαλίτσες, δρομολόγια κ.ο.κ.).

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ 47β

► Στόχος

- Διδασκαλία σχηματισμού ερωτηματικών προτάσεων (πού, από πού, πότε, πώς)

► Δραστηριότητες

1. Παίζουν σε ζευγάρια το τελωνείο. Γράφουν σχετικές ερωτήσεις, τις ανταλλάσσουν και απαντούν.
2. Ο δάσκαλος δίνει στα παιδιά προτάσεις με επιρρήματα. Γράφουν τα αντίθετα.

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ 17

► Στόχος

- Επαφή με είδος ενημερωτικού εντύπου

Ο δάσκαλος φέρνει στην τάξη έντυπα με δρομολόγια μέσων μεταφοράς. Συζητούν γι' αυτά.
Ο δάσκαλος υπενθυμίζει τις λέξεις άφιξη, αναχώρηση.

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ 48β

► Στόχοι

- Παραγωγή γραπτού λόγου
- Διδασκαλία ανάγνωσης ώρας

► Δραστηριότητα

Τα παιδιά γράφουν στο τετράδιό τους διαδρομές (προορισμό / χρόνο ταξιδιού) σύμφωνα με τον πίνακα δρομολογίων. Π.χ. «Το τρένο για την Κίτρινη χώρα φεύγει στις 9:30. Φτάνει στις 12:30. Το τρένο κάνει 3 ώρες».

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ 18

► Στόχος

- Εξοικείωση με είδος κειμένου (ανακοίνωση)

Διαβάζουν τους διαλόγους και την ανακοίνωση από το megάφωνο. Κάνουν υποθέσεις για τον κύριο Αγαπητό.

► Δραστηριότητα

Ετοιμάζουν ανακοινώσεις και τις παρουσιάζουν στην τάξη προφορικά με το ανάλογο ύφος.

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ 49β

► Στόχος

- Διδασκαλία του ενεστώτα του ιδιόκλιτου ρήματος *πάω*

► Δραστηριότητα

Τα παιδιά «κάνουν» προφορικά ταξίδια με το τρένο με τη βοήθεια του χάρτη της Ελλάδας. Χωρίζονται σε ομάδες και κάνουν ερωτήσεις όπως στην άσκηση της σελίδας 49β.

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ 19

► Στόχος

- Επανάληψη των μέσων μεταφοράς

Διαβάζουν τον διάλογο και συζητούν. Ακολουθεί επανάληψη του λεξιλογίου των μέσων μεταφοράς.

Η τάξη κάνει επίσκεψη σε σταθμό τρένου.

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΣΕΛΙΔΩΝ 50β-51β

► Στόχος

- Διδασκαλία ενεστώτα ενεργητικής φωνής β' συζυγίας (περπατά-ω)

Παρουσιάζεται στο κείμενο ο ασυναίρετος τύπος του ρήματος και όχι ο συνηρημένος, γιατί είναι πιο συνηθισμένος και μπορεί να βοηθήσει τον μαθητή να διακρίνει αυτά τα ρήματα από τα υποχρεωτικά συνηρημένα του τύπου μπορώ που έχουν διαφορετική μορφολογία.

Γράφουν τις λεζάντες: «Μιλάει ανάποδα», «Φοράει τα παπούτσια του ανάποδα», «Μετράει ανάποδα» στη σελίδα 51β.

► Δραστηριότητα

1. Ο δάσκαλος προφορικά κάνει ερωτήσεις με το ρήμα φοράω. Π.χ. «Εγώ φοράω σακάκι. Εσύ, Αϊσέ, τι φοράς; Τι φοράει ο Φαρούκ;». Φροντίζει ώστε να χρησιμοποιηθούν όλα τα πρόσωπα. Δε ζητάει όμως από τα παιδιά να κλίνουν το ρήμα.

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ 20

► Στόχος

- Επαφή με είδος του έντυπου λόγου (τηλεφωνικός κατάλογος)

Διαβάζουν τον τηλεφωνικό κατάλογο. Ο δάσκαλος δείχνει έναν αυθεντικό τηλεφωνικό κατάλογο. Τα παιδιά παρατηρούν τις πληροφορίες που περιέχει (διευθύνσεις, τηλέφωνα, επαγγέλματα). Συζητούν για τη χρήση της αλφαβητικής σειράς (πόσο μας διευκολύνει όταν ψάχνουμε κάτι στο λεξικό ή σε καταλόγους).

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ 52β

► Στόχος

- Εξοικείωση με την αλφαβητική σειρά με βάση το πρώτο και δεύτερο γράμμα.

Θυμούνται ξανά το αλφάβητο. Ο δάσκαλος υπενθυμίζει στα παιδιά ποιο είναι το επίθετο και ποιο το όνομα ενός ανθρώπου.

Γράφοντας το πρώτο γράμμα από κάθε όνομα με τη σειρά, σχηματίζεται η λέξη «τζίνι».

► Δραστηριότητες

1. Ο δάσκαλος δίνει σε φωτοτυπία τα επίθετα των παιδιών ανακατεμένα. Τα βάζουν σε αλφαβητική σειρά.
2. Ο δάσκαλος δίνει στα παιδιά λέξεις να βάλουν σε αλφαβητική σειρά με βάση το δεύτερο / τρίτο / τέταρτο γράμμα (σταδιακά).

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΣΕΛΙΔΩΝ 21-22

► Στόχος

- Εμπλουτισμός λεξιλογίου

Συζητούν για τον τηλεφωνικό θάλαμο και την τηλεκάρτα. Ο δάσκαλος δείχνει στα παιδιά μια τηλεκάρτα.

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ 53β

► Στόχος

- Διδασκαλία σχηματισμού ερωτηματικών προτάσεων (*Ποιος / κάποιος – ποιον / κάποιον*)

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ 23

► Στόχοι

- Επανάληψη λεξιλογίου
- Καλλιέργεια προφορικής έκφρασης

Τα παιδιά που έχουν πάει σε εστιατόριο διηγούνται την εμπειρία τους (πώς ήτανε, τι τους έκανε εντύπωση, τι φάγανε κτλ.).

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ 54β-56β

► Στόχοι

- Διδασκαλία του ενεστώτα του ρήματος *έρχομαι*
- Διδασκαλία επιρρημάτων συχνότητας (*πάντα / μερικές φορές / ποτέ*) και της σύνταξής τους με ενεστώτα.

Η παθητική φωνή εξετάζεται συστηματικά στη Δ' τάξη. Εδώ παρουσιάζεται το ρήμα *έρχομαι*, επειδή είναι συχνόχρηστο.

Καλό θα ήταν ο δάσκαλος:

- Α) Να αντιμετωπίσει λεξιλογικά μόνο το ρήμα *έρχομαι*, χωρίς να προχωρήσει σε διδασκαλία μορφολογίας της παθητικής φωνής.
- Β) Να επιμείνει στη σύνταξή του (*έρχομαι από*), καθώς και να το συσχετίσει με το ρήμα *πάω* σε της σελίδας 49β, γιατί πρόκειται για τα πιο βασικά ρήματα κίνησης στα ελληνικά και έχουν διαφορετική χρήση από τα αντίστοιχα ρήματα στα τουρκικά.

► Δραστηριότητες

1. Ο δάσκαλος κάνει αντίστοιχες ερωτήσεις με της σελίδας 56β στα παιδιά. Π.χ. «Πλένεις τα δόντια σου;» «Κοιμάσαι το μεσημέρι;» «Τρως ψωμί με το φαγητό;» κ.ο.κ. Τα παιδιά απαντούν με επιρρήματα συχνότητας.
2. Παίζουν θεατρικό παιχνίδι τη γιορτή του δράκου (σελ. 54β-55β), χρησιμοποιώντας ερωτήσεις του τύπου: «Από πού έρχεσαι;» «Από πού έρχεστε;» «Αυτοί από πού έρχονται;» κ.ο.κ.

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ 24

► Στόχοι

- Επαφή με είδος του έντυπου λόγου (κατάλογος εστιατορίου)
- Εμπλουτισμός λεξιλογίου

Ο δάσκαλος φέρνει στην τάξη αυθεντικούς καταλόγους εστιατορίων.

► Δραστηριότητα

Τα παιδιά φτιάχνουν δικούς τους καταλόγους και βάζουν τιμές.

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΣΕΛΙΔΩΝ 57β-59β

► Στόχοι

- Διδασκαλία της δομής *μου αρέσει / μου αρέσουν*
- Εξοικείωση με τη σύνθεση λέξεων (μαρουλοσαλάτα, ψαρόσουπα...)
- Διδασκαλία ευχών

Στη δομή αυτή πρέπει να δοθεί έμφαση στο ότι το ρήμα ελέγχεται όχι από το υποκείμενο που εκφράζει προτίμηση αλλά από το αντικείμενο της προτίμησης, γι' αυτό ο αριθμός του εξαρτάται από τον αριθμό του αντικειμένου. Η δομή αυτή είναι διαφορετική στα τουρκικά όπου το ρήμα κλίνεται.

► Δραστηριότητες

1. Τα παιδιά δραματοποιούν διαλόγους με ευχές.
2. Ζωγραφίζουν κάρτες και γράφουν τις αντίστοιχες ευχές.

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ 25

► Στόχος

- Διδασκαλία της χρήσης του ενωτικού στον χωρισμό συλλαβών

Ο δάσκαλος γράφει στον πίνακα τα σημείωμα του Κ.Π. κόβοντας, στην αλλαγή σειράς, τις λέξεις και χρησιμοποιώντας ενωτικό. Εξηγεί στα παιδιά τη χρήση τους. Φροντίζει να χωρίσει τις λέξεις *μάγει-ρας, γράψ-τε, συ-νταγή* για να δείξει τον χωρισμό των συλλαβών όταν υπάρχουν δίψηφα.

Άσκηση: Ο δάσκαλος φτιάχνει στον πίνακα ένα πλαίσιο μέσα στο οποίο γράφει ένα απλό κείμενο. Μπορεί το κείμενο αυτό να είναι σημείωμα κάποιου ήρωα της ιστορίας. Φροντίζει να χωρίζονται λέξεις με συνεχόμενα φωνήεντα (π.χ. α-έρας) και με ένα σύμφωνο ανάμεσα σε δύο φωνήεντα (π.χ. τραπέ-ζι). Ζητάει από τα παιδιά να φτιάξουν παρόμοια κείμενα.

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΣΕΛΙΔΩΝ 60β-61β

► Στόχοι

- Διδασκαλία ουσιαστικών δηλωτικών επαγγελμάτων (ο *σερβιτόρος* / η *σερβιτόρα*, ο / η *δικηγόρος*)
- Διδασκαλία του ενεστώτα του ρήματος *μπορώ*

Τα ρήματα σαν το *μπορώ* είναι ολιγάριθμα και όχι τόσο συχνόχρηστα όσο τα ρήματα σε -αω. Έτσι, ο δάσκαλος πρέπει να επιμένει στο *μπορώ* και αναφέρει τα ρήματα *τηλεφωνώ* και *προσκαλώ*. Ακόμη, είναι αναγκαίο να τονίσει τη δομή *μπορώ να + ρήμα* σε αντιστοιχία με τη δομή *θέλω να + ρήμα* (σελ. 25β).

► Δραστηριότητα

Ο δάσκαλος συζητάει με τα παιδιά για τα επαγγέλματα των γονέων / συγγενών τους. Στη συνέχεια τα καταγράφουν σε κατάλογο.

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ 26

► Στόχοι

- Επαφή με μορφή έντυπου λόγου (συνταγές)
- Δημιουργική έκφραση

► Δραστηριότητες

1. Τα παιδιά γράφουν στο σπίτι συνταγές για γλυκά, φαγητά ή βρίσκουν συνταγές σε περιοδικά. Όλες οι συνταγές φωτοτυπούνται και δένονται σε βιβλίο με τίτλο «Οι συνταγές μας».
2. Ο δάσκαλος φτιάχνει και δίνει στα παιδιά εικονόλεξα / σταυρόλεξα με φρούτα, λαχανικά, υλικά συνταγών.
3. Τα παιδιά γράφουν συνταγές για άλλες σαλάτες, συνδυάζοντας υλικά όπως επιθυμούν (ακόμα και φανταστικές).

Τι ώραία που μυρίζει (Εκπαιδευτικό υλικό Δράσης 3): Συνταγές (σελίδες 24-27).

Εγώ κι εσύ, εδώ κι εκεί (εκπαιδευτική βαλίτσα): Πληροφοριακό υλικό για φαγητά και συνταγές από διάφορες χώρες.

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΣΕΛΙΔΩΝ 62β-64β

► Στόχος

- Διδασκαλία των ασθενών τύπων των προσωπικών αντωνυμιών σε ενικό και πληθυντικό.

Ο δάσκαλος ρωτάει τα παιδιά αν βλέπουν πράγματα που βρίσκονται μέσα ή έξω από την τάξη. Π.χ. «Αϊσέ, βλέπεις τα δέντρα;» «Ναι, τα βλέπω».

Οι προφορικές ασκήσεις μπορούν να γίνουν και με εικόνες που δείχνουν αντικείμενα.

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΣΕΛΙΔΑΣ 27

Διαβάζουν την αφήγηση και τον τηλεφωνικό διάλογο.

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΣΕΛΙΔΩΝ 65β-67β

► Στόχοι

- Διδασκαλία του *σαν* + *ονομαστική*
- Διδασκαλία του ενεστώτα του ρήματος *θυμάμαι*

Εκτός από τα ρήματα *θυμάμαι* και *φοβάμαι* ο δάσκαλος αναφέρεται και στο ρήμα *κοιμάμαι* τονίζοντας όμως τη διαφορά στη σύνταξη των δύο πρώτων ρημάτων.

► Δραστηριότητες

1. Τα παιδιά γράφουν προτάσεις με παρομοιώσεις. Βρίσκουν κοινές παρομοιώσεις στα ελληνικά και στα τουρκικά.
2. Ο δάσκαλος κάνει ερωτήσεις στα παιδιά με τα ρήματα: *φοβάμαι*, *θυμάμαι*, *κοιμάμαι*. Γράφουν προτάσεις με το τι φοβάται ο καθένας και βρίσκουν ποιοι είναι οι κοινοί τους φόβοι. Π.χ. «Ο Φαρούκ και η Αϊσέ φοβούνται το σκοτάδι».

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ 28

Συζητούν την εικόνα και τις ταμπέλες που περιέχει, θυμούνται τις διαδρομές των ηρώων και κάνουν υποθέσεις για το γράμμα.

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΣΕΛΙΔΩΝ 68β-69β

► Στόχος

Εξοικείωση με τις χρήσεις της λέξης *που* και *όπου* (ως υποκείμενο, αντικείμενο, επιρρηματικό τόπου).

► Δραστηριότητα

Ο δάσκαλος γράφει αντίστοιχες προτάσεις στον πίνακα και τα παιδιά τις μετατρέπουν όπως στην άσκηση των σελίδων 69β-70β. Π.χ. «Σ' αυτό το σπίτι μένει ο Αχμέτ. → Είναι το σπίτι που μένει ο Αχμέτ».

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ 29

► Στόχος

- Επανάληψη της συλλαβής.

Ο δάσκαλος υπενθυμίζει τι είναι η συλλαβή.

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΣΕΛΙΔΩΝ 70β-71β

► Στόχος

- Διδασκαλία του ενεστώτα ενεργητικής φωνής του ιδιόκλιτου *τρώω*

Στο τετράδιό τους απαντούν γραπτά στις ερωτήσεις της σελίδας **71β**.

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ 31

Αν δεν έχουν ανακαλύψει ποιος είναι ο Κ. Π., ο δάσκαλος τους βοηθάει να το υποθέσουν.

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΣΕΛΙΔΩΝ 72β-73β

► Στόχος

- Εξοικείωση με σύνθετες προθέσεις (κοντά σε, μέσα σε κτλ.).

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΣΕΛΙΔΩΝ 31- 32

► Στόχος

- Προφορική και γραπτή έκφραση

Διαβάζουν τους διαλόγους και συζητούν για τον θησαυρό. Ο θησαυρός είναι ένα βιβλίο με παραμύθια με τον τίτλο «Μια φορά και έναν καιρό...».

Συζητούν για παραμύθια και κάνουν μια λίστα με τα παραμύθια που ξέρουν. Όποιο παιδί θέλει μπορεί να διηγηθεί ένα παραμύθι.

► Δραστηριότητες

Πραγματοποιούνται μετά την ολοκλήρωση της επεξεργασίας του βιβλίου και το αφορούν συνολικά.

1. Τα παιδιά συζητούν με τον δάσκαλο για το βιβλίο «Ο κρυμμένος θησαυρός». Το ξεφυλλίζουν ξανά, διηγούνται επεισόδια, λένε τι τους άρεσε, αν θα ήθελαν να είναι στη θέση των ηρώων.
2. Τα παιδιά σε μικρές ομάδες γράφουν μια σύντομη ιστορία με την περιπέτεια των ηρώων. Π.χ. «Η Αγγέλα, ο Αχμέτ και η Μελέκ διαβάζουν ένα κόμικ για ένα θησαυρό. Θέλουν να βρουν και αυτοί θησαυρό. Η Αγγέλα παίρνει ένα γράμμα...». Τα παιδιά που δυσκολεύονται μπορούν να παίρνουν φράσεις και από το ίδιο το κείμενο του βιβλίου.

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΣΕΛΙΔΩΝ 74β-77β

► Στόχοι

- Διδασκαλία συλλαβισμού (χα-λί, παι-δί, ε-στι-α-τό-ρι-ο κτλ.)
- Συγγραφή ιστορίας

Ο δάσκαλος περιορίζεται στη διδασκαλία του απλού συλλαβισμού και δεν αναφέρεται σε συμφωνικά συμπλέγματα που έχουν ιδιαίτερη δυσκολία είτε ως προς την προφορά (παίρνω) είτε ως προς τη γραφή (γράμ-μα).

► **Δραστηριότητες**

1. Ο δάσκαλος δίνει στα παιδιά ανακατεμένες συλλαβές και τους ζητάει να βρουν λέξεις ή απλές φράσεις. Το ίδιο κάνουν τα παιδιά μεταξύ τους σε ζευγάρια.
2. Ο δάσκαλος δίνει μια συλλαβή και ψάχνουν ένα ζώο, φρούτο ή φαγητό που να αρχίζει ή να περιέχει τη συλλαβή αυτή.
3. Τα παιδιά γράφουν μια ιστορία με τη συνέχεια του ταξιδιού του Τζεσούρ και του Τζαρτζούρ πάνω στο μαγικό χαλί. Τη χωρίζουν σε σκηνές και την εικονογραφούν ή την κάνουν κόμικ.

**ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ
ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΤΗΣ Γ΄ ΤΑΞΗΣ**

«ΜΙΑ ΦΟΡΑ ΚΙ ΕΝΑΝ ΚΑΙΡΟ»

**ΒΙΒΛΙΟ 2α
«Γαρδένια και Τριαντάφυλλο»**

Συνοπτική περιγραφή ενοτήτων

ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ

- Παραμύθια

ΣΤΟΧΟΙ (ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΙ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΙ)

A)

- Κατανόηση κειμένου
- Εμπλουτισμός λεξιλογίου
- Ανάπτυξη κριτικής και δημιουργικής σκέψης
- Άσκηση στην προφορική και τη γραπτή έκφραση
- Δημιουργική έκφραση

B)

- Διδασκαλία ανισοσύλλαβων ουσιαστικών
- Διάκριση ομόηχων λέξεων και η ορθογραφία τους
- Διδασκαλία και επανάληψη σημείων στίξης
- Διάκριση των χρήσεων της πρόθεσης *με* (όργανο / μέσο / ιδιότητα)
- Διδασκαλία των παρατακτικών συνδέσμων *και, αλλά, ή*
- Κατανόηση της χρήσης του χρονικού συνδέσμου *όταν*
- Διδασκαλία της σύνταξης του επιθέτου *δικός μου*
- Διδασκαλία των επιθέτων *σε -ος, -α, -ο*
- Επανάληψη της συμφωνίας επιθέτου-ουσιαστικού
- Επανάληψη λεξιλογίου

ΧΡΟΝΙΚΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ:

Ένας μήνας

ΔΙΔΑΚΤΙΚΑ ΜΕΣΑ ΚΑΙ ΥΛΙΚΑ

- Δραστηριότητες που περιέχονται στις *Οδηγίες*
- 1. Υλικό για τον εκπαιδευτικό
- 2. Υλικό για τον μαθητή
- *Εμπορικοί δρόμοι* (Εκπαιδευτικό υλικό του Προγράμματος Εκπαίδευσης Μουσουλμανοπαίδων για τα άλλα μαθήματα)
- *Το παζάρι και ο κόσμος του* (Εκπαιδευτικό υλικό του Προγράμματος Εκπαίδευσης Μουσουλμανοπαίδων για τα άλλα μαθήματα)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στα τρία τεύχη του βιβλίου «Μια φορά κι έναν καιρό» ολοκληρώνεται η συστηματική παρουσίαση των βασικών γραμματικών φαινομένων της ελληνικής γλώσσας. Η ιεράρχησή τους και ο τρόπος παρουσίασης του υλικού έγινε σύμφωνα με τα κριτήρια που τέθηκαν στις *Οδηγίες για τον εκπαιδευτικό* που αφορούν τα βιβλία της Γ' τάξης «Ο κρυμμένος Θησαυρός» (1α) και «Τζεσούρ και Τζαρτζούρ» (1β).

Στο βιβλίο «Μια φορά κι έναν καιρό»:

1. Με τα ανισοσύλλαβα ουσιαστικά ολοκληρώνεται η διδασκαλία των βασικών κατηγοριών των ουσιαστικών.
2. Μετά την ονομαστική και την αιτιατική, εισάγεται η γενική για ισοσύλλαβα και ανισοσύλλαβα ουσιαστικά, με έμφαση στην κτητική της λειτουργία. Στο στάδιο αυτό αποφεύγεται η διδασκαλία πιο σύνθετων λειτουργιών της γενικής (π.χ. γενική υποκειμενική) γιατί προϋποθέτουν μια αρκετά συγκροτημένη αντίληψη αφηρημένων σχέσεων, που δεν έχουν ακόμα οι μαθητές αυτής της ηλικίας. Με αφορμή την εισαγωγή της γενικής, επανεξετάζονται συνολικά όλες οι πτώσεις από την άποψη της συντακτικής τους λειτουργίας. (ονομαστική: υποκείμενο / αιτιατική: αντικείμενο, συνοδευτικό προθέσεων και απρόθετος προσδιορισμός του χρόνου / γενική: κτήση).
3. Διδάσκονται τα επίθετα σε -ος -α -ο. Επίθετα του τύπου -ός -ιά -ύ, αν και συχνόχρηστα, λόγω της σύνθετης μορφολογίας τους θα εξεταστούν σε μεγαλύτερες τάξεις. Επανεξετάζεται η συμφωνία ουσιαστικού-επιθέτου, σε όλες πλέον τις πτώσεις.
4. Ολοκληρώνεται η παρουσίαση του ενεστώτα με τη διδασκαλία των ρημάτων *λέω* και *ακούω*. Στη συνέχεια εισάγονται ο αόριστος και ο συνοπτικός μέλλοντας της ενεργητικής φωνής. Η επιλογή τους έγινε γιατί αυτοί οι χρόνοι καλύπτουν αμεσότερα τις επικοινωνιακές ανάγκες των μαθητών. Ένα παιδί, δηλαδή, σε αυτή την ηλικία θα μιλήσει ευκολότερα για το τι έκανε χτες ή το τι θα κάνει αύριο παρά για το τι έκανε στη διάρκεια της προηγούμενης εβδομάδας ή το τι θα κάνει στη διάρκεια της επόμενης. Για τον λόγο αυτό είναι πιο κατανοητή η λειτουργία τους.
5. Εξετάζονται σχήματα που καλύπτουν βασικές επικοινωνιακές ανάγκες των μαθητών (*πόσο κάνει / πόσο κάνουν*), ή σχήματα που σχετίζονται με την καθαυτό εκμάθηση των ελληνικών (*τι σημαίνει / πώς το λέμε στα ελληνικά*).
6. Τέλος, εισάγονται για πρώτη φορά ασκήσεις ορθογραφίας, οι οποίες αφορούν τέσσερις βασικούς τομείς:
 - α. Τον τονισμό, δηλαδή τη γραφική αναπαράσταση του τόνου.
 - β. Τη στίξη.
 - γ. Τη διάκριση πεζών και κεφαλαίων γραμμάτων.
 - δ. Τη διάκριση βασικών ομόηχων λέξεων (*τον / των, οι / η, της / τις*).

Η πλειονότητα των ασκήσεων είναι κείμενα αφηγηματικής ή διαλογικής μορφής. Με τη συμπλήρωσή τους το παιδί έχει μπροστά του ένα κείμενο, στο οποίο δίνει πλήρες νόημα εφαρμόζοντας το εκάστοτε γραμματικό φαινόμενο. Έτσι, η κατανόηση της λειτουργίας του φαινομένου γίνεται με εύκολο και παιγνιώδη τρόπο.

Η επεξεργασία των κειμένων

Για πρώτη φορά παρουσιάζονται στα παιδιά πιο σύνθετες μορφές λόγου, δηλαδή εκτενή αφηγηματικά κείμενα προφορικού λόγου. Με τον τρόπο αυτό προετοιμάζονται οι μαθητές για τους τύπους κειμένων που θα συναντήσουν στις επόμενες τάξεις. Είναι λοιπόν αναγκαίο να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στην κατανόησή τους.

Κατά την επεξεργασία των κειμένων ο εκπαιδευτικός ακολουθεί τα εξής βήματα:

Ζητάει από τα παιδιά να διαβάσουν τον τίτλο, να κοιτάζουν την εικονογράφηση και να διατυπώσουν υποθέσεις για το περιεχόμενο του κειμένου.

Στη συνέχεια διαβάζει με τρόπο παραστατικό το κείμενο.

Ζητάει από τα παιδιά να το διαβάσουν σιωπηρά και στη συνέχεια, με τη βοήθεια ερωτήσεων, τα ενθαρρύνει να αποδώσουν με απλά λόγια τα βασικά σημεία της αφήγησης, ακόμα κι αν εκείνα δεν κατανοούν το κείμενο λέξη προς λέξη.

Ο εκπαιδευτικός επαναλαμβάνει την ανάγνωση, σταματώντας στα σημεία που παρουσιάζουν δυσκολία κατανόησης. Τα συζητάει με τα παιδιά και τα βοηθάει να τα κατανοήσουν. Εξηγεί τις πιθανόν άγνωστες λέξεις που είναι κρίσιμες για την αφήγηση και έχουν εντοπίσει τα παιδιά. Τέλος, με τη βοήθεια ερωτήσεων, ζητάει από τα παιδιά να πουν την ιστορία, συνδέοντάς την με προηγούμενα επεισόδια, και να διατυπώσουν υποθέσεις για τη συνέχειά της.

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΣΕΛΙΔΩΝ 2-5

Γαρδένια και τριαντάφυλλο

► Στόχοι

- Διδασκαλία ανισοσύλλαβων ουσιαστικών: αρσενικά σε -ούς, θηλυκά σε -ού
- Διάκριση των ομόηχων άρθρων η / ο.
- Επανάληψη σημείων στίξης: τελεία και κόμμα
- Επανάληψη του λεξιλογίου των συγγενικών σχέσεων
- Δημιουργική έκφραση

Με αφορμή το κείμενο, παρουσιάζονται οι δύο δυνατότητες σύνταξης του ρήματος *μυρίζω*. Τέτοιου είδους σύνταξη παρουσιάζει μια μεγάλη ομάδα συχνόχρηστων ρημάτων στα ελληνικά (π.χ.: *η γιαγιά βράζει νερό / το νερό βράζει*). Ένα ρήμα, δηλαδή, εμφανίζει, χωρίς να αλλάζει μορφολογία, διαφορετικές διαθέσεις.

Σε αυτό το στάδιο, ο εκπαιδευτικός βοηθάει τους μαθητές να αντιληφθούν τη διαφορά των δύο τρόπων σύνταξης στο συγκεκριμένο ρήμα. Ζητάει από κάθε παιδί να φτιάξει προτάσεις, πρώτα προφορικά και στη συνέχεια γραπτά, και με τους δύο τρόπους, με ερωτήσεις του τύπου «Τι μυρίζει το σπίτι; Η τάξη; Το χωριό; Ο φούρνος;», «Τι μυρίζεις από το παράθυρό σου; Στον κήπο;».

Πριν τη 2^η άσκηση της σελίδας 4, ο εκπαιδευτικός γράφει στον πίνακα μια λίστα από γνωστά στα παιδιά ουσιαστικά και τους ζητάει να βάλουν το άρθρο, ρωτώντας τα ποιο «ι» θα βάλουν.

► Δραστηριότητες

1. Κάθε παιδί σε χαρτί Α4 ζωγραφίζει έναν από τους 29 παππούδες, του δίνει όνομα και γράφει τι κάνει κάθε μέρα. Οι «παππούδες» δένονται σε βιβλίο της τάξης με τον τίτλο «Οι παππούδες των παραμυθιών».
2. Ο εκπαιδευτικός ζητά από τα παιδιά να γράψουν στο τετράδιό τους μια λίστα με πράγματα και τρόφιμα που θα έπαιρναν σε μια εκδρομή.

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΣΕΛΙΔΩΝ 6-9

Η μεγάλη βελανιδιά

► Στόχοι

- Διάκριση των χρήσεων της πρόθεσης *με* (όργανο / μέσο / ιδιότητα)
- Καλλιέργεια της φαντασίας και της δημιουργικότητας
- Προφορική έκφραση

Πριν τη συμπλήρωση των ασκήσεων της σελίδας 8, ο εκπαιδευτικός κάνει προφορικές ασκήσεις, θέτοντας σε κάθε παιδί ερωτήσεις του τύπου: «Πώς έρχεσαι στο σχολείο;». «Πώς θα πας στην Αλεξανδρούπολη;». «Με τι ζωγραφίζεις;». Ζητάει από τα παιδιά να κάνουν παρόμοιες ερωτήσεις το ένα στο άλλο.

► Δραστηριότητες

Α) Μετά το τέλος της 2^{ης} άσκησης της σελίδας 8, ο εκπαιδευτικός ζητάει από κάθε παιδί να

ανακοινώσει πώς πιστεύει ότι ταξιδεύουν οι νεράιδες. Γράφει όλους τους προτεινόμενους τρόπους στον πίνακα.

Β) Στη συνέχεια η τάξη φτιάχνει μια ομαδική ιστορία για τα ταξίδια της νεράιδας, την οποία καταγράφει ο εκπαιδευτικός σε χαρτί του μέτρου. Βοηθάει τα παιδιά στη διαδικασία θέτοντας ερωτήσεις του τύπου «Και μετά πού πήγε η νεράιδα; Πώς ταξίδεψε; Τι είδε; Ποιον συνάντησε;». Κάθε φορά διαβάζει την ιστορία από την αρχή, ώστε τα παιδιά να θυμούνται την εξέλιξή της.

Γ) Όταν ολοκληρωθεί η ιστορία, ο εκπαιδευτικός ζητάει από κάθε παιδί να αντιγράψει σε χαρτί μισό Α4 ένα κομμάτι της ομαδικής ιστορίας και να το εικονογραφήσει. Τέλος, αφού τα παιδιά δώσουν τίτλο στην ιστορία τους, οι σελίδες ενώνονται και αποτελούν βιβλίο της τάξης.

Ο εκπαιδευτικός φέρνει στην τάξη έγχρωμες φωτογραφίες και εικόνες ανθρώπων και ζητά από τα παιδιά να θέσουν το ένα στο άλλο ερωτήσεις γι' αυτούς, προσδιορίζοντάς τους με τα ρούχα τους. Π.χ. «Τι κάνει ο άντρας με το κόκκινο μπουφάν;»

Άσκηση για το σπίτι: Τα παιδιά παίρνουν συνέντευξη από τους γονείς και τα αδέρφια τους θέτοντας ερωτήσεις σαν αυτές των ασκήσεων του βιβλίου. Καταγράφουν τις απαντήσεις στο τετράδιό τους.

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΣΕΛΙΔΩΝ 10-13

Γάλα και μέλι

► Στόχοι

- Διδασκαλία των παρατακτικών συνδέσμων *και, αλλά, ή*
- Κατανόηση της χρήσης του χρονικού συνδέσμου *όταν*
- Κατανόηση της χρήσης σημείων στίξης: *ερωτηματικό, θαυμαστικό*
- Προφορική έκφραση

Ο εκπαιδευτικός, πριν τη συμπλήρωση των ασκήσεων της σελίδας 12, θέτει παρόμοιες ερωτήσεις στα παιδιά και στη συνέχεια τους ζητάει να ρωτήσουν το ένα το άλλο και να απαντήσουν.

Πριν την άσκηση 4, ο εκπαιδευτικός γράφει στον πίνακα ένα μικρό απλό κείμενο 4-5 σειρών χωρίς σημεία στίξης και το διαβάζει ουδέτερα, χωρίς να χρωματίσει τη φωνή του. Ζητάει από τα παιδιά να βρουν τι λείπει και τα βοηθάει να βάλουν τα σημεία στίξης. Τέλος, το διαβάζει πάλι, χρωματίζοντας κατάλληλα τη φωνή του σύμφωνα με τη στίξη.

► Δραστηριότητες

Ο εκπαιδευτικός ζητάει από κάθε παιδί να διηγηθεί ένα παραμύθι που ξέρει.

Στη συνέχεια, σε χαρτί του μέτρου, γράφουν τους τίτλους αυτών των παραμυθιών.

Άσκηση για το σπίτι: Ο εκπαιδευτικός ζητάει από τα παιδιά να γράψουν μερικές φράσεις για τον εαυτό τους, σαν αυτές της μικρής νεράιδας της άσκησης 3.

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΣΕΛΙΔΩΝ 14-17

Η ασημένια τσατσάρα και η χρυσή λίρα

► Στόχοι

- Διδασκαλία ανισοσύλλαβων ουσιαστικών: αρσενικά σε -άς, θηλυκά σε -ά
- Διδασκαλία της σύνταξης του επιθέτου *δικός μου*
- Διδασκαλία των επιθέτων σε -ος, -α, -ο
- Επανάληψη της συμφωνίας επιθέτου-ουσιαστικού
- Καλλιέργεια προφορικής και γραπτής έκφρασης

Το επίθετο *δικός μου* μπορεί να διδαχθεί σε συνάρτηση με το απλό κτητικό (*το βιβλίο μου / το δικό μου* βιβλίο). Αυτό που πρέπει να υπογραμμιστεί είναι ότι το επίθετο αυτό: **α)** δίνει μεγαλύτερη έμφαση στην κτήση από ό,τι το απλό κτητικό (για το λόγο αυτό το παρουσιάζουμε σε περιβάλλοντα λεκτικής διαμάχης) **β)** συνοδεύεται πάντα από το κτητικό **γ)** το κτητικό ακολουθεί σε αυτή την περίπτωση το επίθετο και όχι το ουσιαστικό, όπως συμβαίνει με το απλό κτητικό. Καλό θα ήταν σε αυτό το στάδιο να επιλεγούν από τον δάσκαλο λέξεις που δεν απαιτούν έγκλιση τόνου, δηλαδή όχι προπαροξύτονες, ώστε να μη δυσκολευτούν οι μαθητές περισσότερο. Η έγκλιση τόνου θα διδαχθεί ανεξάρτητα, σε επόμενο τεύχος του βιβλίου.

Τα επίθετα σε -ος, -α διαφοροποιούνται ως προς την κατάληξη του θηλυκού: Σχηματίζουν θηλυκό σε -α όταν το θέμα τους λήγει σε φωνήεν (πρβλ. νέ-ος: νέ-α). Όταν το θέμα τους λήγει σε σύμφωνο, σχηματίζουν θηλυκό σε -η (πρβλ. ακριβ-ός: ακριβ-ή). Σε αυτή τη διάκριση πρέπει να δοθεί έμφαση από τον εκπαιδευτικό.

► Δραστηριότητες

1. Μετά από την ανάγνωση του κειμένου, ο εκπαιδευτικός ζητάει από τα παιδιά να σκεφτούν ένα μαγικό αντικείμενο και τι θα έκαναν με αυτό. Όλες οι απαντήσεις καταγράφονται σε χαρτί του μέτρου και εικονογραφούνται από τα παιδιά.
2. Ο εκπαιδευτικός ζητά από τα παιδιά να συγκρίνουν τα μολύβια τους, τις γόμες τους και άλλα αντικείμενα και να δηλώσουν το αποτέλεσμα των συγκρίσεων χρησιμοποιώντας το επίθετο *δικός μου*.
3. Ο εκπαιδευτικός ζητάει από τα παιδιά να φτιάξουν διαλόγους ανάμεσα σε νεράιδες του τύπου της άσκησης 3, να τους γράψουν και να τους δραματοποιήσουν.

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΣΕΛΙΔΩΝ 18-21

Ο βασιλιάς της μπριζόλας

► Στόχοι

- Διδασκαλία της αιτιατικής του χρόνου
- Διδασκαλία των ασθενών τύπων της προσωπικής αντωνυμίας σε θέση έμμεσου αντικειμένου (*μου / σου / του* κτλ.)
- Επανάληψη της διάκρισης πεζών και κεφαλαίων γραμμάτων
- Επανάληψη λεξιλογίου
- Δημιουργική έκφραση

Στο προηγούμενο βιβλίο δόθηκε έμφαση στη λειτουργία της αιτιατικής ως αντικειμένου και ως συνοδευτικού πρόθεσης. Σε αυτή την ενότητα παρουσιάζεται η αιτιατική που δηλώνει χρόνο χωρίς πρόθεση και αφορά τον προσδιορισμό των εποχών, των μηνών και των ημερών. Στον βαθμό που οι μαθητές έχουν εξοικειωθεί κάπως με την ώρα, θα μπορούσε να γίνει διάκριση ανάμεσα στην απρόθετη αιτιατική των περιπτώσεων που προαναφέρθηκαν (*την άνοιξη, το Σεπτέμβριο, τη Δευτέρα*) και την εμπρόθετη αιτιατική που χρησιμοποιούμε στην ώρα (*στις πέντε*).

Στο προηγούμενο βιβλίο παρουσιάστηκαν επίσης οι ασθενείς τύποι των προσωπικών αντωνυμιών σε θέση άμεσου αντικειμένου (*βλέπω το σκύλο: τον βλέπω*). Εδώ παρουσιάζονται οι ασθενείς τύποι της προσωπικής αντωνυμίας σε θέση έμμεσου αντικειμένου (*μιλάω με το Γιάννη: του μιλάω*). Καλό θα ήταν να γίνει αναδρομή στην αντίστοιχη ενότητα του «Τζεσούρ και Τζαρτζούρ», ώστε να συσχετίσουν τα παιδιά τους δύο τύπους και το πότε θα βάζουν τους μεν ή τους δε. Σε αυτό το στάδιο, πάντως, καλύτερα να μη ζητηθούν από τα παιδιά προτάσεις και με τους δύο τύπους (*δίνω στο Γιάννη το βιβλίο: του το δίνω*). Αρκεί προς το παρόν να μάθουν να τις χρησιμοποιούν μεμονωμένα. Σε κάθε περίπτωση, πρέπει να δοθεί έμφαση στο ότι ο ασθενής τύπος, σε όποια μορφή και αν απαντάται, προηγείται υποχρεωτικά του ρήματος.

Επειδή οι μαθητές είναι πολύ πιθανό να έχουν έρθει σε επαφή με τη διαλεκτική ποικιλία *τον δίνω* αντί *του δίνω*, καλό θα ήταν ο εκπαιδευτικός να αποδέχεται μεν τον προφορικό / διαλεκτικό τύπο αλλά να επισημάνει ότι στο γραπτό κείμενο προκρίνεται ο τύπος *του δίνω*.

Πριν γίνει η άσκηση 1, ο εκπαιδευτικός βοηθάει τα παιδιά να θυμηθούν τα ονόματα των εποχών, των μηνών, των ημερών και των τμημάτων της μέρας. Στη συνέχεια γράφει στον πίνακα παραδείγματα όπου γίνεται φανερό η διάκριση μεταξύ της ονομαστικής και της αιτιατικής των παραπάνω ονομάτων και ζητάει από τους μαθητές να δώσουν προφορικά δικά τους παραδείγματα.

Η άσκηση 1 είναι ο διάλογος ανάμεσα σε δύο νεραϊδάκια που συζητούν για τα γενέθλια, τις διακοπές και για το τι κάνουν κάθε μέρα. Τα παιδιά αφού συμπληρώσουν την άσκηση κάνουν, χωρισμένα σε ζευγάρια, αντίστοιχους προφορικούς διαλόγους.

Στην άσκηση 2 οι μαθητές πρέπει να απαντήσουν, χρησιμοποιώντας σωστά την αιτιατική του χρόνου, στις ερωτήσεις που κάνει το νεραϊδάκι.

Στη συνέχεια ο εκπαιδευτικός ζητάει από τα παιδιά να απαντήσουν προφορικά ή γραπτά στα τετράδιά τους σε αντίστοιχες ερωτήσεις που τους υποβάλλει.

Για την κατανόηση των γραμματικών φαινομένων που πραγματεύεται η άσκηση 3 ο εκπαιδευτικός κάνει όσο γίνεται περισσότερα παραδείγματα με τους μαθητές προφορικά, στον πίνακα, αλλά και στα τετράδιά τους.

Οι μαθητές μπορούν ακόμη να δραματοποιήσουν τον διάλογο του χασάπη με τους πελάτες του, αλλά και να αυτοσχεδιάσουν με αντίστοιχους διαλόγους για τον μανάβη, τον μπακάλη κτλ. Είναι σημαντικό στους διαλόγους τους οι μαθητές να χρησιμοποιούν όσο γίνεται περισσότερους διαφορετικούς ασθενείς τύπους της προσωπικής αντωνυμίας.

Προτού τα παιδιά συμπληρώσουν την άσκηση 4, γίνεται επανάληψη όλων των περιπτώσεων στις οποίες χρησιμοποιούνται τα κεφαλαία γράμματα.

Ο εκπαιδευτικός ετοιμάζει αντίστοιχες ασκήσεις με λάθη και να ζητάει από τους μαθητές να τα ανακαλύψουν.

Ακόμη, τους ζητάει να ανοίξουν στα τετράδιά τους καταλόγους, όπου θα συμπληρώνουν τα κύρια ουσιαστικά που θα συναντούν. Κατά καιρούς μπορούν να χρησιμοποιούν αυτά τα ουσιαστικά για να φτιάχνουν προτάσεις, να τα ταξινομούν σε κατηγορίες ανάλογα με τη σημασία τους κτλ.

► Δραστηριότητες

1. Με αφορμή τη «λίρα» ο εκπαιδευτικός και τα παιδιά φέρνουν εικόνες και δείγματα άλλων νομισμάτων από το σπίτι τους και μιλούν για τα νομίσματα (παλαιότερα και σύγχρονα, διαφορετικές εκδόσεις του ευρώ ανάλογα με το κράτος, άλλων χωρών). Ακόμη, μπορούν να ξεκινήσουν μια συλλογή στην τάξη.
(Βλ. σχετικά *Εμπορικοί δρόμοι*, σελ. 38-39 και *Το παζάρι και ο κόσμος του*, σελ. 6-13.)
2. Ο εκπαιδευτικός ζητάει από τα παιδιά να γράψουν τις ευχές που ανταλλάσσουν οι άνθρωποι στις διάφορες γιορτές (γενέθλια, ονομαστική γιορτή, Πρωτοχρονιά, Μπαϊράμι κτλ.).
3. Οι μαθητές σχεδιάζουν πινακίδες για τα διάφορα μαγαζιά της περιοχής τους, δίνοντας ένα κατάλληλο όνομα σε όσα δεν έχουν.
4. Με αφορμή την άσκηση 2 τα παιδιά, σε χαρτί του μέτρου το οποίο αναρτούν στην τάξη, φτιάχνουν προτάσεις της μορφής:
Α) Ο Ερόλ, η Αϊσέ και ο Μουράτ έχουν γενέθλια τον Ιανουάριο.
Η Μπαχάρ έχει γενέθλια τον Μάρτιο.
Β) Τον χειμώνα ανάβουμε το τζάκι και λέμε ιστορίες.
Την άνοιξη πάμε βόλτες στην εξοχή.
Το πρωί πίνουμε γάλα.
Το μεσημέρι τρώμε μεσημεριανό.

Άσκηση για το σπίτι: Τα παιδιά κάνουν στα τετράδιά τους ένα κατάλογο με ονόματα μαγαζιών και των αντίστοιχων επαγγελμάτων.

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΣΕΛΙΔΩΝ 22-23

Γιαβάς γιαβάς

► Στόχοι

- Διδασκαλία ανισοσύλλαβων αρσενικών σε -ές και -ής
- Διδασκαλία σημείων στίξης (εισαγωγικά)
- Προφορική έκφραση
- Επανάληψη λεξιλογίου

Στις ασκήσεις 1 και 2 ο εκπαιδευτικός ξεκινά δίνοντας προφορικά και γραπτά παραδείγματα-προτάσεις στους μαθητές για την κλίση των ανισοσύλλαβων αρσενικών ουσιαστικών σε -ές και -ής.

Αφού οι μαθητές ολοκληρώσουν τις ασκήσεις, τους δίνονται από τον εκπαιδευτικό αντίστοιχες ασκήσεις προς συμπλήρωση στα τετράδιά τους. Άλλα ανισοσύλλαβα αρσενικά σε -ες που μπορούν να χρησιμοποιηθούν είναι: *πανσές, καναπές, τενεκές, μιναρές*. Ανισοσύλλαβα

αρσενικά σε -ής: παπουτσής, παλιατζής, ταβερνιάρης, μπακάλης, ταξιτζής, φορτηγατζής.

Άσκηση για το σπίτι: Οι μαθητές επιλέγοντας μερικά από τα παραπάνω ουσιαστικά συνθέτουν ιστορίες λίγων προτάσεων.

Αφού εξηγηθεί η χρήση και η θέση των εισαγωγικών, τα παιδιά συμπληρώνουν την άσκηση **3**, καθώς και αντίστοιχες ασκήσεις που γράφει ο εκπαιδευτικός στον πίνακα. Μπορεί ακόμη να τους δοθεί άσκηση όπου τα εισαγωγικά βρίσκονται σε λάθος θέση και να τους ζητηθεί να τα βάλουν στη σωστή ή να τους δοθεί φωτοτυπία μεγαλύτερου διαλόγου χωρίς εισαγωγικά, όπου τα παιδιά πρέπει να τα συμπληρώσουν στο σωστό σημείο.

► Δραστηριότητες

1. Τα παιδιά επαναλαμβάνουν τα σημεία του ορίζοντα και βρίσκουν στον χάρτη χώρες του Βορρά, του Νότου, της Ανατολής και της Δύσης.
2. Κάνουν έναν κατάλογο με τα πιθανά πράγματα που είχε μέσα στο δισάκι του ο Γιαβάς.
3. Ζωγραφίζουν την παράγκα του Γιαβά και συζητούν για τον τρόπο και τα υλικά κατασκευής της.
4. Δραματοποιούν το κείμενο του μαθήματος προσθέτοντας με τη φαντασία τους κι άλλες λεπτομέρειες.

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΣΕΛΙΔΩΝ 24-27

Οι νεράιδες βλέπουν Καραγκιόζη

► Στόχοι

- Διδασκαλία του ενεστώτα των ιδιόκλιτων ρημάτων *ακούω* και *λέω*
- Σύνοψη στα ουσιαστικά, ισοσύλλαβα και ανισοσύλλαβα
- Επανάληψη ανάγνωσης της ώρας

Ο εκπαιδευτικός σε αυτό το στάδιο ανατρέχει στις σχετικές ενότητες του «Τζεσούρ και Τζαρτζούρ» και κάνει επανάληψη στην κλίση των ισοσύλλαβων ουσιαστικών που παρουσιάστηκαν εκεί. Θα πρέπει, όπως έχει τονιστεί προηγουμένως, να χρησιμοποιήσει παραδείγματα χωρίς μετακίνηση τόνου (*τους δρόμους* και όχι *τους δασκάλους*). Στη διάκριση ισοσύλλαβων - ανισοσύλλαβων ουσιαστικών (βλ. σχετικό πίνακα στο βιβλίο) θα πρέπει να δοθεί έμφαση στο ότι τα δεύτερα, ανεξάρτητα από το πόσες συλλαβές έχουν στον ενικό, έχουν πάντα μία περισσότερη στον πληθυντικό.

Στην άσκηση **1** τα παιδιά, αφού συμπληρώσουν το σωστό πρόσωπο των ρημάτων *ακούω* και *λέω*, γράφουν τη συνέχεια του διαλόγου, όπως αυτά τον φαντάζονται. Κατόπιν δημιουργούν αντίστοιχους δικούς τους διαλόγους με ζώα. Τέλος, μπορούν να παίξουν θεατρικό παιχνίδι με αφορμή τους διαλόγους αυτούς, προκειμένου να εξοικειωθούν όσο γίνεται περισσότερο με τη σωστή χρήση των ρηματικών τύπων.

Ο εκπαιδευτικός κάνει στα παιδιά ερωτήσεις του τύπου «Τι λέμε το πρωί / το βράδυ;», «Τι ακούμε στο δρόμο / στη θάλασσα /στο δάσος;».

Στην άσκηση 2 οι μαθητές, αφού συμπληρώσουν τα ισοσύλλαβα και ανισοσύλλαβα ουσιαστικά στην κατάλληλη στήλη, φτιάχνουν έναν παρόμοιο πίνακα στα τετράδιά τους, όπου θα σημειώσουν άλλα αντίστοιχα ουσιαστικά που ήδη γνωρίζουν. Ο πίνακας συμπληρώνεται κάθε φορά που συναντούν ουσιαστικά αυτών των τύπων.

Προτείνεται ο εκπαιδευτικός να γράψει ένα κείμενο στον πίνακα ή να το μοιράσει σε φωτοτυπία και να ζητήσει από τα παιδιά να κυκλώσουν με ένα χρώμα τα ισοσύλλαβα και με ένα διαφορετικό χρώμα τα ανισοσύλλαβα ουσιαστικά. Δε χρειάζεται να γίνει καμιά αναφορά στους όρους «ισοσύλλαβα» και «ανισοσύλλαβα», αλλά μόνο σ' εκείνα που, σύμφωνα με το αντίστοιχο σκίτσο, «χρειάζονται ή όχι στον πληθυντικό ένα μυρμήγκι ακόμα».

Τα παιδιά απαντούν στις ερωτήσεις που κάνει το νεραϊδάκι της άσκησης 3, προσέχοντας να γράψουν σωστά τα ουσιαστικά στον πληθυντικό αριθμό. Αν ο χώρος του βιβλίου δεν είναι αρκετός, μπορούν να χρησιμοποιήσουν και τα τετράδιά τους.

Ο εκπαιδευτικός, για περισσότερη εξάσκηση, ζητάει από τα παιδιά να απαντήσουν σε αντίστοιχες δικές του ερωτήσεις (π.χ. επαγγέλματα που συναντάμε στην πόλη, στο χωριό κτλ.). Προτείνεται να δώσει στα παιδιά ένα μικρό κείμενο στον ενικό και να ζητήσει να το μετατρέψουν στον πληθυντικό. Ακόμη, να χωρίσει την τάξη σε μικρές ομάδες και κάθε ομάδα να κάνει έναν κατάλογο ουσιαστικών στον ενικό που θα πρέπει οι άλλες ομάδες να μετατρέψουν στον πληθυντικό.

Οι μαθητές λύνουν το σταυρόλεξο της άσκησης 4, που είναι επαναληπτικό της χρήσης του πληθυντικού ισοσύλλαβων και ανισοσύλλαβων ουσιαστικών. Η σωστή απάντηση στο 5 είναι η λέξη «παραμυθάδες». Η λέξη «παππούδες», που είναι το πιθανότερο να σκεφτούν τα παιδιά, είναι σωστή ως απάντηση, όχι όμως σύμφωνη με τον αριθμό των κενών του σταυρολέξου.

Ο εκπαιδευτικός μπορεί να δημιουργήσει παρόμοια σταυρόλεξα ή ακροστιχίδες με λέξεις στον πληθυντικό αριθμό και να ζητήσει από τους μαθητές να τις συμπληρώσουν.

Ακόμη, οι μαθητές χωρισμένοι σε μικρές ομάδες μπορούν να συναγωνιστούν στη δημιουργία και συμπλήρωση αντίστοιχων απλών σταυρολέξων.

► Δραστηριότητες

1. Η αναφορά που γίνεται στην ώρα μπορεί να αποτελέσει αφορμή για επανάληψη στην ανάγνωση και χρήση του ρολογιού μέσα από διάφορες δραστηριότητες.
2. Τα παιδιά κάνουν ένα κατάλογο με όλα τα ζώα που αποτελούν το κοινό του Γιαβά.

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΣΕΛΙΔΩΝ 28-31

Ο Καραγκιόζης του Γιαβά (α)

► Στόχοι

- Διδασκαλία της γενικής αρσενικών, ισοσύλλαβων (με εξαίρεση τα αρσενικά σε -ος) και ανισοσύλλαβων.
- Επανάληψη τόνου και τονισμού.
- Δημιουργική έκφραση.

Στην ενότητα αυτή παρουσιάζεται για πρώτη φορά η γενική. Στη συγκεκριμένη πτώση θα πρέπει να δοθεί πρώτα προσοχή από συντακτική άποψη. Στα τουρκικά η κτήση δηλώνεται με δύο καταλήξεις, μία στο ουσιαστικό που θα βάζαμε στα ελληνικά σε γενική (στον κτήτορα) και μία στο ουσιαστικό από το οποίο εξαρτάται η γενική αυτή (στο κτήμα). Και ο κτήτορας και το κτήμα, δηλαδή, παίρνουν κατάληξη γενικής. Για τον λόγο αυτό πρέπει πρώτα απ' όλα να καταλάβουν τα παιδιά ότι στα ελληνικά βάζουμε την κατάληξη της γενικής μόνο στο ένα από τα δύο ουσιαστικά, στον κτήτορα. Το άλλο, το κτήμα, δεν αλλάζει καθόλου. Όπως έχει αναφερθεί και στην εισαγωγή, καλό είναι να περιοριστεί η γενική στην καθαρά κτητική λειτουργία της και στον ρόλο της στον προσδιορισμό σχέσεων συγγένειας.

Η γενική σε όλα τα αρσενικά που εξετάζονται εδώ σχηματίζεται με το άρθρο *του* και την απαλοιφή του -ς από την ονομαστική, και σε αυτό πρέπει να δοθεί έμφαση από τον εκπαιδευτικό. Στο βιβλίο αυτό τονίζεται η γενική ενικού, για τον λόγο αυτό ο πληθυντικός παρουσιάζεται υποβαθμισμένος. Ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να ασχοληθεί με παραδείγματα από τον ενικό και μόνο.

Τέλος, με αφορμή τη γενική ο εκπαιδευτικός εξηγεί στα παιδιά ότι τα ονόματά τους στα ελληνικά είναι άκλιτα κι επομένως στη γενική παραμένουν αμετάβλητα.

Πρέπει να δοθεί έμφαση από τον εκπαιδευτικό στο ότι ο τόνος στα ελληνικά δε σχετίζεται με μια συγκεκριμένη συλλαβή μέσα στην πρόταση. Στα ελληνικά δηλαδή δεν έχουμε μόνο οξύτονες ή μόνο παροξύτονες λέξεις. Ωστόσο, ο τόνος έχει και κάποιους περιορισμούς. Με βάση τα πολυσύλλαβα παραδείγματα του πρώτου πλαισίου, παρατηρούμε ότι μπορεί να μπει μόνο σε μια από τις τρεις τελευταίες συλλαβές.

Ως προς τον τονισμό, που καλύπτεται από το δεύτερο πλαίσιο, ο εκπαιδευτικός πρέπει να διακρίνει μεταξύ λέξεων με περισσότερες από μία συλλαβές, όπου βάζουμε τόνο, και μεταξύ λέξεων με μία μόνο συλλαβή, όπου δε βάζουμε τόνο.

Πριν τη συμπλήρωση της άσκησης 1, ο εκπαιδευτικός γράφει στον πίνακα απλά παραδείγματα για τη γενικότερη κατανόηση της γενικής και ζητάει από τους μαθητές να γράψουν αντίστοιχα παραδείγματα στα τετράδιά τους.

Θα μπορούσε ακόμα να κάνει στους μαθητές απλές ερωτήσεις της μορφής: «Τι έχει μέσα η τσάντα του Αλή;» ή «Τι υπάρχει στο μαγαζί του μπακάλη;» ή «Αυτό το βιβλίο ποιανού είναι;» και να ζητήσει από τα παιδιά να διατυπώσουν τις απαντήσεις τους προφορικά ή γραπτά. Αντίστοιχες ερωτήσεις και απαντήσεις μπορούν να κάνουν οι μαθητές μεταξύ τους. Στη συνέχεια ο εκπαιδευτικός δίνει ειδικότερα παραδείγματα για την γενική των αρσενικών (εκτός των ισοσύλλαβων σε -ος), μένοντας κυρίως στον ενικό αριθμό. Αφού τα παιδιά συμπληρώσουν την άσκηση, γράφουν στα τετράδιά τους παρόμοιες προτάσεις, που αναφέρονται σε πραγματικά ή φανταστικά πρόσωπα από τον χώρο όπου ζουν.

Εκτός από τη συμπλήρωση της άσκησης 2, προκειμένου οι μαθητές να εξασκηθούν στους κανόνες του τονισμού, είναι απαραίτητο ο εκπαιδευτικός να τους δίνει συχνά απλά κείμενα χωρίς τόνους και να ζητά να τους τοποθετήσουν στη σωστή θέση, καθώς και αντίστοιχα μικρά κείμενα με λάθος τονισμό που τα παιδιά θα πρέπει να διορθώσουν.

Αντίστοιχες ασκήσεις μιας ή δυο προτάσεων μπορούν οι μαθητές, με την εποπτεία πάντα του εκπαιδευτικού, να δημιουργούν και να ανταλλάσσουν μεταξύ τους.

Το αντικείμενο και της άσκησης 3 είναι η χρήση της γενικής. Μετά τη συμπλήρωση της άσκησης, ο εκπαιδευτικός ζητάει από τους μαθητές να απαντήσουν γραπτά ή προφορικά

με αντίστοιχο τρόπο σε ερωτήσεις που αφορούν πραγματικά σπίτια, καταστήματα ή άλλα κτήρια από τον χώρο όπου ζουν. Τα παιδιά εκτός από το *δίπλα* μπορούν να χρησιμοποιήσουν και όποια άλλα τοπικά επιρρήματα γνωρίζουν.

► Δραστηριότητες

1. Γίνεται συζήτηση για τον Καραγκιόζη. Τα παιδιά φτιάχνουν έναν κατάλογο με τους ήρωες του Καραγκιόζη και ο εκπαιδευτικός παρουσιάζει στα παιδιά εικόνες ή φιγούρες από τους ήρωες αυτούς (για φιγούρες βλέπε στον ιστότοπο του Σπαθάρειου Μουσείου. <http://www.karagiozismuseum.gr/figoures/index.htm>)
2. Στη συνέχεια τα παιδιά φτιάχνουν ήρωες από χαρτόνι, τους χρωματίζουν, τους δίνουν ονόματα και, τέλος, κολλούν πλαστικό σπαστό καλαμάκι, ώστε να μπορούν να παίζουν θέατρο σκιών.
3. Ο εκπαιδευτικός διαβάζει στα παιδιά το περιεχόμενο από έργα του Καραγκιόζη. Στο <http://www.karagkiozis.com/dex-parast.htm> μπορεί κανείς να βρει το πλήρες σενάριο του έργου «Ο Μέγας Αλέξανδρος και το Καταραμένο Φίδι», καθώς και την ηχογράφηση της παράστασης. Μπορούν να παρακολουθήσουν τον Ευγένιο Σπαθάρη στο έργο «Ο Καραγκιόζης προφήτης», στο www.youtube.com/watch?v=6ATx0HfZb38 και www.youtube.com/watch?v=LC5rgVWpIZk
4. Τα παιδιά σκέφτονται και γράφουν στα τετράδιά τους την υπόθεση των έργων του Καραγκιόζη που αναφέρονται στο κείμενο ή κάποιου άλλου έργου που εκείνα προτιμούν. Χρησιμοποιώντας τις φιγούρες που έχουν ήδη φτιάξει, οργανώνουν για την τάξη ή το σχολείο μια μικρή παράσταση Θεάτρου Σκιών.
5. Φτιάχνουν ένα σχέδιο της γειτονιάς τους ή του χωριού και σε κάθε σπίτι ή μαγαζί βάζουν πινακίδες όπως: «Το σπίτι της Φατμέ», «Το περίπτερο του Μουσταφά», «Το κρεοπωλείο του Μανόλη» κτλ.

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΣΕΛΙΔΩΝ 32-35

Ο Καραγκιόζης του Γιαβά (β)

► Στόχοι

- Διδασκαλία γενικής θηλυκών, ισοσύλλαβων και ανισοσύλλαβων.
- Διδασκαλία της δομής *πόσο κάνει / πόσο κάνουν*
- Επανάληψη της διάκρισης των ομόηχων άρθρων *της / τις*
- Δημιουργική έκφραση
- Καλλιέργεια της γραπτής έκφρασης

Ο εκπαιδευτικός πρέπει σε αυτό το στάδιο να τονίσει ότι η γενική στα θηλυκά σχηματίζεται από το άρθρο *της* και την προσθήκη στη λέξη του *-ς*. Αν το κρίνει σκόπιμο, μπορεί να επιστρέψει στα αρσενικά και να δείξει ότι, ενώ εκεί αφαιρούμε το *-ς* της ονομαστικής, εδώ προσθέτουμε το *-ς*. Όπως και στα αρσενικά, η γενική πληθυντικού παρουσιάζεται υποβαθμισμένη.

Ο εκπαιδευτικός πρέπει επίσης να δώσει έμφαση στο ότι επιλέγουμε *κάνει* ή *κάνουν* ανάλογα με τον αριθμό (ενικό / πληθυντικό) του ουσιαστικού. Καλό είναι να ανατρέξει στο βιβλίο «Τζεσούρ και Τζαρτζούρ» στη δομή *μου αρέσει / μου αρέσουν*, που έχει τον ίδιο μηχανισμό με τη δομή που εξετάζουμε εδώ.

Πριν τη συμπλήρωση των ασκήσεων **1** και **2**, ο εκπαιδευτικός γράφει στον πίνακα προτάσεις, όπου θα γίνεται φανερό η χρήση της γενικής των θηλυκών. Στη συνέχεια ζητάει από τους μαθητές να δημιουργήσουν παρόμοιες δικές τους προτάσεις.

Αφού συμπληρώσουν τις ασκήσεις, ο εκπαιδευτικός γράφει στον πίνακα ζευγάρια λέξεων (κτήμα-κτήτορας) και ζητάει από τα παιδιά να φτιάξουν προτάσεις με χρήση γενικής. Π.χ. (λουλούδια- αυλή) «Τα λουλούδια της αυλής μυρίζουν ωραία» / (τσάντα-μαθητής) «Η τσάντα του μαθητή έχει μέσα βιβλία».

Οι μαθητές, αφού παρατηρήσουν τις τιμές στην εικόνα του ταμείου της άσκησης **3**, προχωρούν στη συμπλήρωσή της, προσέχοντας να γράψουν σωστά τον τύπο «κάνουν», διακρίνοντας τον από το «κάνει».

Στην άσκηση **4**, αφού οι μαθητές ξαναθυμηθούν τη σωστή χρήση των ομόηχων *της / τις*, συμπληρώνουν την άσκηση του βιβλίου, αλλά και παρόμοιες ασκήσεις ορθογραφίας που γράφει ο εκπαιδευτικός στον πίνακα ή μοιράζει σε φωτοτυπία. Καλό θα ήταν σταδιακά στις ασκήσεις αυτές να μπαίνουν και οι υπόλοιπες περιπτώσεις των ομόηχων άρθρων *η / οι* και *τον / των*.

► Δραστηριότητες

1. Τα παιδιά κάνουν ένα σχέδιο της αυλής του Γιαβά με τον μπερντέ, τις σειρές με τις καρέκλες κτλ.
2. Ο εκπαιδευτικός βάζει στα παιδιά απλά προβλήματα μαθηματικών που αφορούν τις θέσεις και τους θεατές του θεάτρου σκιών του Γιαβά ή κάποιου αντίστοιχου άλλου χώρου.
3. Τα παιδιά μπορούν να σκεφτούν, να γράψουν στα τετράδιά τους και στη συνέχεια να δραματοποιήσουν στην τάξη απλούς διαλόγους του Γιαβά με διάφορους ανθρώπους που έρχονται να παρακολουθήσουν την παράσταση.
4. Εξάσκηση στην κατανόηση των τύπων «Πόσο κάνουν / κάνει» γίνεται μέσα από παιχνίδια ρόλων, όπου τα παιδιά θα παραστήσουν τους πωλητές και τους πελάτες σε διάφορα μαγαζιά. Ακόμη, προτείνεται να οργανωθεί ένα μικρό παζάρι στην τάξη ή στο σχολείο, όπου τα παιδιά θα πουλήσουν σε συμβολικές τιμές κάποιες χειροτεχνίες τους με σκοπό να συγκεντρώσουν χρήματα για το ταμείο της τάξης.

**ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ
ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΤΗΣ Γ΄ ΤΑΞΗΣ**

«ΜΙΑ ΦΟΡΑ ΚΙ ΕΝΑΝ ΚΑΙΡΟ»

**ΒΙΒΛΙΟ 2β
«Η Λενίτσα»**

Συνοπτική περιγραφή ενοτήτων

ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ

- Παραμύθια

ΣΤΟΧΟΙ (ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΙ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΙ)

A)

- Κατανόηση κειμένου
- Εμπλουτισμός λεξιλογίου
- Ανάπτυξη κριτικής και δημιουργικής σκέψης
- Άσκηση στην προφορική και τη γραπτή έκφραση
- Δημιουργική έκφραση

B)

- Διδασκαλία της γενικής των ουσιαστικών σε -ος, -ο και -ι
- Διδασκαλία της γενικής των επιθέτων
- Διδασκαλία του συγκριτικού βαθμού των επιθέτων
- Διδασκαλία των αριθμητικών μέχρι το εκατό
- Διδασκαλία των ουδέτερων ουσιαστικών σε -μα
- Εξοικείωση με την παραγωγή επιρρημάτων από επίθετα
- Διδασκαλία του συγκριτικού βαθμού των επιρρημάτων
- Διδασκαλία του υποκορισμού
- Εξοικείωση με την συμφωνία υποκειμένου / ρήματος
- Διδασκαλία του αορίστου (χρήση, καταλήξεις, συχνόχρηστα ρήματα, τονισμός)
- Εξοικείωση με το αντικείμενο σε απλές προτάσεις
- Διδασκαλία των αντωνυμιών *κανένας / τίποτα* και των επιρρημάτων *καθόλου, ποτέ, πουθενά*
- Διάκριση του ερωτηματικού και αιτιολογικού *γιατί*
- Διδασκαλία της έγκλιση τόνου
- Διδασκαλία της παύλας διαλόγου
- Εξοικείωση με την παρομοίωση
- Εξοικείωση με τις επαυξημένες προτάσεις και τους επιρρηματικούς προσδιορισμούς
- Εξοικείωση με το αντικείμενο σε απλές προτάσεις
- Επανάληψη των ασθενών τύπων της προσωπικής αντωνυμίας
- Επανάληψη ερωτηματικών λέξεων και εκφράσεων
- Επανάληψη των λειτουργιών ονομαστικής, γενικής και αιτιατικής
- Επανάληψη της συμφωνίας ουσιαστικού-επιθέτου
- Επανάληψη ενεστώτα
- Επανάληψη των σχέσεων στον χώρο

ΧΡΟΝΙΚΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ:

Ένας μήνας

ΔΙΔΑΚΤΙΚΑ ΜΕΣΑ ΚΑΙ ΥΛΙΚΑ

Δραστηριότητες που περιέχονται στις *Οδηγίες*.

ΤΕΥΧΟΣ 2Β

Το δεύτερο τεύχος του βιβλίου «Μια φορά κι έναν καιρό» αποτελείται από 13 ενότητες. Η διδασκαλία του γίνεται με τον τρόπο που περιγράφεται στην εισαγωγή των *Οδηγιών* για το τεύχος «Γαρδένια και τριαντάφυλλο».

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΣΕΛΙΔΩΝ 2-5

Οι κόρες του Ξανθού Γεωργού

► Στόχοι

- Διδασκαλία της γενικής των αρσενικών σε -ος και των ουδετέρων σε -ο και -ι
- Διδασκαλία της γενικής των επιθέτων
- Ανάπτυξη προφορικής και γραπτής έκφρασης

Επειδή η γενική των αρσενικών σε -ος καθώς και η γενική των ουδετέρων σε -ο και -ι είναι συναφείς (-ου), παρουσιάζονται χωριστά από τα άλλα ουσιαστικά των οποίων η γενική χαρακτηρίζεται από την προσθήκη ή την απαλοιφή του -ς (θηλυκά και αρσενικά αντίστοιχα).

Για τα αρσενικά σε -ος και τα ουδέτερα σε -ο καλό θα ήταν ο δάσκαλος να περιοριστεί στις περιπτώσεις όπου δεν παρατηρείται μετακίνηση του τόνου (π.χ. *ο γιατρός: του γιατρού / το δώρο: του δώρου*, και όχι *ο άνθρωπος: του ανθρώπου / το πρόσωπο: του προσώπου*).

Όσον αφορά τα ουδέτερα σε -ι, ο δάσκαλος πρέπει να διευκρινίσει ότι η κατάληξη της γενικής είναι υποχρεωτικά φορέας τόνου, ανεξάρτητα από το πού βρίσκεται ο τόνος στην ονομαστική. Έχουμε, δηλαδή, στα ουδέτερα αυτά υποχρεωτική μετακίνηση τόνου (*το πουλί: του πουλιού / το σπίτι: του σπιτιού*), αντίθετα με τα αρσενικά σε -ος και τα ουδέτερα σε -ο, όπου η μετακίνηση τόνου είναι πολύ πιο σύνθετη ώστε να περιγραφεί στους μαθητές αυτής της ηλικίας.

Κατά τη διδασκαλία της γενικής των επιθέτων πρέπει να επισημανθούν, με τη χρήση παραδειγμάτων, τα εξής:

- α) Ότι το αρσενικό και το ουδέτερο των επιθέτων σχηματίζουν τη γενική σύμφωνα με τα αρσενικά σε -ος και τα ουδέτερα σε -ο αντίστοιχα.
- β) Ότι το θηλυκό σχηματίζει τη γενική με την προσθήκη του -ς, όπως και τα αντίστοιχα ουσιαστικά. Το ίδιο ισχύει και για τα επίθετα που σχηματίζουν θηλυκό σε -α και όχι σε -η.
- γ) Ότι σε κάθε περίπτωση και για τη γενική των επιθέτων ισχύει ο κανόνας της συμφωνίας του επιθέτου προς το ουσιαστικό που προσδιορίζει.

Πριν τη συμπλήρωση των ασκήσεων 1 και 2, ο δάσκαλος κάνει απλά παραδείγματα χρήσης της γενικής τόσο προφορικά, όσο και στον πίνακα. Ακόμη, δίνει στα παιδιά ζευγάρια λέξεων του τύπου *βιβλίο - αδερφός* ή *χοντρό βιβλίο - μεγάλος αδερφός* και ζητάει τον σχηματισμό προτάσεων με γενική, π.χ. «Το χοντρό βιβλίο είναι του μεγάλου αδερφού μου». Στη συνέχεια

οι μαθητές χωρισμένοι σε μικρές ομάδες γράφουν ζευγάρια λέξεων που δίνουν στη διπλανή ομάδα ζητώντας να σχηματίσουν αντίστοιχες προτάσεις. Η άσκηση αυτή γίνεται κυκλικά.

► Δραστηριότητες

1. Τα παιδιά φαντάζονται τι άλλο μπορούν να κάνουν οι κόρες του *Ξανθού Γεωργού* όταν φοράνε το δαχτυλίδι. Κάνουν έναν κατάλογο με τις ιδέες τους στον πίνακα ή στα τετράδιά τους. Στη συνέχεια μπορούν να ζωγραφίσουν ή να παίξουν θεατρικό παιχνίδι με βάση τις ιδέες αυτές.
2. Οι μαθητές αυτοσχεδιάζουν ένα μικρό τραγούδι για τη «χορωδία των πουλιών». Στη συνέχεια το τραγουδάνε, βάζοντας τη μουσική που προτιμούν. Μπορούν ακόμη να τραγουδήσουν δικά τους γνωστά τραγούδια.
3. Ο δάσκαλος ζητάει από τους μαθητές να φανταστούν το περιεχόμενο της ιστορίας που θα διηγηθεί ο παππούς στις επόμενες ενότητες και να συζητήσουν γι' αυτό.

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΣΕΛΙΔΩΝ 6-9

Ο Ξανθός Γεωργός και τα πονηρά ποντίκια

► Στόχοι

- Σύνοψη των λειτουργιών ονομαστικής, αιτιατικής και γενικής
- Επανάληψη της συμφωνίας ουσιαστικού-επιθέτου
- Διδασκαλία λεξιλογίου σχετικού με τα γεωμετρικά σχήματα
- Δημιουργική έκφραση

Στην ενότητα αυτή συνοψίζονται οι βασικές συντακτικές λειτουργίες των πτώσεων στα ελληνικά, όπως έχουν παρουσιαστεί στο «Τζεσούρ και Τζαρτζούρ» και στο προηγούμενο βιβλίο του «Μια φορά κι έναν καιρό». Με βάση τα παραδείγματα στο πλάνο της σελίδας 8:

-Η *ονομαστική* συνδέεται με το υποκείμενο (*η αλεπού κυνηγάει*).

-Η *αιτιατική* συνδέεται α) με το αντικείμενο (*κυνηγάει την αλεπού*) β) απρόθετα, με τη δήλωση του χρόνου (*τη μέρα / τη νύχτα*) γ) εμπρόθετα, με τη δήλωση ποικίλων επιρρηματικών σχέσεων (*με την αλεπού*).

-Η *γενική* συνδέεται με τη δήλωση της έννοιας της κτήσης (*η ουρά της αλεπούς*).

Ο δάσκαλος πρέπει να επιμένει αρκετά σε αυτό το σημείο, ώστε να διαπιστώσει καταρχήν αν τα παιδιά έχουν συνειδητοποιήσει τη συντακτική λειτουργία των πτώσεων και, αν χρειαστεί, να τις επαναλάβει, ώστε να κατανοηθούν με σαφήνεια. Πρέπει να είναι σαφές ότι η γνώση της κατάληξης των πτώσεων είναι κάτι που δεν εγγυάται και τη σωστή χρήση τους στον λόγο. Το τελικό μας ζητούμενο είναι η παραγωγή λόγου και όχι η γνώση της γραμματικής καθεαυτής.

Στην ίδια ενότητα επαναλαμβάνεται το φαινόμενο της συμφωνίας των όρων, που διδάχθηκε για πρώτη φορά στο «Τζεσούρ και Τζαρτζούρ». Η συμφωνία του επιθέτου με το ουσιαστικό που προσδιορίζει καλύπτει τόσο τις περιπτώσεις που το επίθετο λειτουργεί ως απλός προσδιορισμός στο ουσιαστικό (*η μεγάλη και σοφή αλεπού*) όσο και τις περιπτώσεις που το επίθετο λειτουργεί ως κατηγορούμενο (*η αλεπού είναι μεγάλη και σοφή*).

Ο δάσκαλος πρέπει να δώσει ιδιαίτερη έμφαση στο φαινόμενο αυτό λόγω των δομικών διαφορών της ελληνικής από την τουρκική, όπου το επίθετο δεν έχει καταλήξεις, ώστε να συμφωνεί μορφολογικά με το ουσιαστικό που προσδιορίζει.

Για μεγαλύτερη εξάσκηση, μετά τη συμπλήρωση των ασκήσεων 1 και 2 ο δάσκαλος γράφει στον πίνακα ή μοιράζει σε φωτοτυπίες ένα δικό του αντίστοιχο μικρό κείμενο, όπου οι μαθητές πρέπει να συμπληρώσουν τη σωστή πτώση των ουσιαστικών ή/και των επιθέτων που τα συνοδεύουν.

► Δραστηριότητες

1. Τα παιδιά φαντάζονται και περιγράφουν με περισσότερες λεπτομέρειες το σπίτι του Ξανθού Γεωργού. Στη συνέχεια το ζωγραφίζουν ατομικά ή ομαδικά.
2. Με αφορμή το στρογγυλό χωράφι του Ξανθού Γεωργού γίνεται επανάληψη και διεύρυνση του λεξιλογίου των επίπεδων σχημάτων: κύκλος, τετράγωνο, παραλληλόγραμμο, ρόμβος, τραπέζιο. Οι μαθητές τα σχεδιάζουν στον πίνακα και στα τετράδιά τους. Τέλος, φτιάχνουν χωράφια διαφόρων σχημάτων σε χαρτί Α4, τα χρωματίζουν, τα κόβουν και τα κολλούν σε χαρτί του μέτρου. Για να εξασκηθούν στη χρήση της γενικής, σε κάθε χωράφι γράφουν και τον ιδιοκτήτη. Π.χ. «Το χωράφι του Αχμέτ».
3. Τα παιδιά παίζουν έναν μικρό θεατρικό αυτοσχεδιασμό σχετικά με τον Ξανθό Γεωργό και τις γυναίκες που θέλουν να τον παντρευτούν. Στους ρόλους εναλλάσσονται διαφορετικοί μαθητές και μαθήτριες της τάξης.

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΣΕΛΙΔΩΝ 10-13

Η Λενίτσα

► Στόχοι

- Επανάληψη των ασθενών τύπων της προσωπικής αντωνυμίας σε θέση άμεσου αντικειμένου (με / σε κτλ.)
- Επανάληψη των σχέσεων στον χώρο
- Δημιουργική έκφραση

Ο δάσκαλος, στον πίνακα ή σε φωτοτυπία, δίνει στους μαθητές παρόμοιες προτάσεις με αυτές της άσκησης 1 και ζητάει αντικατάσταση των ουσιαστικών από τις αντίστοιχες αντωνυμίες.

Μετά τη συμπλήρωση της άσκησης 2 ο δάσκαλος μοιράζει στα παιδιά εικόνες από περιοδικά όπου φαίνονται οι θέσεις ανθρώπων ή αντικειμένων στον χώρο και τους ζητάει να τις περιγράψουν κάνοντας ερωτήσεις του τύπου «πού είναι / βρίσκεται...».

► Δραστηριότητα

Η ενότητα αυτή προσφέρεται ιδιαίτερα για δραματοποίηση. Τα παιδιά μπορούν να προσθέσουν στην ιστορία πρόσωπα και διαλόγους, καθώς και να δώσουν μια διαφορετική εξέλιξη στην ιστορία.

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΣΕΛΙΔΩΝ 14-17

Τα χρόνια της Λενίτσας

► Στόχοι

- Διδασκαλία των ουδέτερων ουσιαστικών σε -μα
- Διδασκαλία της έγκλισης τόνου
- Διδασκαλία της παύλας διαλόγου
- Εξοικείωση με την παρομοίωση
- Προφορική και γραπτή έκφραση

Η υποχρεωτική μετακίνηση του τόνου στα προπαροξύτονα σε -μα ερμηνεύεται από τον γενικό κανόνα των ελληνικών ότι μια λέξη μπορεί να τονιστεί μόνο σε κάποια από τις τρεις τελευταίες συλλαβές της. Ο δάσκαλος μπορεί να χρησιμοποιήσει τη μετακίνηση του τόνου (δίνοντας, για παράδειγμα, στον πίνακα άτονους τύπους και από προπαροξύτονα και από παροξύτονα ουδέτερα σε -μα) ώστε να ελέγξει εάν οι μαθητές έχουν συνειδητοποιήσει τον κανόνα αυτό, που έχει γενική εφαρμογή στα ελληνικά.

Μετά τη συμπλήρωση της άσκησης 2 ο δάσκαλος δίνει στα παιδιά παρομοιώσεις γραμμένες με τη μια από τις δυο μορφές και ζητάει από τους μαθητές να γράψουν την άλλη μορφή. Στη συνέχεια τα παιδιά μπορούν να συνθέσουν τις δικές τους παρομοιώσεις, χρησιμοποιώντας και τους δύο γραμματικούς τύπους.

Μετά τη συμπλήρωση των ασκήσεων 3 και 4, για περισσότερη εξάσκηση στον τονισμό και στην παύλα διαλόγου, ο δάσκαλος δίνει στους μαθητές απλά κείμενα λίγων προτάσεων χωρίς τόνους και παύλες διαλόγου και τους ζητάει να τα προσθέσουν.

► Δραστηριότητες

1. Τα παιδιά φαντάζονται και περιγράφουν προφορικά και στη συνέχεια γραπτά το καινούριο σπίτι του Ξανθού Γεωργού, βάζοντας τις λεπτομέρειες που εκείνα επιθυμούν. Στη συνέχεια το ζωγραφίζουν ατομικά ή ομαδικά και τοποθετούν τις ζωγραφιές τους δίπλα σε εκείνες που έφτιαζαν για το παλιό σπίτι στην ενότητα «Ο Ξανθός Γεωργός και τα πονηρά ποντίκια». Τέλος, συγκρίνουν τις ζωγραφιές και συζητούν.
2. Οι μαθητές κάνουν έναν κατάλογο με όλα τα πράγματα που υπάρχουν μέσα στο ντουλάπι του Ξανθού Γεωργού. Ύστερα κάνουν έναν κατάλογο με τα πράγματα που υπάρχουν συνήθως στα ντουλάπια του δικού τους σπιτιού.
3. Τα παιδιά συζητάνε για το αν εκείνα ή οι οικογένειές τους έχουν κάποιο γούρι, τι είναι αυτό και πώς το διάλεξαν.

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΣΕΛΙΔΩΝ 18-21

Η Μεγάλη Μάνα

► Στόχοι

- Διδασκαλία του συγκριτικού βαθμού των επιθέτων
- Διδασκαλία των αριθμητικών μέχρι το εκατό
- Προφορική και γραπτή έκφραση

Κατά τη διδασκαλία της σύγκρισης πρέπει να δοθεί έμφαση στον σχηματισμό του συγκριτικού από το επίρρημα *πιο* και το απλό επίθετο και στην εκφορά του β' όρου της σύγκρισης με την πρόθεση *από* + αιτιατική. Σε αυτό το στάδιο, ο δάσκαλος θα πρέπει να περιοριστεί στην περιφραστική εκφορά της σύγκρισης, να αποφύγει δηλαδή τους αντίστοιχους μονολεκτικούς τύπους *ψηλότερος, μεγαλύτερος* κτλ., για τους εξής λόγους:

- α) Οι μονολεκτικοί τύποι έχουν πιο σύνθετη μορφολογία (*ψηλός: ψηλότερος, αλλά μεγάλος: μεγαλύτερος*).
- β) Η περιφραστική σύγκριση τείνει να γενικευθεί στα νέα ελληνικά υποκαθιστώντας σταδιακά την αντίστοιχη μονολεκτική.

Τα ίδια ισχύουν και για την περιφραστική σύγκριση με επιρρήματα, που θα διδαχθεί στην επόμενη ενότητα.

Προκειμένου να εξασκηθούν οι μαθητές στα αριθμητικά, ο δάσκαλος γράφει στον πίνακα ποσότητες ουσιαστικών (αρσενικών, θηλυκών και ουδετέρων), χρησιμοποιώντας αριθμούς και ζητάει από τα παιδιά να γράψουν τους αριθμούς με γράμματα, προσέχοντας ιδιαίτερα τις καταλήξεις.

Αφού ολοκληρωθεί η άσκηση 2, τα παιδιά μπορούν να εξασκηθούν προφορικά ή γραπτά συγκρίνοντας π.χ. το πάχος των βιβλίων τους, το μέγεθος των μαγαζιών του χωριού, ή το μέγεθος γειτονικών χωριών, το ύψος των σπιτιών τους κτλ.

► Δραστηριότητες

1. Οι μαθητές μπορούν να κάνουν έναν κατάλογο με τα χρώματα και να βρουν όσα περισσότερα πράγματα μπορούν που να έχουν το κάθε χρώμα.
2. Το μάθημα δίνει αφορμή για επανάληψη των βαθμών συγγένειας. Οι μαθητές φτιάχνουν το γενεαλογικό τους δέντρο με όσο το δυνατόν περισσότερες λεπτομέρειες.
3. Οι μαθητές δραματοποιούν τον διάλογο της Λενίτσας με τις γυναίκες για το βραχιόλι. Στη συνέχεια δημιουργούν αντίστοιχους αυτοσχέδιους διαλόγους ανταλλαγής αντικειμένων και τους γράφουν.
4. Με τις οδηγίες του δασκάλου παίζουν στην τάξη το παραδοσιακό παιχνίδι «κολοκυθιά», ώστε να εξασκηθούν στους αριθμούς.

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΣΕΛΙΔΩΝ 22-27

Ο χορός των αλεπούδων

► Στόχοι

- Σύνοψη του ενεστώτα
- Εξοικείωση με την παραγωγή επιρρημάτων από επίθετα
- Διδασκαλία του συγκριτικού βαθμού των επιρρημάτων
- Δημιουργική έκφραση
- Επανάληψη λεξιλογίου

Στην ενότητα αυτή συνοψίζονται οι βασικές κατηγορίες των ρημάτων στον ενεστώτα

που διδάχθηκαν στο «Τζεσούρ και Τζαρτζούρ» και στο πρώτο βιβλίο του «Μια φορά κι έναν καιρό».

Ο δάσκαλος πρέπει να ελέγξει τη γνώση του ενεστώτα μέσω της παραγωγής λόγου από τους μαθητές και σε καμία περίπτωση από την απομνημόνευση του γραμματικού πίνακα. Ο πίνακας υπάρχει για να έχουν οι μαθητές συγκεντρωμένα τα κλιτικά υποδείγματα που παρουσιάστηκαν σε διάφορες ενότητες και να μπορούν να ανατρέξουν εύκολα σε αυτά.

Κατά την επανάληψη του ενεστώτα, ο δάσκαλος θα πρέπει α) να δώσει έμφαση στο ότι ο ενεστώτας εκφράζει το παρόν (*τώρα / σήμερα*) ή την επανάληψη μιας πράξης που περιλαμβάνει το παρόν (*κάθε μέρα / συχνά*) και β) να τον συνδέσει με τα αντίστοιχα χρονικά επιρρήματα. Τα τελευταία θα χρησιμοποιηθούν σε επόμενη ενότητα για να γίνει σαφέστερη η διάκριση του αόριστου από τον ενεστώτα, κατά συνέπεια είναι σκόπιμο ο μαθητής να έχει προηγουμένως συνδέσει τη χρήση του ενεστώτα με αυτά.

Για περισσότερη εξάσκηση πάνω στα ρήματα, μετά τη συμπλήρωση των ασκήσεων 1 και 2, ο δάσκαλος δίνει στα παιδιά ένα απλό κείμενο απ' όπου λείπουν τα ρήματα και τους ζητάει να τα συμπληρώσουν.

Μοιράζει στους μαθητές φωτογραφίες από εφημερίδες και περιοδικά, όπου φαίνονται διάφοροι άνθρωποι να κάνουν κάτι και τους ζητάει να περιγράψουν τις εικόνες πρώτα προφορικά και στη συνέχεια γραπτά.

Μετά τη συμπλήρωση της άσκησης 3, ο δάσκαλος κάνει κι άλλες παρόμοιες ερωτήσεις στα παιδιά και τους ζητάει να απαντήσουν γραπτά ή/και προφορικά. Τέτοιες ερωτήσεις μπορεί να είναι:

«Τι κάνουν οι άνθρωποι όταν κρυώνουν / ζεσταίνονται / πεινάνε / νυστάζουν κτλ.», «Τι κάνουν τα παιδιά στη γιορτή...;»

Αφού συμπληρώσουν τις ασκήσεις που αφορούν τη σύγκριση, ο δάσκαλος ζητάει από τους μαθητές να απαντήσουν σε αντίστοιχες προφορικές ή γραπτές ερωτήσεις. Μπορούν να συγκρίνουν κάποια μεταφορικά μέσα για την ταχύτητά τους, κάποια βουνά για το ύψος τους κτλ.

► Δραστηριότητες

1. Οι μαθητές κάνουν έναν κατάλογο με τους καρπούς που μπορεί να μαζέψει κανείς από το δάσος. Αν είναι εύκολο, μπορούν να δημιουργήσουν μια συλλογή τέτοιων καρπών στην τάξη και να προσθέσουν λεζάντες.
2. Τα παιδιά φτιάχνουν ομαδικά ένα σκιάχτρο από άχρηστα υλικά και το τοποθετούν στην αυλή του σχολείου. Γράφουν σε κατάλογο τα υλικά κατασκευής.
3. Με αφορμή τα ποντίκια και τις αλεπούδες, γίνεται στην τάξη συζήτηση για τις τροφικές αλυσίδες και την οικολογική ισορροπία. Τα παιδιά συζητούν για κάποια πιθανή διατάραξη της οικολογικής ισορροπίας στην περιοχή τους, πού οφείλεται αυτή και τι συνέπειες έχει. Επικουρικά χρησιμοποιούνται τα βιβλία των άλλων μαθημάτων.
4. Η ενότητα προσφέρεται ιδιαίτερα για δραματοποίηση. Ο δάσκαλος ζητάει από τα παιδιά να προσθέσουν στην ιστορία πρόσωπα και ζώα και να δημιουργήσουν τους δικούς τους διαλόγους.

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΣΕΛΙΔΩΝ 28-31

Το μαντίλι της νεράιδας

► Στόχοι

- Διδασκαλία του υποκορισμού
- Διάκριση του ερωτηματικού και αιτιολογικού *γιατί*
- Εξοικείωση με την συμφωνία υποκειμένου / ρήματος
- Γραπτή έκφραση

Ο υποκορισμός στα ελληνικά είναι ένα σύνθετο φαινόμενο, τόσο από την άποψη της μορφής (ποικίλες καταλήξεις: *-άκι, -ούλα, -ίτσα* κτλ.) όσο και από την άποψη της σημασίας. Στο στάδιο αυτό εισάγεται απλώς το φαινόμενο, επειδή έχει γενικευμένη χρήση στα ελληνικά, μέσα από την παρουσίαση μιας βασικής κατάληξης του υποκορισμού (*-άκι*) και την έμφαση στη «σμικρυντική» του λειτουργία (κουτάκι = μικρό κουτί).

Το *γιατί* στα ελληνικά χρησιμοποιείται και ως εισαγωγικό ερωτήσεων και ως εισαγωγικό μιας δευτερεύουσας αιτιολογικής πρότασης. Σκοπός μας είναι να κατανοήσουν οι μαθητές τη διπλή του λειτουργία, γιατί στην τουρκική γλώσσα χρησιμοποιείται για την κάθε περίπτωση διαφορετική λέξη.

Στην ενότητα αυτή παρουσιάζονται μερικές μορφές της συμφωνίας του υποκειμένου με το ρήμα της πρότασης (κατά πρόσωπο και αριθμό). Παρατηρούμε τα εξής:

α) Το ρήμα συμφωνεί με το υποκείμενο κατά αριθμό:

εγώ (ενικός)	παίζω (ενικός)
εμείς (πληθυντικός)	παίζουμε (πληθυντικός)
εγώ και εσύ (αθροιστικά πληθυντικός)	παίζουμε (πληθυντικός)

β) Το ρήμα συμφωνεί με το υποκείμενο κατά πρόσωπο:

εγώ (α')	παίζω (α')
εσύ (β')	παίζεις (β')

Στις περιπτώσεις που έχουμε υποκείμενα σε διάφορα πρόσωπα, ακολουθείται γενικά μια ιεράρχηση από το πιο ισχυρό α', με δεύτερο το β' και τρίτο το γ':

εγώ (α') κι εσύ (β')	παίζουμε (α')
εγώ (α') κι ο Ναζίμ (γ')	παίζουμε (α')
εσύ (β') κι ο Ναζίμ (γ')	παίζετε (β')

Μετά τη συμπλήρωση της άσκησης 1, ο δάσκαλος ζητάει από τα παιδιά να χωριστούν σε ομάδες και να φτιάξουν έναν κατάλογο με ουδέτερα ουσιαστικά (λέξεις που μαζί τους βάζουμε το *το*). Στη συνέχεια τους ζητάει να σχηματίσουν υποκοριστικά.

Πριν τη συμπλήρωση της άσκησης 2, ο δάσκαλος μέσα από παραδείγματα καθημερινής επικοινωνίας, θέτοντας ερωτήσεις και ζητώντας από τα παιδιά να απαντήσουν αλλά και να θέσουν με τη σειρά τους ερωτήσεις, δείχνει τη διπλή λειτουργία του *γιατί*. Τέλος, ζητάει

από τα παιδιά να ετοιμάσουν ερωτήσεις με το *γιατί* και να πάρουν «συνεντεύξεις» από συμμαθητές τους.

Μετά τη συμπλήρωση της άσκησης 3, ο δάσκαλος ζητάει από τα παιδιά να ετοιμάσουν παρόμοιες φράσεις για τους εαυτούς τους και τους συμμαθητές τους και να τις διαβάσουν στην τάξη.

► Δραστηριότητες

1. Ο δάσκαλος ζητάει από τα παιδιά να φτιάξουν στο τετράδιό τους μια μικρή ιστορία με λέξεις από τον κατάλογο των υποκοριστικών. Τα παιδιά διαβάζουν τις ιστορίες τους στην τάξη.
2. Ο δάσκαλος ετοιμάζει μικρά κομμάτια χαρτιού, διπλάσια από τα παιδιά της τάξης. Μοιράζει από ένα χαρτάκι και ζητάει από κάθε παιδί να γράψει μια ερώτηση με το *γιατί*. Στη συνέχεια μοιράζει δεύτερο χαρτάκι και τους ζητάει να γράψουν την απάντηση στην ερώτηση που έθεσαν χρησιμοποιώντας και πάλι το *γιατί*. Ανακατεύει σε δυο χωριστά κουτιά τις ερωτήσεις και τις απαντήσεις. Τέλος, τα παιδιά τις ταιριάζουν σε ζευγάρια. Παραλλαγή: Τα παιδιά τραβούν στην τύχη μια απάντηση για κάθε ερώτηση. Το συχνά παράλογο αποτέλεσμα είναι διασκεδαστικό.
3. Ο δάσκαλος ζητάει από τα παιδιά να διατυπώσουν υποθέσεις για τη συνέχεια της ιστορίας.

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΣΕΛΙΔΩΝ 32-35

Η τελευταία νύχτα

► Στόχοι

- Εξοικείωση με το αντικείμενο σε απλές προτάσεις
- Εξοικείωση με τις επαυξημένες προτάσεις και τους επιρρηματικούς προσδιορισμούς
- Διδασκαλία των αντωνυμιών *κανένας / τίποτα* και των επιρρημάτων *καθόλου, ποτέ, πουθενά*
- Καλλιέργεια της προφορικής και της γραπτής έκφρασης

Στην άσκηση 1 ο μαθητής πρέπει να επιλέξει για το κάθε ρήμα το κατάλληλο αντικείμενο συνδυαστικά. Με βάση τη γνώση της σημασίας του *διαβάζω* μπορεί να κατευθυνθεί και προς το *αγγλικά* και προς το *βιβλία*, αποκλείοντας τελικά το *αγγλικά* γιατί είναι το μόνο δυνατό συμπλήρωμα για το *μαθαίνει* κ.ο.κ.

Ο δάσκαλος μπορεί να πάρει ως βάση ένα ρήμα και να ζητήσει από τους μαθητές να φτιάξουν προτάσεις με κάθε είδους δυνατά συμπληρώματα, ρωτώντας για παράδειγμα «τι μπορούμε να φάμε / να πιούμε / να ακούσουμε / να δούμε / να μυρίσουμε...».

Στην επόμενη άσκηση ο μαθητής μπορεί να διαλέξει οποιαδήποτε από τις επιλογές που του δίνονται, ώστε να φτιάξει τη δική του ιστορία. Σκοπός είναι:

- α) Να φανεί ότι μια επιρρηματική σχέση μπορεί να εκφραστεί με διάφορους τρόπους. Ο χρόνος, για παράδειγμα, εκφράζεται και με επίρρημα και εμπρόθετα (*αργά / στις εφτά*).
- β) Να βοηθήσουμε τους μαθητές να ομαδοποιήσουν τους τρόπους με τους οποίους εκφράζεται μια επιρρηματική σχέση. Για παράδειγμα, τα *με* και *χωρίς* εκφράζουν και τα δύο τον τρόπο (*με μέλι / χωρίς ζάχαρη*).

Στο στάδιο αυτό ο δάσκαλος κάνει απλές ερωτήσεις με *πότε / πού / πώς / πόσο*, ώστε

να απαντήσουν οι μαθητές με διάφορους τρόπους. Στη συνέχεια λέει μια πρόταση με μια επιρρηματική σχέση (*πηγαίνω στο σχολείο με τα πόδια*) και ζητάει από τους μαθητές να κάνουν αυτοί την ερώτηση.

Μετά τη συμπλήρωση της άσκησης ο δάσκαλος δίνει στα παιδιά μερικές απλές επιρρηματικές εκφράσεις και τους ζητάει να φτιάξουν μια μικρή ιστορία. Όλες οι ιστορίες διαβάζονται στην τάξη.

Στην ενότητα αυτή παρουσιάζονται οι αντωνυμίες *κανένας / τίποτα* και τα επιρρήματα *καθόλου, ποτέ, πουθενά* σε αρνητικές προτάσεις. Οι λέξεις αυτές δεν έχουν από μόνες τους αρνητική σημασία, αλλά σε συνδυασμό με την άρνηση. Αυτό προκύπτει από τη χρήση τους με άλλη σημασία σε ερωτήσεις του τύπου *Είδες κανέναν χτες το βράδυ;*. Κατά συνέπεια, θα πρέπει να διδαχθούν στους μαθητές με έμφαση στην υποχρεωτική συνεμφάνισή τους με την άρνηση *δεν*, και όχι αυτόνομα, σαν λέξεις που εκφράζουν άρνηση.

Μετά τη συμπλήρωση της σχετικής άσκησης ο δάσκαλος ζητάει από τα παιδιά να φτιάξουν προφορικά και γραπτά αντίστοιχες αρνητικές προτάσεις,

► Δραστηριότητες

1. Ο δάσκαλος και τα παιδιά διηγούνται τα όνειρά τους. Σε χαρτί Α4 κάθε παιδί ζωγραφίζει και περιγράφει ένα όνειρό του. Τα έργα των παιδιών δένονται σε βιβλίο τάξης.
2. Τα παιδιά επιλέγουν δυο ήρωες, τους δίνουν όνομα και στη συνέχεια φτιάχνουν την ιστορία τους. Ο δάσκαλος θέτει ερωτήσεις που βοηθούν στην εξέλιξη της πλοκής και απαιτούν απαντήσεις που εμπεριέχουν επιρρηματικούς προσδιορισμούς. Π.χ. «Με τι έφτασε στο δάσος;», «Πότε έφτασε;», «Πού κάθισε;». Η ιστορία γράφεται σε χαρτί του μέτρου.

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΣΕΛΙΔΩΝ 36-39

Το ημερολόγιο των κοριτσιών

► Στόχοι

- Εισαγωγή στον αόριστο
- Διδασκαλία καταλήξεων αορίστου
- Διδασκαλία αορίστου συχνόχρηστων ρημάτων
- Επανάληψη του σχετικού με τον καιρό λεξιλογίου
- Κατανόηση της γραμμής χρονικής εξέλιξης

Στην ενότητα αυτή εισάγεται ο αόριστος ως ο βασικός χρόνος της περιγραφής πράξεων που συνέβησαν στο παρελθόν. Ο αόριστος αντιπαραβάλλεται με τον ενεστώτα, που συνδέεται κατεξοχήν με το παρόν. Στην αντιπαραβολή αυτή χρησιμοποιούμε χρονικές εκφράσεις που συναντήσαμε στον ενεστώτα (*τώρα / σήμερα / κάθε μέρα*) και εισάγουμε χρονικές εκφράσεις που συνδέονται κατεξοχήν με τον αόριστο, όπως το *χτες* ή το *πριν από...* Στο στάδιο αυτό (άσκηση 1), σκοπός μας είναι να συνειδητοποιήσει ο μαθητής ότι το παρελθόν οριοθετείται με βάση τη γνώση για το παρόν και όχι να εξοικειωθεί με τη μορφολογία (κλίση) του αορίστου.

Στο επόμενο μέρος της ενότητας παρουσιάζονται οι βασικές καταλήξεις του αορίστου και δίνονται τα βασικά συχνόχρηστα ρήματα με ανώμαλο σχηματισμό του αορίστου.

Οι επόμενες δύο ασκήσεις σκοπό έχουν να εξασκήσουν τον μαθητή αφενός στις κατα-

λήξεις του αορίστου (άσκηση 2), αφετέρου στη γνώση του θέματος των ανώμαλων αυτών ρημάτων (άσκηση 3). Στις επόμενες ενότητες τα ρήματα αυτά θα ζητηθούν ξανά από τους μαθητές, ώστε να εμπεδωθούν πληρέστερα.

Πριν τη συμπλήρωση των ασκήσεων, ο δάσκαλος ρωτάει τα παιδιά τι έκαναν σε διάφορα χρονικά σημεία του παρελθόντος (*χτες, την περασμένη βδομάδα, το περασμένο καλοκαίρι κτλ.*). Λέει και ο ίδιος αντίστοιχα παραδείγματα από τη δική του ζωή.

► Δραστηριότητες

1. Οι μαθητές ρωτάνε τους πιο ηλικιωμένους του χωριού για τις διάφορες αλλαγές που έγιναν στο χωριό με το πέρασμα των χρόνων και τις καταγράφουν. Ακόμη συζητούν με τους μεγαλύτερους για το παρελθόν του σχολείου. Πότε χτίστηκε, τι αλλαγές έγιναν, πώς γίνονταν τα μαθήματα παλιά κτλ. Τέλος, φτιάχνουν στην τάξη μια ιστορική γραμμή και, με αφετηρία το παρόν, μετά από συζήτηση, σημειώνουν κατά μήκος της τις αλλαγές.
2. Τα παιδιά γράφουν το προσωπικό τους ημερολόγιο αλλά και το ημερολόγιο τάξης, σε συνδυασμό με τον καιρό της κάθε μέρας (βλ. σχετικά *Οδηγίες 4^{ου} βιβλίου της Α' τάξης και 2^{ου} βιβλίου της Β' τάξης*).
3. Κάθε παιδί γράφει στο τετράδιό του μυστικά τι θα ήθελε να βρει στο σεντούκι και με ποιο επάγγελμα συνδέεται αυτό το αντικείμενο. Στη συνέχεια με μιμική δείχνει στα άλλα παιδιά αυτό το επάγγελμα. Τα παιδιά διατυπώνουν υποθέσεις.

-ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΣΕΛΙΔΩΝ 40-43

Το ξύλινο αλογάκι

Α'

► Στόχοι

- Ο αόριστος του *είμαι*
- Διδασκαλία αορίστου: ο κανόνας του τόνου στην τρίτη συλλαβή
- Εξοικείωση με τη χρήση του αορίστου
- Καλλιέργεια της γραπτής έκφρασης
- Ανάπτυξη της δημιουργικότητας

Στο πρώτο μέρος της ενότητας, που καλύπτεται από την άσκηση 1, δίνονται άλλα δύο συχνόχρηστα ανώμαλα ρήματα και πλήρης ο αόριστος του ρήματος *είμαι*, που είναι ανώμαλος και ως προς τον σχηματισμό του θέματος και ως προς τον σχηματισμό της κατάληξης. Καλό θα ήταν να τονίσει ο δάσκαλος ότι αυτή η κατάληξη συναντάται στο *είμαι*, και μόνο σε αυτό.

Με την άσκηση 1 εξετάζονται τα ρήματα που παρουσιάστηκαν στην ενότητα αυτή, μαζί με ανώμαλα ρήματα της προηγούμενης ενότητας (σελ. 39). Επειδή σε αυτό το στάδιο δεν περιμένουμε να έχουν εμπεδωθεί πλήρως οι τύποι των ανώμαλων αορίστων, οι μαθητές θα πρέπει να ανατρέχουν στις αντίστοιχες σελίδες με τους γραμματικούς πίνακες, ώστε να βοηθούνται στη συμπλήρωση των ασκήσεων.

Ο δάσκαλος συνεχίζει τις απλές ασκήσεις παραγωγής λόγου στον αόριστο, ζητώντας από τους μαθητές να μιλήσουν για το τι έκαναν την προηγούμενη μέρα.

Στο δεύτερο μέρος της ενότητας (σελ. 42-43) παρουσιάζεται ο κανόνας του τόνου στην τρίτη συλλαβή. Αντίθετα με τα ρήματα που παρουσιάστηκαν μέχρι τώρα, όπως τα *πίνω: ήπια, παίρνω: πήρα*, τα περισσότερα ρήματα στον αόριστο ακολουθούν έναν ιδιαίτερο τονισμό. Τονίζονται στην τρίτη από το τέλος συλλαβή (πρβλ. *αγοράζω: αγόρασα, αλλά αγοράσαμε*), ενώ αν το θέμα δεν επαρκεί για να υπάρξει τρίτη συλλαβή αναπτύσσεται μια ακόμα συλλαβή με τη μορφή του *ε-*, ώστε να γίνει φορέας τόνου (*έκανα, αλλά κάναμε*). Ο κανόνας αυτός καλύπτει την πλειοψηφία των ρημάτων στον αόριστο, είτε έχουν ομαλό θέμα (*χορεύω: χόρεψα*) είτε ανώμαλο (*δίνω: έδωσα*), για το λόγο αυτό πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση.

Μετά τη συμπλήρωση των ασκήσεων ο δάσκαλος ζητάει από τα παιδιά να πουν και στη συνέχεια να γράψουν *κάτι που κάνουν κάθε μέρα* (μια φράση ο καθένας). Κατόπιν λένε το ίδιο κείμενο αρχίζοντας με τη λέξη *χτες*.

Ακόμη, για περισσότερη εξάσκηση, θέτει στα παιδιά ερωτήσεις χρησιμοποιώντας τα ρήματα της ενότητας αυτής και τους ζητάει να συνεχίσουν μεταξύ τους τις ερωταποκρίσεις. Φροντίζει ώστε να χρησιμοποιούνται όλα τα πρόσωπα των ρημάτων. Π.χ. «Χτες τι ώρα μπήκαμε στην τάξη;», «Πού ήσασταν χτες το απόγευμα;».

► Δραστηριότητες

1. Συζητούν για ταξίδια στον ουρανό. Τα παιδιά υποθέτουν, περιγράφουν και να ζωγραφίζουν τι έβλεπε ο πρίγκιπας από ψηλά.
2. Ο δάσκαλος ζητάει από τα παιδιά να υποθέσουν και να γράψουν τη συνέχεια της ιστορίας.

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΣΕΛΙΔΩΝ 44-47

Το ξύλινο αλογάκι

Β΄

► Στόχοι

- Διδασκαλία του αορίστου των ρημάτων σε *-ώνω, -άω, -ίζω, -εύω*
- Προφορική και γραπτή έκφραση
- Καλλιέργεια της φαντασίας και της δημιουργικότητας

Στην ενότητα αυτή παρουσιάζονται ορισμένες ομάδες ρημάτων με ομαλό σχηματισμό στον αόριστο. Αντίθετα με τα ανώμαλα ρήματα που παρουσιάστηκαν στις προηγούμενες ενότητες, εδώ ο μαθητής πρέπει να συνειδητοποιήσει ότι η γνώση του ενεστώτα μπορεί να κάνει προβλέψιμο τον σχηματισμό του αορίστου. Γνωρίζοντας δηλαδή ότι ένα ρήμα τελειώνει σε *-ώνω* μπορούμε να γνωρίζουμε ότι υποχρεωτικά θα σχηματίσει αόριστο σε *-ωσα*. Σε αυτό το στάδιο επιμένουμε μόνο σε κάποιες βασικές καταλήξεις με γενική εφαρμογή, αφήνοντας επιμέρους διακρίσεις για επόμενες τάξεις.

Μετά τη συμπλήρωση των ασκήσεων ο δάσκαλος ζητάει από τα παιδιά να γράψουν *τι κάνουν κάθε μέρα*. Στη συνέχεια, γράφουν το ίδιο κείμενο αρχίζοντας από τη λέξη *χτες*.

Ακόμη, για περισσότερη εξάσκηση, θέτει στα παιδιά ερωτήσεις χρησιμοποιώντας τα ρήματα της ενότητας αυτής και τους ζητάει να συνεχίσουν μεταξύ τους τις ερωταποκρίσεις. Φροντίζει να χρησιμοποιούνται όλα τα πρόσωπα των ρημάτων.

► Δραστηριότητες

1. Ο δάσκαλος ζητάει από τα παιδιά να υποθέσουν και να γράψουν τη συνέχεια της ιστορίας.
2. Με τη βοήθεια ενός προβολέα ή φακού, δάσκαλος και παιδιά παίζουν με τις σκιές. Κάθε παιδί σχηματίζει με τα χέρια του τη σκιά κάποιου ζώου και τα υπόλοιπα παιδιά υποθέτουν την ταυτότητά του.
3. Τα παιδιά φτιάχνουν μια ομαδική ιστορία κατά το πρότυπο της άσκησης 1, τη γράφουν και την εικονογραφούν.

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΣΕΛΙΔΩΝ 48-51

Το ξύλινο αλογάκι

Γ΄

► Στόχοι

- Επανάληψη του αορίστου
- Γραπτή και προφορική έκφραση
- Επανάληψη λεξιλογίου

Στην ενότητα αυτή ολοκληρώνεται η παρουσίαση του αορίστου και παρέχονται κάποιες βασικές επαναληπτικές ασκήσεις. Με τη διδασκαλία των ενοτήτων που καλύπτουν τον αόριστο (σελ. 36-51) είναι βασικό ο μαθητής να έχει κατανοήσει ότι η γνώση του σχηματισμού του αορίστου προϋποθέτει τα εξής:

- α) Τη γνώση της κατάληξης του αορίστου, κοινή για όλα τα ρήματα με εξαίρεση το *είμαι*.
- β) Τη γνώση του κανόνα του τόνου στην τρίτη συλλαβή, κοινού για όλα τα ρήματα, με εξαίρεση τα «αναύξητα» ανώμαλα συχνόχρηστα (σελ. 39 και 41).
- γ) Τη γνώση του σχηματισμού του θέματος, που είναι είτε ανώμαλο (μη προβλέψιμο) είτε ομαλό (προβλέψιμο), με βάση το θέμα του ενεστώτα.

► Δραστηριότητες

1. Ο δάσκαλος ζητάει από τα παιδιά να περιγράψουν ένα γάμο όπου έχουν πάει και στη συνέχεια τον γάμο της κόρης του πασά. Τέλος, σε χαρτί Α4 ζωγραφίζουν και από κάτω περιγράφουν σκηνές από τον γάμο. Τα χαρτιά δένονται σε βιβλίο της τάξης.
2. Κάνουν ένα κατάλογο με τα δώρα που πήραν οι μελλοντοίμοι.
3. Κάθε παιδί, αλλά και ο δάσκαλος, διηγείται και στη συνέχεια γράφει και εικονογραφεί μια μικρή ιστορία που του συνέβη στο παρελθόν ξεκινώντας από τη φράση *Όταν ήμουν μικρός / μικρή....* Οι ιστορίες δένονται σε βιβλίο της τάξης.

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΣΕΛΙΔΩΝ 52-55

Η μάνα μας η νεράιδα

► Στόχοι

- Επανάληψη στους ασθενείς τύπους της προσωπικής αντωνυμίας (*με / μου* κτλ.)

- Επανάληψη στα ερωτηματικά στοιχεία (*ποιος, πότε, πού* κτλ.)
- Κατανόηση της χρήσης λεξικού
- Καλλιέργεια της προφορικής έκφρασης
- Καλλιέργεια της γραπτής έκφρασης

Στην ενότητα αυτή επαναλαμβάνονται οι ασθενείς τύποι της προσωπικής αντωνυμίας. Πρέπει να δοθεί και πάλι έμφαση από τον δάσκαλο στο ότι η επιλογή του τύπου *τον* ή του τύπου *του* (για παράδειγμα) εξαρτάται από τη σύνταξη του ρήματος και μόνο. Επιλέγουμε δηλαδή *τον* όταν το ρήμα συντάσσεται με απλή αιτιατική (*βλέπω τον Γιάννη: τον βλέπω*) και *του* όταν το ρήμα συντάσσεται με εμπρόθετο (*μιλάω με τον Γιάννη / στον Γιάννη: του μιλάω*).

Πριν τη συμπλήρωση της άσκησης 1, ο δάσκαλος με μερικά παραδείγματα στον πίνακα υπενθυμίζει τη χρήση των ασθενών τύπων της προσωπικής αντωνυμίας. Αν κρίνει σκόπιμο, δίνει στα παιδιά επιπλέον ασκήσεις.

Μετά τη συμπλήρωση της άσκησης 2, ο δάσκαλος ζητάει από τα παιδιά να γράψουν τρεις τέσσερις ερωτήσεις και να τις απευθύνουν στον διπλανό τους, ο οποίος απαντάει σ' αυτές.

► Δραστηριότητες

1. Τα παιδιά διατυπώνουν υποθέσεις για το περιεχόμενο της γλώσσας των λουλουδιών. Φτιάχνουν ένα μικρό απλό λεξικό αυτής της γλώσσας.
2. Συζητούν στην τάξη για τις ιστορίες που διάβασαν σε αυτό το βιβλίο. Κάθε παιδί λέει ποια του άρεσε περισσότερο και γιατί.
3. Φτιάχνουν μια ομαδική ιστορία με ήρωες από τα κείμενα του βιβλίου τους. Τη γράφουν και την εικονογραφούν.

**ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ
ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΤΗΣ Γ΄ ΤΑΞΗΣ**

«ΜΙΑ ΦΟΡΑ ΚΙ ΕΝΑΝ ΚΑΙΡΟ»

**ΒΙΒΛΙΟ 2γ
«Τριαντάφυλλο και γαρδένια»**

ΣΤΟΧΟΙ (ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΙ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΙ)

A)

- Εξάσκηση στη χρήση του μέλλοντα
- Διδασκαλία του μέλλοντα ανώμαλων συχνόχρηστων ρημάτων
- Κατανόηση της αντίθεσης στη σημασία των λέξεων
- Κατανόηση της χρήσης των εκφράσεων « τι σημαίνει» και «πώς το λέμε»
- Εξοικείωση με την υποτακτική
- Διδασκαλία της προστακτικής
- Εξοικείωση με ανώμαλους τύπους της προστακτικής
- Κατανόηση της συνάρτησης του κάθε χρόνου με μια χρονική βαθμίδα (παρόν, παρελθόν, μέλλον)
- Επανάληψη του τόνου σε συνδυασμό με τα διαλυτικά
- Επανάληψη των συνδέσμων
- Επανάληψη της παρομοίωσης

B)

- Ανάπτυξη της γραπτής έκφρασης
- Ανάπτυξη της προφορικής έκφρασης
- Ανάπτυξη της δημιουργικής έκφρασης
- Εμπλουτισμός λεξιλογίου
- Εξάσκηση στην κατηγοριοποίηση
- Κατανόηση της χρήσης λεξικού
- Εξάσκηση σε γλωσσικά παιχνίδια (συνειδητοποίηση της μορφολογίας της γλώσσας)
- Δημιουργική έκφραση

ΔΙΔΑΚΤΙΚΑ ΜΕΣΑ

- Το 2ο τετράδιο ασκήσεων
- Τα βιβλία της Δράσης 3
- Η κασέτα ήχου της Δράσης 3 {Να 'χαμε και τι να 'χαμε!}
- Τα συνοδευτικά εξωσχολικά βιβλία

ΧΡΟΝΙΚΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ:

Ένας μήνας

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΣΕΛΙΔΩΝ 2-3

Η λίμνη της Λειλάνθης

► Στόχοι

- Επανάληψη του τόνου σε συνδυασμό με τα διαλυτικά
- Επανάληψη των συνδέσμων
- Επανάληψη της παρομοίωσης
- Ανάπτυξη της προφορικής έκφρασης

Μέχρι τώρα ο μαθητής έχει διδαχθεί κάποιες ακολουθίες γραμμάτων που αντιστοιχούν σε ένα φωνήεν. Τέτοια είναι η ακολουθία *αι*, όπως προφέρεται στη λέξη *παιδάκια*. Υπάρχουν όμως περιπτώσεις που η ίδια ακολουθία αντιστοιχεί σε δύο ξεχωριστά φωνήεντα, όπως στη λέξη *παιδάκια*. Σε αυτή την περίπτωση χρησιμοποιούμε τα διαλυτικά. Τα τελευταία χρησιμοποιούνται μόνο στην περίπτωση που ο τόνος δεν επαρκεί για να δηλώσει αυτή τη διαφορά. Για παράδειγμα, στη λέξη Μάιος το τονικό σημάδι δείχνει ήδη ότι τα γράμματα αντιστοιχούν σε δύο διακριτά φωνήεντα, άρα τα διαλυτικά είναι περιττά. Αυτό ισχύει για όλες τις περιπτώσεις που τονίζεται το πρώτο από τα γράμματα της ακολουθίας και όχι το δεύτερο ή κανένα από αυτά (πρβλ. *ταΐζω*, *γαϊδούρι*). Στα κεφαλαία γράμματα, όπου λείπει παντελώς ο τόνος, βάζουμε διαλυτικά σε όλες τις παραπάνω περιπτώσεις.

Επαναλαμβάνονται οι σύνδεσμοι παρατακτικοί (*και*, *αλλά*, *ή*) και υποτακτικοί (*όταν*, *που*, *γιατί*), που έχουν διδαχθεί έως τώρα.

Πριν τη συμπλήρωση της άσκησης 1, ο δάσκαλος εξηγεί με παραδείγματα στον πίνακα τη χρήση των διαλυτικών. Η συμπλήρωση της άσκησης 1 μπορεί, να γίνει και ομαδικά στον πίνακα. Τα παιδιά διαβάζουν πρώτα την κάθε λέξη, όπως είναι γραμμένη, και στη συνέχεια, κάνοντας χρήση τόνων και διαλυτικών, προσπαθούν να τη γράψουν σωστά στην κατάλληλη στήλη. Αφού συμπληρωθεί η άσκηση, ο δάσκαλος μπορεί να δώσει στα παιδιά κι άλλες λέξεις για να τοποθετήσουν τόνους και διαλυτικά. Συχνά τα ονόματα και τα επώνυμα των παιδιών προσφέρονται για περισσότερη εξάσκηση στα διαλυτικά (*Χουσεΐν*, *Αϊσέ*, *Σαΐντ*).

Τα παιδιά ανοίγουν έναν κατάλογο στα τετράδιά τους όπου συγκεντρώνουν όσες λέξεις με διαλυτικά συναντούν από τώρα και στο εξής.

Σ:η συμπλήρωση της άσκησης 2 τα παιδιά μπορούν να δοκιμάσουν διαδοχικά διαφορετικούς συνδέσμους από τη λίστα μέχρι να ανακαλύψουν εκείνον που ταιριάζει. Στη συνέχεια γράφουν στα τετράδιά τους δικές τους προτάσεις που να περιέχουν τους παραπάνω συνδέσμους.

► Δραστηριότητες

1. Τα παιδιά ζητάνε από τους παππούδες και τους γονείς τους να τους αφηγηθούν κάποιο παραμύθι, το οποίο καταγράφουν. Στη συνέχεια τα ίδια αφηγούνται το παραμύθι στην τάξη. Ακόμη, καλούν κάποιον ενήλικα συγγενή τους να έρθει και να αφηγηθεί ένα παραμύθι στην τάξη.
2. Τα παιδιά ζωγραφίζουν τη λίμνη της Λειλάνθης, όπως εκείνα τη φαντάζονται. Οι ζωγραφιές μπορεί να είναι ατομικές ή ομαδικές. Ο δάσκαλος μπορεί να βοηθήσει κάνοντας

ερωτήσεις όπως: *Τι σχήμα / μέγεθος / χρώμα έχει; Τι υπάρχει μέσα / έξω / γύρω από τη λίμνη* κτλ. Κάθε παιδί ή ομάδα περιγράφει στην τάξη τη λίμνη του.

3. Με αφορμή τις παρομοιώσεις που υπάρχουν για τη λίμνη στο βιβλίο οι μαθητές γράφουν κι άλλες δικές τους παρομοιώσεις για λίμνη ή για θάλασσα.

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΣΕΛΙΔΩΝ 4-7

Η λίμνη της Λειλάνθης (β)

► Στόχοι

- Κατανόηση της αντίθεσης στη σημασία των λέξεων
- Δημιουργική έκφραση
- Καλλιέργεια του προφορικού και του γραπτού λόγου

Στην ενότητα αυτή καλύπτεται το φαινόμενο της αντίθεσης στη σημασία λέξεων από διάφορα μέρη του λόγου και όχι μόνο από την κατηγορία των επιθέτων. Έτσι, συνεξετάζεται η αντίθεση σε ρήματα (κουράζομαι / ξεκουράζομαι), προθέσεις (με / χωρίς), επιρρήματα (πάνω / κάτω) κτλ. Σκοπός είναι να συνειδητοποιήσει ο μαθητής ότι αυτό που ονομάζουμε αντίθεση ισχύει για τη γλώσσα στο σύνολό της, καθώς και να τη συσχετίσει με τη μητρική του γλώσσα.

Με αφορμή την άσκηση 1 τα παιδιά σχηματίζουν και γράφουν στα τετράδιά τους ζευγάρια αντίθετων λέξεων.

Η άσκηση 2 ελέγχει σε ποιο βαθμό τα παιδιά έχουν κατανοήσει το κείμενο και κατακτήσει το λεξιλόγιο. Ο δάσκαλος ζητάει από τα παιδιά να συμπληρώσουν παρόμοιες προτάσεις στον πίνακα, παίρνοντας αφορμή τόσο από τις ενότητες «Η λίμνη της Λειλάνθης α και β» όσο κι απ' αυτές του προηγούμενου βιβλίου.

► Δραστηριότητες

1. Τα παιδιά χωρίζονται σε δύο ομάδες. Η κάθε ομάδα φτιάχνει έναν κατάλογο με λέξεις και η άλλη ομάδα βρίσκει και γράφει τις αντίθετες.
2. Με αφορμή τα λουλούδια που υπάρχουν στα μαλλιά και στο φουστάνι της Λειλάνθης τα παιδιά κάνουν στα τετράδιά τους έναν κατάλογο με ονόματα λουλουδιών. Ο κατάλογος μπορεί να είναι δίγλωσσος (ελληνικά και τουρκικά).
3. Τα παιδιά φαντάζονται τι άλλα φαγητά τρώει ο κακός δράκος. Γράφουν το μενού του δράκου για όλη τη βδομάδα. Αντίστοιχα φτιάχνουν έναν κατάλογο με τα φαγητά της καλής νεράιδας.
4. Ζωγραφίζουν σε χαρτί του μέτρου, σε φυσικό μέγεθος τη Λειλάνθη και τον κακό δράκο: Ένα παιδί ξαπλώνει στο χαρτί του μέτρου και ένα άλλο σχεδιάζει το περίγραμμά του. Οι ζωγραφιές μπορούν να είναι ομαδικές. Τα παιδιά βάζουν στις ζωγραφιές όσες περισσότερες λεπτομέρειες μπορούν.
5. Στη συνέχεια, μετά από συζήτηση, κάθε παιδί φαντάζεται μια διαφορετική σκηνή από το κυνηγητό του δράκου. Σε χαρτί Α4 χωρισμένο στη μέση τη ζωγραφίζει και από κάτω την περιγράφει. Όλες οι ζωγραφιές-ιστορίες των παιδιών δένονται σε βιβλίο της τάξης.

6. Η ενότητα προσφέρεται ιδιαίτερα για δραματοποίηση. Εκτός από τη νεράιδα και το δράκο τα παιδιά μπορούν να πάρουν και διάφορους άλλους ρόλους όπως: φίλη της νεράιδας, φίλος του δράκου, ζαχαροπλάστης, χωρικοί κτλ.
7. Τα παιδιά σκέφτονται και γράφουν μια δική τους εκδοχή για το τέλος του παραμυθιού της Λειλάνθης.

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΣΕΛΙΔΩΝ 8-11

Ψέματα κι αλήθεια

► Στόχοι

- Εξάσκηση στη χρήση του μέλλοντα
- Διδασκαλία του μέλλοντα ανώμαλων συχνόχρηστων ρημάτων
- Καλλιέργεια της γραπτής έκφρασης

Στην ενότητα αυτή εισάγεται ο μέλλοντας ως βασικός χρόνος για την αφήγηση πράξεων που δεν έχουν συμβεί ακόμα. Η επιλογή του συνοπτικού μέλλοντα σε σχέση με τον εξακολουθητικό γίνεται για τους λόγους που έχουν ήδη εκτεθεί στη διδασκαλία του αορίστου (αφήγηση του παρελθόντος).

Στο πρώτο στάδιο, την εισαγωγή δηλαδή στον μέλλοντα, στόχος δεν είναι η εξάσκηση στη μορφολογία αλλά η συνειδητοποίηση από τον μαθητή της χρονικής βαθμίδας που καλύπτει αυτός ο χρόνος. Αυτό γίνεται μέσα από την αντιπαραβολή των τυπικών χρονικών εκφράσεων (επιρρήματα κ.ά.) που συνδέονται με τον μέλλοντα με τα χρονικά επιρρήματα που συνδέονται με τον ενεστώτα.

Στη συνέχεια παρουσιάζεται ο μέλλοντας (ανώμαλος) συχνόχρηστων ρημάτων, όπως τα *πίνω* (θα *πιω*), *τρώω* (θα *φάω*), *έρχομαι* (θα *έρθω*). Ως προς την κλίση τους, τα ρήματα αυτά χωρίζονται σε τρεις κατηγορίες:

- α) Ρήματα που κλίνονται όπως το *πάω* (*τρώω*, *θα φάω*).
- β) Ρήματα που κλίνονται όπως το *μπορώ* (*μπαίνω*, *θα μπω*).
- γ) Ρήματα που κλίνονται όπως το *ψάχνω* (*έρχομαι*, *θα έρθω*).

Σε όλες τις περιπτώσεις παρατηρούμε ότι ο μέλλοντας δεν έχει ξεχωριστές καταλήξεις, αλλά τις «δανείζεται» από τον ενεστώτα. Καλό θα ήταν λοιπόν να επισημανθεί αυτό στους μαθητές ώστε να διευκολυνθούν στην κλίση του συνοπτικού μέλλοντα.

Παράλληλα με τη συμπλήρωση των ασκήσεων 1 και 2, για περισσότερη εξάσκηση στον μέλλοντα ο δάσκαλος γράφει στον πίνακα αντίστοιχα δικά του παραδείγματα και ζητάει από τα παιδιά να συμπληρώσουν τον σωστό τύπο του ρήματος. Επιμένει περισσότερο στα ρήματα που διαπιστώνει ότι τα παιδιά αντιμετωπίζουν μεγαλύτερη δυσκολία.

► Δραστηριότητες

1. Τα παιδιά σκέφτονται και γράφουν ένα δικό τους παραμύθι, όπως αυτά που λένε οι νεράιδες στα παιδιά τους. Ο δάσκαλος εφιστά την προσοχή στο ότι τα ρήματα που θα χρησιμοποιηθούν πρέπει να είναι στον μέλλοντα. Ακόμη, στο πλαίσιο της ίδιας δραστηριότητας, τα παιδιά μετατρέπουν παραμύθια από βιβλία της βιβλιοθήκης του σχολείου

ή από τις δικές τους προηγούμενες καταγραφές ή και από τα προηγούμενα βιβλία για τη διδασκαλία της γλώσσας σε «νεραϊδοπαραμύθια», μετατρέποντας τον αόριστο ή τον ενεστώτα σε μέλλοντα.

2. Τα παιδιά, αφού βρουν ποια είναι τα τρία ψέματα, αφηγούνται ξανά το παραμύθι της νεράιδας δίνοντας το σωστό τέλος στην ιστορία του ξανθού γεωργού.
3. «Ψέματα κι αλήθεια, έτσι λεν τα παραμύθια». Οι μαθητές βρίσκουν κι άλλες χαρακτηριστικές φράσεις που χρησιμοποιούνται στην αφήγηση των παραμυθιών. Π.χ. «Κόκκινη κλωστή δεμένη...» ή «Και ζήσαμε εμείς καλά κι αυτοί καλύτερα» κτλ. Μπορούν ακόμη να ξαναδιαβάσουν την αρχή του παραμυθιού της προηγούμενης ενότητας «Ήταν και δεν ήταν, κάποτε ήταν...», (σελ. 4) που αποτελεί χαρακτηριστική αρχή στα τουρκικά παραμύθια.

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΣΕΛΙΔΩΝ 12-15

Βατισέλο - Βατσιτσό

► Στόχοι

- Εξάσκηση στη χρήση του μέλλοντα
- Διδασκαλία του τρόπου σχηματισμού του μέλλοντα
- Δημιουργική έκφραση

Στην ενότητα αυτή παρουσιάζεται ο σχηματισμός του θέματος του μέλλοντα από τον αόριστο. Με βάση τα ρήματα *αγοράζω* (*αγόρασα / θα αγοράσω*) και *γράφω* (*έγραφα / θα γράψω*) φαίνεται ότι το μόνο που αλλάζει στο θέμα του μέλλοντα είναι ο τόνος που μπαίνει στην παραλήγουσα. Αυτό έχει συνέπεια να μη χρειάζεται πλέον το ε- που εμφανίζεται σε τύπους όπως το *έγραφα ως* φορέας τόνου.

Τα βασικά λοιπόν σημεία που πρέπει να συνειδητοποιήσει ο μαθητής είναι τα εξής:

1. Ότι ο μέλλοντας είναι ο βασικός χρόνος για την αφήγηση πράξεων που δεν έχουν συμβεί τη στιγμή που μιλάμε.
2. Ότι για τον σχηματισμό του είναι υποχρεωτική η παρουσία του *θα*.
3. Ότι η κλίση του ταυτίζεται με την κλίση του ενεστώτα.
4. Ότι το θέμα του σχηματίζεται από το θέμα του αορίστου.

Στις ασκήσεις της ενότητας αυτής συνεχίζεται η εξάσκηση στη χρήση του μέλλοντα. Τα παιδιά, παράλληλα με τη συμπλήρωση των τριών ασκήσεων της ενότητας, θα εξασκηθούν περαιτέρω μέσα από παρόμοια μικρά κείμενα ή προτάσεις που θα γράψει ο δάσκαλος στον πίνακα στον ενεστώτα ή στον αόριστο και θα ζητήσει από τους μαθητές να τα μετατρέψουν στον μέλλοντα.

Επιπλέον ο δάσκαλος θέτει στα παιδιά διάφορες ερωτήσεις που αφορούν το μέλλον και τους ζητάει να τις απαντήσουν πρώτα προφορικά κι ύστερα γραπτά. Τέτοιες ερωτήσεις μπορεί να είναι: «Τι θα κάνεις την Κυριακή \ το καλοκαίρι \ στο παϊράμι κτλ.».

► Δραστηριότητες

1. Ο δάσκαλος αφηγείται ή διαβάζει στα παιδιά τον γνωστό μύθο του Ορφέα, που σχετίζεται άμεσα με την περιοχή της Θράκης. Συζητούν την ιστορία και τη ζωγραφίζουν.
2. Τα παιδιά μαθαίνουν και τραγουδούν το «Βατισέλο - Βατσιτσό». Συζητούν τους στί-

- χους, κάνουν παραλλαγές π.χ. με άλλα ζώα και, τέλος, προσθέτουν δικούς τους στίχους. Αντίστοιχα μπορούν να αυτοσχεδιάσουν πάνω σε άλλα τραγουδο-παιχνίδια όπως το «Γκέο - Βαγκέο», το «Δεν περνάς, κυρα-Μαρία», «Πού 'ν' το, πού 'ν' το το δαχτυλίδι» κτλ.
3. Ο δάσκαλος υποδεικνύει στα παιδιά την ύπαρξη ελληνικών θηλυκών ονομάτων με κατάληξη -ω. Οι μαθητές κάνουν στα τετράδιά τους έναν κατάλογο με όσα μπορεί να έχουν ακουστά, π.χ. Βαγγελιώ, Αργυρώ, ή γνωρίζουν από τη μυθολογία. Μπορούν να χρησιμοποιήσουν το υλικό του ΠΕΜ για τα άλλα μαθήματα και εξωσχολικά βιβλία.
 4. Γίνεται δραματοποίηση του διαλόγου του Ορφέα με τις νεράιδες. Τα παιδιά με τη φαντασία τους προσθέτουν περισσότερες λεπτομέρειες και επιλέγουν ένα άλλο τέλος.

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΣΕΛΙΔΩΝ 16-19

Όταν γελάνε οι νεράιδες

► Στόχοι

- Κατανόηση της συνάρτησης του κάθε χρόνου με μια χρονική βαθμίδα (παρόν, παρελθόν, μέλλον)
- Δημιουργική έκφραση
- Καλλιέργεια της γραπτής έκφρασης

Στην ενότητα αυτή επανεξετάζεται συνδυαστικά η χρήση του ενεστώτα, του αορίστου και του μέλλοντα με έμφαση στη χρήση τους εντός κειμένων. Ο μαθητής δηλαδή πρέπει, με βάση την κατανόηση του κειμένου, να αποφασίσει για το αν θα χρησιμοποιήσει τον ενεστωτικό, τον αοριστικό ή τον μελλοντικό τύπο. Στο στάδιο αυτό, καλό θα ήταν να δοθεί έμφαση όχι τόσο στη γνώση της μορφολογίας αλλά κυρίως στην κατανόηση από τον μαθητή της συνάρτησης κάθε χρόνου με μια χρονική βαθμίδα (παρόν, παρελθόν και μέλλον) και της χρήσης του στην αφήγηση.

Ο δάσκαλος σε ένα πρώτο στάδιο βοηθάει τα παιδιά δίνοντάς τους τρεις αντίστοιχους τύπους ενός ρήματος στον πίνακα και αφήνοντας αυτά να αποφασίσουν για τον τύπο που θα επιλέξουν με βάση το κείμενο.

Ο δάσκαλος φτιάχνει ασκήσεις παρόμοιες με την 1 και την 3, για περισσότερη εξάσκηση.

► Δραστηριότητες

1. Οι μαθητές κάνουν έναν κατάλογο με δώρα που οι αγρότες στέλνουν στις νεράιδες, καθώς και ένα δεύτερο κατάλογο με τα δώρα που οι νεράιδες στέλνουν στους αγρότες. Ακόμη, αποφασίζουν και γράφουν τα δώρα που θα έκαναν οι ίδιοι.
2. Φτιάχνουν τις κάρτες που συνοδεύουν τα δώρα των αγροτών προς τις νεράιδες. Στις κάρτες γράφουν ευχές, επιθυμίες και ό,τι άλλο θέλουν. Τέλος, γράφουν ομαδικά ένα γράμμα, προς τις νεράιδες.
3. Η ενότητα αυτή, όπως και οι προηγούμενες, προσφέρονται για δραματοποίηση. Στη δραματοποίηση τα παιδιά μπορούν να συνθέσουν δικούς τους διάλογους του Ορφέα με τους αγρότες, αλλά και τις νεράιδες.
4. Διατυπώνουν υποθέσεις για τον Ρουκ και τον Μπουκ, τον τόπο τους, τις δουλειές τους κτλ. Σύμφωνα με αυτές τις υποθέσεις γράφει κάθε παιδί μια ιστορία. Οι ιστορίες διαβά-

ζονται στην τάξη και, μετά το τέλος της επόμενης ενότητας, δένονται σε βιβλίο με τον τίτλο «Ιστορίες για τον Ρουκ, τον Μπουκ και την Ντουκ».

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΣΕΛΙΔΩΝ 20-23

Ο Ρουκ, ο Μπουκ και η Ντουκ

► Στόχοι

- Κατανόηση της χρήσης των εκφράσεων «τι σημαίνει» και «πώς το λέμε»
- Εμπλουτισμός λεξιλογίου
- Εξάσκηση στην κατηγοριοποίηση
- Κατανόηση της χρήσης λεξικού
- Εξάσκηση σε γλωσσικά παιχνίδια (συνειδητοποίηση της μορφολογίας της γλώσσας)

Στην ενότητα αυτή εισάγονται δύο βασικές εκφράσεις που βοηθούν τον μαθητή να πάρει πληροφορίες για τη γλώσσα που μαθαίνει. Πρόκειται για τις εκφράσεις «τι σημαίνει» και «πώς το λέμε». Οι δύο αυτές εκφράσεις έχουν διακριτή λειτουργία εφόσον:

- α) Η πρώτη χρησιμοποιείται κυρίως για να πληροφορηθούμε τη σημασία μιας άγνωστης λέξης. Π.χ. Τι σημαίνει «σιδηρόδρομος»; (ο μαθητής λέει τη λέξη στην ξένη γλώσσα).
- β) Η δεύτερη χρησιμοποιείται κυρίως για να μάθουμε πώς εκφράζεται μια έννοια στην ξένη γλώσσα. Π.χ. «Πώς το λέμε αυτό στα ελληνικά;» (ο μαθητής δείχνει μια εικόνα τρένου) ή «Πώς λέμε tren στα ελληνικά;» (ο μαθητής χρησιμοποιεί τη λέξη στη μητρική του γλώσσα και ζητάει την αντίστοιχή της στην ξένη γλώσσα).

Δηλαδή, στην πρώτη περίπτωση χρησιμοποιούμε ως αφετηρία την ηχητική (και/ή γραφική) αναπαράσταση της λέξης και ζητάμε τη σημασία της, ενώ στη δεύτερη ξεκινάμε από τη σημασία (δείχνοντας το αντικείμενο που δηλώνει ή χρησιμοποιώντας την αντίστοιχη λέξη της μητρικής) και ζητάμε την οπτική (και/ή γραφική) αναπαράσταση στην ξένη γλώσσα. Πρόκειται δηλαδή για δύο συμπληρωματικές διαδικασίες που βοηθούν τον μαθητή να συμπληρώσει τις ελλείψεις είτε ως προς τη σημασία είτε ως προς τη μορφή μιας λέξης.

Ο δάσκαλος γράφει στον πίνακα μια λέξη σε διαφορετικές γλώσσες, π.χ. Καλημέρα, Good morning (αγγλικά), Bonjour (γαλλικά), Günaydin (τουρκικά), Buon giorno (ιταλικά) κ.ο.κ. και υποδεικνύει στα παιδιά τη διαφορετική εκφορά και γραφή της ίδιας νοηματικά λέξης σε διαφορετικές γλώσσες. Ακόμα, τους δείχνει λεξικά μετάφρασης των ελληνικών σε διαφορετικές γλώσσες και προτρέπει να τα ξεφυλλίσουν. Τα παιδιά θέτουν ερωτήσεις του τύπου «Πώς το λένε αυτό στα αγγλικά;» και με τη βοήθεια του λεξικού ο δάσκαλος τους απαντάει. Αντίστοιχα, ο δάσκαλος, χρησιμοποιώντας αυτή την ερώτηση, ζητάει να του πουν λέξεις στη μητρική τους γλώσσα.

Πριν τα παιδιά συμπληρώσουν την άσκηση 1, ο δάσκαλος εξηγεί τα «κορακίστικα» με παραδείγματα στον πίνακα. Μετά τη συμπλήρωση της άσκησης δίνει δικές του παρόμοιες ασκήσεις για το σπίτι.

Μετά τη συμπλήρωση της άσκησης 2, ο δάσκαλος φέρνει εικόνες από περιοδικά και ζητάει από τα παιδιά να απαντήσουν στην ερώτηση «Πώς το λέμε αυτό στα ελληνικά;».

► Δραστηριότητες

1. Ο δάσκαλος φέρνει στην τάξη εικόνες από μουσικά όργανα που έχει βρει σε περιοδικά, βιβλία, στο υλικό του ΠΕΜ για τα άλλα μαθήματα κτλ. και εξηγεί στα παιδιά την κατηγοριοποίηση κρουστά\ιδιόφωνα – πνευστά – έγχορδα. Επιπλέον φέρνει cd με τους ήχους διαφορετικών μουσικών οργάνων. (βλ. και πρόγραμμα Μελίνα - Εκπαίδευση για τον Πολιτισμό) Στη συνέχεια μοιράζει στα παιδιά φωτοτυπίες από όλους τους τύπους των οργάνων και τους ζητάει να τα χωρίσουν σε κατηγορίες. Τέλος, δίνει τυχαία σε κάθε παιδί τη φωτοτυπία της εικόνας ενός οργάνου, χωρίς να το δουν τα υπόλοιπα παιδιά. Κάθε παιδί με τη σειρά μιμείται το παίξιμο αυτού του οργάνου και τα υπόλοιπα μαντεύουν. Κατόπιν παίζουν όλοι μαζί την «ορχήστρα».
2. Τα παιδιά χωρίζονται σε δύο ομάδες. Κάθε ομάδα γράφει μια μικρή ιστορία στα κορακίστικα. Ανταλλάσσουν τις ιστορίες τους και τις αποκωδικοποιούν. Στη συνέχεια συμφωνούν στη χρήση άλλης ένθετης συλλαβής, π.χ. μα, γκα, δε και επαναλαμβάνουν τη διαδικασία. Τέλος, κάνουν το παιχνίδι δυσκολότερο, αποκρύπτοντας από την άλλη ομάδα ποια «κορακίστικη» συλλαβή έβαλαν.
3. Τα παιδιά συνθέτουν μια φανταστική γλώσσα (π.χ. των κατοίκων ενός παράξενου νησιού ή κάποιου πλανήτη). Ο δάσκαλος με μερικά παραδείγματα, τη διήγηση μιας φανταστικής συνάντησης των ηρώων της ενότητας με τους ομιλητές αυτής της γλώσσας και τη χρήση της ερώτησης «Πώς το λένε αυτό στη φανταστική γλώσσα;» δίνει το έναυσμα. Συντάσσεται από τα παιδιά, με τη βοήθεια του δασκάλου, σχετικό λεξικό με λέξεις και εκφράσεις καθημερινής επικοινωνίας. Τέλος, με τη χρήση του φανταστικού λεξικού τους φτιάχνουν, ατομικά ή ομαδικά, μικρούς διάλογους στη φανταστική γλώσσα και, αφού τους ανταλλάξουν, τους αποκωδικοποιούν.
4. Μετά από σχετική συζήτηση στην τάξη, γράφουν μικρές ιστορίες με θέμα περιπέτειες των ηρώων αυτής της ενότητας. Δένουν σε βιβλίο της τάξης αυτές και τις προηγούμενες ιστορίες (βλ. προηγούμενη ενότητα).

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΣΕΛΙΔΩΝ 24-27

Ο πλούσιος καπνέμπορος και οι νεράιδες

► Στόχοι

- Εξοικείωση με την υποτακτική
- Καλλιέργεια της γραπτής έκφρασης
- Ανάπτυξη της προφορικής έκφρασης

Στην ενότητα εισάγεται συστηματικά η υποτακτική με αφετηρία τρία βασικά ρήματα που συνδέονται με αυτήν και εκφράζουν:

- α) Τη βούληση (*θέλω να μάθω*),
- β) Τη δυνατότητα (*μπορώ να μάθω*),
- γ) Την υποχρέωση (*πρέπει να μάθω*).

Σχετικά με την υποτακτική, που θα διδαχθεί αναλυτικότερα στις επόμενες τάξεις, ο μαθητής πρέπει να συνειδητοποιήσει τα εξής:

- α) Ότι ο σχηματισμός της συνδέεται άμεσα με τον σχηματισμό του συνοπτικού μέλλοντα. Αν αντικατασταθεί δηλαδή το μελλοντικό *θα* με το υποτακτικό *να*, έχουμε τον αντίστοιχο τύπο της υποτακτικής.
- β) Ότι σε φράσεις που εκφράζουν τη δυνατότητα ή την επιθυμία (π.χ. *θέλω να φάω / μπορώ να φάω*) η υποτακτική ακολουθεί την κλίση του κύριου ρήματος. Το σημείο αυτό είναι σημαντικό, εφόσον στη μητρική γλώσσα των μαθητών η υποτακτική καλύπτεται από μη κλιτούς / απαρεμφατικούς τύπους. Αντίθετα, σε φράσεις που εκφράζουν την υποχρέωση, το κύριο ρήμα (το πρόσωπο *πρέπει*) παραμένει άκλιτο, ενώ το πρόσωπο δηλώνεται μόνο από την υποτακτική.

Πριν τη συμπλήρωση των ασκήσεων, ο δάσκαλος παίρνει από τα παιδιά «συνέντευξη» ρωτώντας τα «Τι θέλουν, τι μπορούν, τι πρέπει να κάνουν» σε διάφορες περιστάσεις. Οι απαντήσεις καταγράφονται στον πίνακα από παιδιά που παίζουν τον ρόλο του «βοηθού δημοσιογράφου». Ο δάσκαλος επισημαίνει την ύπαρξη του *να* και, τέλος, ορισμένες από τις προτάσεις τις γράφει και στον μέλλοντα. Π.χ. δίπλα στην πρόταση *Θέλω να φάω παγωτό* γράφει *Αύριο θα φάω παγωτό*.

Ο δάσκαλος επιμένει στη χρήση του *πρέπει*. Γι' αυτό, ζητάει από όλα τα παιδιά να φτιάξουν φράσεις με αυτό, καθώς και να μετατρέψουν φράσεις που αρχίζουν από το *Θέλω να*.

► Δραστηριότητες

1. Γίνεται συζήτηση στην τάξη για το δάσος, τις καταστροφές που προκαλεί ο άνθρωπος και την προστασία του. Ο δάσκαλος φροντίζει να έχει σχετικό εποπτικό υλικό (από εφημερίδες, περιοδικά, βιβλία, τα βιβλία για τα άλλα μαθήματα, φυλλάδια οικολογικών οργανώσεων και του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης). Μπορούν ακόμα να πάρουν συνέντευξη από δασοφύλακα, πυροσβέστη, υπάλληλο του δασαρχείου κτλ. Τέλος, τα παιδιά σε χαρτί του μέτρου φτιάχνουν μια λίστα από μέτρα, προστασίας για το δάσος, αρχίζοντας με την έκφραση *Πρέπει να...* Αν στην περιοχή υπάρχει δάσος, γράφουν σε χοντρά χαρτόνια τη λίστα τους, τα ντύνουν με διαφανές αυτοκόλλητο και τα τοποθετούν στην είσοδο του δάσους.
2. Κάνουν μια λίστα με τα γλυκά που τους αρέσουν και μαθαίνουν «Το γλυκό τραγούδι» (βλ. *cd Να 'χαμε και τι να 'χαμε*. ΠΕΜ). Στο σπίτι γράφουν συνταγές για γλυκά. Στη συνέχεια στο σχολείο γράφουν φανταστικές «γλυκές» συνταγές. Τις δένουν σε βιβλίο τάξης με τον τίτλο «Το γλυκό βιβλίο».

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΣΕΛΙΔΩΝ 28-31

Γιαγιά νεράιδα, γιαγιά νεράιδα

► Στόχοι

- Διδασκαλία της προστακτικής
- Εξοικείωση με ανώμαλους τύπους της προστακτικής
- Ανάπτυξη της γραπτής έκφρασης
- Ανάπτυξη της δημιουργικής έκφρασης

Στην ενότητα αυτή εξετάζεται η προστακτική, η οποία θα διδαχθεί αναλυτικότερα σε επόμενες τάξεις. Σ' αυτό το στάδιο σκοπός είναι:

- α) Να συνειδητοποιήσει ο μαθητής ότι η προστακτική χρησιμοποιείται κυρίως για να δώσουμε εντολές.
- β) Να εξοικειωθεί ο μαθητής με τους ανώμαλους τύπους προστακτικής κάποιων συχνό-χρηστων ρημάτων, μερικούς από τους οποίους έχει ήδη συναντήσει στο «Τζεσούρ και Τζαρτζούρ».
- γ) Να συνειδητοποιήσει ο μαθητής ότι για τον ομαλό σχηματισμό της προστακτικής χρησιμοποιούνται, όπως και στον μέλλοντα, το θέμα του αορίστου και οι καταλήξεις -ε / -τε. Ακόμη, ότι ο τόνος διατηρείται γενικά στην ίδια συλλαβή που βρισκόταν και στον αόριστο με την εξαίρεση του β' πληθυντικού προσώπου. Εκεί όλα τα ρήματα τονίζονται υποχρεωτικά στην παραλήγουσα.

Πριν τη συμπλήρωση των ασκήσεων, ο δάσκαλος ζητάει από κάθε παιδί να κάνει κάτι χρησιμοποιώντας προστακτική: «Δώσε ένα μολύβι στον διπλανό σου», «πήγαινε στην πόρτα» κ.ο.κ. Στη συνέχεια δίνουν οι μαθητές παρόμοιες εντολές μεταξύ τους. Μερικές από αυτές, αντί να τις εκφέρουν προφορικά, ο δάσκαλος ζητάει να τις γράψουν στον πίνακα. Ο ίδιος γράφει μερικές εντολές στον πληθυντικό: «Γράψτε το Α», «Φωνάξτε δυνατά» κ.ο.κ. Φροντίζει να χρησιμοποιήσει ως παραδείγματα ομαλούς τύπους προστακτικής. Βάζει σε κύκλο τα ρήματα και συζητάει με τα παιδιά τις περιπτώσεις που χρησιμοποιούμε αυτούς τους τύπους. Ακόμη, γράφει δίπλα τον αόριστο των ρημάτων αυτών και τους ζητάει να παρατηρήσουν τις ομοιότητες και τις διαφορές.

Μετά τη συμπλήρωση των ασκήσεων, ο δάσκαλος ετοιμάζει ασκήσεις παρόμοιες με αυτές του βιβλίου για το σπίτι.

► Δραστηριότητες

1. Τα παιδιά και ο δάσκαλος κάθονται σε κύκλο. Κάθε παιδί με τη σειρά ζητάει χρησιμοποιώντας προστακτική από τον προς τα δεξιά διπλανό του να μιμηθεί μια πράξη. Π.χ. «Σκάψε», «Παίξε μπάλα», «Πιεσ νερό». Η διαδικασία συνεχίζεται μέχρι να ολοκληρωθεί ο κύκλος. *Παραλλαγή:* Ένα παιδί βγαίνει έξω. Επιστρέφει στη διάρκεια της αναπαράστασης και προσπαθεί να μαντέψει. Αν το βρει, παίρνει κάποιος άλλος τη θέση του.
2. Τα παιδιά χωρίζονται σε ομάδες. Κάθε ομάδα κρύβει στην τάξη ή στη αυλή του σχολείου ένα αντικείμενο. Στη συνέχεια γράφει ένα μικρό κείμενο οδηγιών για την ανεύρεση του αντικειμένου-θησαυρού χρησιμοποιώντας προστακτική, όπως στην άσκηση 2. Οι ομάδες ανταλλάσσουν τις οδηγίες και ψάχνουν για τον θησαυρό.
3. Η γιαγιά νεράιδα ταξιδεύει στη χώρα της προστακτικής. Εκεί όλοι μιλούν στην προστακτική, μπαίνει στη «φυλακή» όποιος μιλάει διαφορετικά. Ο δάσκαλος διηγείται μια δική του αρχή της ιστορίας, δίνοντας μερικά παραδείγματα διαλόγων. Π.χ. «Δώσε ένα κουλούρι» «Πάρε τα λεφτά», «Φάε το κουλούρι». Τα παιδιά γράφουν δικούς τους μικρούς διάλογους της γιαγιάς νεράιδας με κατοίκους της χώρας της προστακτικής και τους διαβάζουν στην τάξη.
4. Ο δάσκαλος ζητάει από τα παιδιά να φανταστούν και να πουν πού πήγε η γιαγιά νεράιδα με τον αραμπά της. Κάθε παιδί σε χαρτί Α4 γράφει και ζωγραφίζει ένα ταξίδι της. Τέλος, δένουν τα φύλλα σε βιβλίο της τάξης.
5. Τα παιδιά φαντάζονται τους διάλογους της γιαγιάς νεράιδας με τις άλλες νεράιδες του δάσους και τους δραματοποιούν.

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΣΕΛΙΔΩΝ 32-33

Ο μπαρμπα-Στέφανος

► Στόχοι

- Κατανόηση κειμένου
- Επανάληψη λεξιλογίου
- Εξάσκηση στη γραπτή και στην προφορική έκφραση

Στις τρεις τελευταίες ενότητες του βιβλίου δεν προσεγγίζεται κάποιο γραμματικό φαινόμενο. Σκοπός είναι η ολοκλήρωση του κύκλου των παραμυθιών, η ανάγνωση και κατανόηση τους και η άντληση ευχαρίστησης από αυτή τη διαδικασία.

► Δραστηριότητες

1. Με αφορμή το κείμενο γίνεται στην τάξη ξανά συζήτηση για τη μουσική και τα μουσικά όργανα, τις κατηγορίες τους και τις ονομασίες τους. Κάθε παιδί ζωγραφίζει το μουσικό όργανο που προτιμάει και γράφει την ονομασία του.
2. Συζητούν για πανηγύρια και γιορτές (γάμοι, σουνέτι, μπαϊράμ) και ζωγραφίζουν σκηνές. Περιγράφουν σε φύλλα χαρτιού αυτές τις γιορτές. Κollούν σε χαρτί του μέτρου, που στερεώνουν στον τοίχο, ζωγραφιές και κείμενα.
3. Συζητούν και στη συνέχεια γράφουν τις υποθέσεις τους για τη συνέχεια της ιστορίας.

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΣΕΛΙΔΩΝ 34-35

Μπιριμπίρίτ - μπιριμπίρίτ

► Στόχοι

- Έλεγχος της κατανόησης
- Δημιουργική έκφραση
- Καλλιέργεια της προφορικής έκφρασης

► Δραστηριότητες

1. Ο δάσκαλος ζητάει από τα παιδιά να θυμηθούν και να διηγηθούν στην τάξη ιστορίες για νεράιδες που διάβασαν στα βιβλία «Μια φορά κι έναν καιρό».
2. Στη συνέχεια κάθε παιδί ζωγραφίζει μια νεράιδα, της δίνει όνομα και περιγράφει γραπτά τα χαρακτηριστικά της.
3. Ακολουθεί ομαδική σύνθεση ποιήματος με θέμα την Μπιριμπίρίτ. Τα παιδιά το τραγουδούν και το χορεύουν.

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ 36

Γαρδένια και τριαντάφυλλο

► Στόχοι

- Έλεγχος της κατανόησης
- Δημιουργική έκφραση

- Καλλιέργεια της προφορικής έκφρασης

► **Δραστηριότητες**

1. Ο δάσκαλος ζητάει από τα παιδιά να θυμηθούν τις ιστορίες του παππού και να πουν αυτήν που τους άρεσε περισσότερο. Θα πρέπει τα παιδιά να έχουν μαζί τους τα βιβλία, ώστε να μπορούν να ανατρέξουν σε αυτά.
2. Δάσκαλος και παιδιά φτιάχνουν σε χαρτί του μέτρου ένα δικό τους παραμύθι. Το αντιγράφουν και το μοιράζουν στις υπόλοιπες τάξεις.

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΤΗΣ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΙΚΗΣ ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑΣ
ΣΤΗ ΘΡΑΚΗ**

ΣΥΓΓΡΑΦΗ ΟΔΗΓΙΩΝ: Α. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ
Κ. ΚΥΡΔΗ
Κ. ΜΑΓΟΣ
Μ. ΠΟΥΛΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Α. ΙΟΡΔΑΝΙΔΟΥ
Σ. ΜΟΣΧΟΝΑΣ

ΕΠΙΚΑΙΡΟΠΟΙΗΣΗ ΟΔΗΓΙΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ Α. ΙΟΡΔΑΝΙΔΟΥ

ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ Ι. ΓΑΛΑΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΓΡΑΦΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ Κ. ΑΥΓΟΥΣΤΑΚΗ

